

ANKARA
HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

**KUŞAKLAR ARASI AKTARIM BAĞLAMINDA
ANLATICI KİMLİĞİ: PİROĞLU AİLESİ ÖRNEĞİ**

Burcu CÜRGÜL

**Tez Danışmanı
Doç. Dr. Evrim ÖLÇER ÖZÜNEL**

**YÜKSEK LİSANS
TÜRK HALK BİLİMİ ANABİLİM DALI**

KASIM 2022

**KUŞAKLAR ARASI AKTARIM BAĞLAMINDA ANLATICI KİMLİĞİ:
PIROĞLU AİLESİ ÖRNEĞİ**

Burcu CÜRGÜL

**YÜKSEK LİSANS
TÜRK HALK BİLİMİ ANABİLİM DALI**

**ANKARA HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

KASIM 2022

ETİK BEYAN

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Burcu CÜRGÜL
24.11.2022

TEZ ONAY SAYFASI

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Türk Halk Bilimi Ana Bilim Dalı Türk Halk Bilimi Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Burcu CÜRGÜL tarafından hazırlanan KUŞAKLAR ARASI AKTARIM BAĞLAMINDA ANLATICI KİMLİĞİ: PİROĞLU AİLESİ ÖRNEĞİ başlıklı tez çalışması 24/11/2022 tarih ve saat 13.00'te yapılan tez savunma sınavında aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ ile YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

	Kabul	Ret
Başkan (Unvan/Ad-Soyad/Kurum)		
Doç. Dr. Dilek TÜRKYILMAZ	☒	
AHBVÜ, Edebiyat Fakültesi, Türk Halk Bilimi Bölümü		
Tez Danışmanı (Unvan/Ad-Soyad/Kurum)		
Doç. Dr. Evrim ÖLÇER ÖZÜNEL	☒	
AHBVÜ, Edebiyat Fakültesi, Türk Halk Bilimi Bölümü		
Üye (Unvan/Ad-Soyad/Kurum)		
Doç. Dr. Ezgi METİN BASAT	☒	
Kırşehir Ahi Evran Ü., Türk Halk Bilimi ABD,		

Kuşaklar Arası Aktarım Bağlamında Anlatıcı Kimliği: Piroğlu Ailesi Örneği
(Yüksek Lisans Tezi)

Burcu CÜRGÜL

ANKARA HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

Kasım 2022

ÖZET

Sözlü kültür ürünleri, insanların konuşmaya ve anlatmaya başladığı zamanlardan itibaren varlığını sürdürmüş, kuşaktan kuşağa aktararak günümüze kadar gelmiştir. Bu yolculuğunu dil ile gerçekleştirmiş ve anlatıcısı aracılığıyla bugüne ulaşmıştır. Geleneksel kültürde anlatıcılık kimliği, bireyin ev içinde edindiği dinleyici kimliğiyle beslenmektedir. Çünkü dinleyici, anlatmak üzere dinlemektedir. Bu tez çalışmasında konu edinilen Piroğlu Ailesi'nin bireyleri, dinleyici ve anlatıcı çağı olmak üzere iki dönemden geçmiştir. Yapılan saha çalışmasında, bireylerin dinleyici çağında duydukları dini ve mitolojik hikâyelerin kişilikleri ile korku, merak, sevinç, heyecan ve şüphe gibi temel duygularının oluşmasında rol oynadığı görülmüştür. Birey, anlatıcı çağına geçtiğinde ise anlattığı masallara bu kişilik özelliklerini ve duygularını yansıtmıştır. Piroğlu Ailesi, hikâye ve masalları Borçka'dan Gemlik'e taşımış ve bu kültür aktarımını kan bağı esasına dayalı olarak gerçekleştirmiştir. Çalışmada, masalları aynı kişilerden dinleyen aile bireylerinin hayat hikayesi unsuruna bağlı olarak metinleri değiştirdiği tespit edilmiştir. Bu değişimde, doğum, evlilik, yolculuk, ölüm gibi hayat eşikleri önemli bir rol oynamakta ve doğrudan masala yansımaktadır. Aileden derlenen masal metinlerinin de dahil edildiği çalışmanın sonucunda; sözlü kültür ürünlerinin dinleyicinin kişiliğini etkilediği, metinlerin anlatıcının dilinde yeni bir şekle büründüğü ve iskelet yapısını değiştirecek görünüm kazandığı, her aktarımın yeni bir yaratım olduğu ve tüm bunlarda hayat hikayesi unsurunun etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Bilim Kodu :31003

Anahtar

Kelimeler :Masal, Aile Folkloru, Anlatıcı, Göç, Kültürel Kimlik

Sayfa Adedi :131

Tez Danışmanı :Doç. Dr. Evrim ÖLÇER ÖZÜNEL

Narrator Identity in the Context of Intergenerational Transfer: The Example of the Piroğlu
Family
(M.Sc. Thesis)

Burcu CÜRGÜL

ANKARA HACI BAYRAM VELİ UNIVERSITY
THE INSTITUTE OF GRADUATE STUDIES
November 2022

ABSTRACT

Along with starting people's speaking and telling, oral culture products have continued to exist from generation to generation. Narrators have helped oral tradition travel through language to the present day. Traditionally, the narrator's identity is nourished by the listener's identity, which the listener acquires at home in order to tell. The members of the Piroğlu family, which is the main concern of the study, have gone through two periods: the age of listening and the age of narration. In the field study, it was seen that the religious and mythological stories that individuals heard during the listening process played a role in the formation of their personalities and basic emotions such as fear, curiosity, joy, excitement, and doubt. The narrator's personality traits and feelings are reflected in the tales at the age of narrating. The Piroğlu family carried the stories and tales from Borcka to Gemlik and carried out this cultural transfer on the basis of blood ties. It was determined that family members who listened to the same people's stories changed the texts based on the life stories. In this change, life thresholds such as birth, marriage, journey, and death play a significant role and are directly reflected in the fairy tale. At the end of the study, in which fairy tale texts compiled by the family were included, it was observed that the products of oral culture affected the personality of the listener. In addition, it was finalized that the texts took on a new shape in the narrator's language and gained a version that would change even the skeletal structure, that each transfer was a new creation, and that the life story element was effective in all of them.

Science Code : 31003
Key Words : Fairy Tale, Family Folklore, Narrator, Migration, Cultural Identity
Page Number : 131
Supervisor : Assoc. Dr. Evrim ÖLÇER ÖZÜNEL

TEŞEKKÜR

AHBVÜ Türk Halk Bilimi Bölüm Başkanı Prof. Dr. Öcal OĞUZ'a, öğrencilik yıllarım boyunca verdiği bilgi ve desteklerinden ötürü tez danışmanım Doç. Dr. Evrim ÖLÇER ÖZÜNEL'e, değerli yönlendirmeleri için Dr. Öğr. Üyesi Hülya YOLASIĞMAZOĞLU'na, bana evlerinin ve yüreklerini kapısını açıp hikâyelerini benimle paylaşan Nazife DAŞ, Lutfiye DELİÇAY, Şaban Esat DAŞ, Ramis DAŞ'a, tez çalışmama verdiği desteklerden dolayı değerli dostum Esen Nur DAŞ'a ve tüm arkadaşlarıma, bu tez çalışması süresi içinde kaybettiğimiz, sesini ve masallarını hala kulağımda duyduğum Ayşe Uzun'a, desteği için Samet İLHAN'a, her zaman arkamda duran annem Fatma CÜRGÜL, babam Hüseyin CÜRGÜL ve tüm aileme teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	iv
ABSTRACT	v
TEŞEKKÜR	vi
KISALTMALAR	xi
1. GİRİŞ	1
Tezin Amacı:.....	8
Tezin Yöntemi:	8
2. BÖLÜM: GÖÇ VE AİLE HİKAYESİ: MASALLARIN KÜLTÜREL VE BİREYSEL YOLCULUĞU	11
2.1. Anlatıcıların Dilinden Göçün Hikâyesi ve Kültürel Kimlik.....	11
2.2. Pir Ailesi ve Masalcı Kimlikleri: Pilot Masallardaki Değişime Hayat Hikâyesinin Gölgesinden Bakmak.....	15
3. BÖLÜM: MASAL HAYAT İÇİNDE: MASALIN İZİNDE HAYAT YOLCULUĞU.....	41
3.1. Anlatıcılarının Dilinden Masal ve Anlatıcının Belleği:.....	41
3.2. Anlatım Ortamının ve Zamanın Anlatıya Etkisi:	46
3.2.1: Anlatım Ortamı:	46
3.2.2 Anlatım Zamanı:	48
3.2.3. Bağlamın Etkisiyle Ailenin Anlattığı Dini ve Mitolojik Hikâyeler	50
4. SONUÇ	61
KAYNAKÇA	65
Yazılı Kaynak	65
Sözlü Kaynak.....	68
EKLER: METİNLER.....	69
EK 1: Ayşe Uzun’un Anlattığı Masal Metinleri	69
Ayı ile Kuçına (2019).....	69

Fadime Kız (2019)	69
Giyiniş Guaci (2018).....	70
Ayı ile Kız (2019)	71
Oy Dedemsin Dedemsin (2019).....	71
Aman Çeşme (2019).....	71
EK 2: Nazife Daş'ın Anlattığı Masal Metinleri	73
Keloğlan (2020).....	73
Fadime Kız (2018)	73
Aman Cami.....	75
Ayı ile Kız (2019)	78
Ayı ile Tilki (2019).....	79
Terlikli Kız (2019)	79
Oy Dedemsin Dedemsin (2019)	80
K 3: Lütfiye Deliçay'ın Anlattığı Masal Metinleri	81
Fadime Kız (2019)	81
Ayı ile Kız (2020)	83
Ayı ile Kuçina (2018).....	84
Ayı ile Kuçina (2019).....	85
Ayı ile Kuçina (2020).....	88
Ayı ile Tilki (2019).....	89
Huri Kızı (2018).....	91
Huri Kızı (2019).....	92
Huri Kızı (2020).....	94
Padişahın Kızıyla Çoban (2020).....	96
Barmak Çocuk (2019)	97
Barmak Çocuk (2019).....	98
Mercimek Çocuk (2020)	99

Yılan Sokan Kız (2019).....	99
Yılan Sokan Kız (2020)	100
Çiftçi Hasan (2019).....	100
Leblebici	102
Tuz Masalı (2019).....	102
Tılsımlı Yüzük	104
Padişah ve Dilenci (2019).....	105
Serçe Parmağı (2019)	106
Ayrılan İki Kardeş (2019).....	107
Div ile Cüce (2019)	107
İki İnatçı Keçi (2020)	108
Çeşme Başındaki Kız (2019).....	109
Pilavlı Masal (2020).....	110
Balıkçı Oğlan (2020).....	111
Çeşme Başındaki Fakir Kız (2020)	112
Görgüsüzler Masalı (2020)	112
Çirkin Ördek (2020).....	113
Çölde Esen Rüzgâr (2020)	114
Ağıt Yakan Çoban (2020)	115
Ağıt Yakan Çoban (2020)	116
Helva Kavurma Hikâyesi (2020).....	116
Anasını Dereye Atan Adam (2020)	117
Gırmızı Şapkalı Gız (2020).....	118
Gara Goyunun Ağıdı (2020)	119
Üç Kardeş (2020)	119
Sarı Çiçek (2020)	120
Yuvarlanan Pide (2020)	120

Çeyizi Asılan Gelin (2020)	121
Taş Kesilme Hikâyesi (2020)	121
EK 4: Esen Nur Daş'ın Anlattığı Masal Metinleri.....	122
Ayı ile Kız (2020)	122
EK 5: Esat Daş'ın Anlattığı Masal Metinleri	123
Ayı ile Kız (2019)	123
Fadime Kız (2019)	124
Huri Kızı (2019).....	125
EK 6: Fatma Soydan'ın Anlattığı Masal Metinleri.....	127
Ayı ile Kız (2018)	127
EK 7: H. E.'nin Anlattığı Masal Metinleri	128
Ayı ile Kız (2019)	128
Keloğlan (Kim Uyur Kim Uyanık) (2019).....	128
ÖZGEÇMİŞ.....	131

KISALTMALAR

Bu çalışmada kullanılmış kısaltmalar, açıklamaları ile aşağıda sunulmuştur.

Kısaltmalar

Açıklamalar

AKT.

Aktaran

1. GİRİŞ

Masal, anlatıcısıyla birlikte yaşayan ve kadim zamanlardan bugüne kadar etkisini sürdürerek gelen sözlü ürünlerden biridir. İnsanların konuşmaya ve anlatmaya başladığı anlardan itibaren varlığını sürdürmüş, anlatıcıdan dinleyiciye doğru bir yol almıştır. Sözlü anlatım türleri içerisinde yer alan masallar yazılı kültürün henüz meydana gelmediği ilkel çağlarda bu yolculuğunu dil ile gerçekleştirmiştir.

Vardar'ın dil için kullandığı “konuşan bireyin kullanımı” ifadesinden hareketle, dilin aktarıcının söyleminde şekillendiği ve onunla var olduğu söylenebilir (Vardar, 2007: 179, Sakın, Büyükbirer 2021: 84). Buna göre dil varlığını sürdürebilmek için bireye, birey de duygularını ifade edebilmek için dile ihtiyaç duymaktadır. Masallar, bu duyguların ifadesinde önemli bir yer tutmaktadır. Dilin yaşayan bir varlık olması, değişen zaman içinde masalların da farklı işlev ve kimliğe bürünmesini beraberinde getirmiş; bu nedenle masallar anlatıcı aracılığıyla değişim, dönüşüm ve devinim göstermiştir.

Masalların değişim göstermesinde anlatıcının önemli bir yeri vardır. Dan Ben Amos, masalların ortaya çıktığı toplumdan başka bir yere göç ediş aşamasında sosyal ve kültürel çevrenin etkisiyle bazı değişiklikler kazanacağını ifade etmiştir. Ona göre anlatıcının kişisel yeteneklerinin de bu değişim aşamasında etkisi vardır (Amos, 2006: 28). Dolayısıyla anlatıcı faktörü, masalı sadece var eden değil aynı zamanda onun geçtiği yollarda yeni şekiller almasında etkili olan bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır.

Arslan (2008: 36 akt. Oğuz, Özünel 2019: 6), masalları tanımlarken anlatıcının özelliklerine değinmekte, “resmi olmayan bir ortamda ve günlük yaşama ilişkin mekânlarda, farklı kabiliyetlerdeki profesyonel olmayan masalcılar tarafından, kendine has hazırlanış mekanizmasıyla oluşturularak” anlatılan bir tür olduğunu ifade etmektedir. Masalın kendine özgü bir hazırlanma aşamasının olması, masal anlatıcısının, “sıradan bir kişi değil, anlatımını sanatsal bir şekilde icra eden usta bir sanatçı” olduğunu göstermektedir (Önkol, 2015: 19). Buna göre anlatıcı, kültürü işleyerek gelecek kuşaklara aktarmakta ve bunu anlatıcılık sanatının incelikleriyle besleyerek yapmaktadır. Ergun (2014: 35), anlatıcılığın tarihin eski çağlarından beri değer gören bir iş olduğunu söylemekte ve anlatıcıların geçmişten bu yana edindikleri

hayat tecrübelerini anlatarak bir “anlatı yumağı” oluşturduğunu ifade etmektedir. Bu anlatı yumağını büyüten, aile bireyleri arasındaki anlatıcı ve dinleyici deneyimleridir. Çünkü geleneksel kültürde masallar aile içinde var olmaktadır. Oğuz ve Özünel’e göre (2019: 170) masal anlatan kişilere “masal anası, masalcı, masal ebesi, ninesi” gibi isimler verilmesinin nedeni de masalların “ev içinde” anlatılmasıdır.

Masallar ev içinde doğsa da uzun bir yolculuktan geçmektedir. Bu nedenle kültürün yayılmasında önemli bir rol oynamakta, “geçmişin değer yargılarının ve kültürel unsurlarının önemli bir taşıyıcısı” niteliğine bürünmektedir (Boyras, 2002: 2). İş arasında, ocak başında, uzun kış gecelerinde, büyük küçük ayırt etmeden anlatılan masallar; anlatıların ilki olarak görülmekte ve bazı kültürel kodlar barındırmaktadır.

Bünyesinde toplumların hayallerinden korkularına kadar pek çok unsur taşıyan masalların kaynağı konusunda çeşitli görüşler vardır (Tuncel, 2011: 14). Bu görüşler, Gédéon Huét tarafından Tarih Öncesi Görüş, Tarihî Görüş ve Etnografik Görüş olarak sınıflandırılmıştır. Tarih Öncesi Görüş (Mitoloji Okulu)’e göre masalların kökeni Hint Mitolojisi’nde aranmalıdır. Mitolojik görüşün temsilcileri, masalların mitolojiden çıkmış olabileceğini söylerler. Bu görüşün savunucularından olan Max Müller, Hint-Avrupa mitolojilerini incelemiş ve bunun sonucunda masalların kaynağını Hindistan olarak göstermiştir. Tarihî Görüş (Hindoloji Okulu)’e göre, masalların kaynağı Hindistan’dır ancak masallar geçtiği tarihi devirlerin şekillerini alarak yayılmışlardır. Etnografik Görüş (Antropoloji Okulu) ise, masalların kaynağının mitoloji değil medeni hayat olduğu görüşünü savunur. Bu görüşün savunucusu olan Andrew Lang, masalların farklı yerlerde birbirinden bağımsız ve birbirine benzer şekillerde meydana geldiğini ileri sürer (Sakaoğlu, 2016: 20-24). Tüm bu görüşler, daha sonrasında “Metin Merkezli Kuramlar” çatısı altında birleşmiştir. Bu kuramlar, tamamlanmış metinler üzerinden inceleme yapar. Malinowski’nin “Metin, elbette çok önemlidir, fakat bağlamsız bir metin ölüdür” sözüyle, metin merkezli yapılan çalışmaların sınırlılığını ifade etmektedir. Metin Ekici, halk bilgisi ürünlerinin derlemesini yapanların en iyi metne ulaşma kaidesiyle hareket ettiklerini ve bunun yanlış olduğunu söylemektedir. Ona göre, halk bilgisi ürünlerine bir tarihi esere ya da donmuş bir ürüne yaklaşır gibi yaklaşmak yanlıştır. “Bu ürünler sadece geçmiş zamanların yaratmaları değil, aynı zamanda günümüzde de yaşayan, yaşatılan ve yaratılan değerlerdir,” sözleriyle, bu konudaki düşüncelerini ifade etmiştir (1998: 27).

Alan Dundes'in (1980) "kişi dokusu (texture), metni (text) ve metnin içinde oluştuğu çevre ve şartları (contex) itibariyle" üç aşamalı bir incelemeyi dikkate aldığını ifade eden Ekici, bunların hepsini göz önüne almanın ideal olduğunu dile getirmektedir. Metin merkezli incelemelerin yetersiz olduğuna kanaat getiren bazı araştırmacılar, yalnızca metnin değil, onun meydana geldiği doğal çevrenin de incelenmesi gerektiğini ifade ederek halk bilgisi ürünlerini icra ve performansa dayalı bağlamsal kuramla inceleme başlamışlardır (Ekici, 1998: 26).

Bağlamsal kuramın öncülerinden olan Roger Abrahams, bu bağlamın dikkat çektiği hususlardan biri olarak, "performans, ürün ve dinleyicinin" eşitliğinden söz etmiş aynı zamanda icra metninin yaşadığı kùltürden bağımsız bir şekilde ele alınmaması gerektiğine de değinmiştir (1968: 143-58 ak.: Dorson, 2011: 79). Richard M. Dorson, Alan Dundes, Dan-Ben Amos, Richard Bauman gibi araştırmacıların oluşmasına ve gelişmesine katkı sağladığı bu kuram, "Performans (İcra) Yöntemi" olarak da ifade edilmektedir. "Sadece metni değil, metni oluşturan unsurları ele alması bakımından bir yöntem olarak 'unsurlar arası ilişkiyi araştırma yöntemi' olarak ifade edilmektedir (Ekici, 2008: 88). Bu yöntemin önemli temsilcilerinden Dan-Ben Amos, o unsurları üç katmanlı bir model olarak ifade etmiş; bireysel, sosyal ve sözel olarak adlandırmıştır. Bu tahlilinde, Nijerya'nın Benin kentinde yaptırdığı hikâye anlatımını temel almış, kendi ifadesiyle "orada bulduğu halk bilgisi ürünlerini iletişime dayalı olayların kùltürel olarak tanımlanmış sözel tarzları ve sosyal yaşam tablosunun parçaları olarak" incelemiştir. Bađlam merkezli kuram, "sosyal ve kùltürel bir çerçeve" ile ele alınırken, Amos'un bu modelinde "bireysellik ve bireyin değişen yetenekleri" de inceleme konusu edinilmektedir (Amos, 2010: 250-254).

Sosyal araştırma yöntemi, Amerikan halk bilimcilerin çalışmalarında da yer almış, Robert George her hikâye anlatımının eşitiz ve biricik olduğunu ifade etmiştir. Bu anlatım esnasında mesaj veren anlatıcı ile mesajı çözümleyen dinleyici arasında iletişim kurulur ve her ikisi de kimliğini benimser. Metin, aktarıcı ve alıcı arasında gerçekteşen bu etkileşim esnasında işitme duyusunun yanı sıra görme duyusunu da besleyen beden hareketleri vardır (1969: 326 akt. Başgöz, 1992: 30-31). Anlatıcı, belleğindeki masalı aktarıırken sadece sözcüklerle değil doğaçlama tekniğini kullanarak görüntüsü aracılığıyla da dinleyiciyle bağ kurmaya çalışır.

Robert George'nin değindiği gösterimci yaklaşımı destekleyen çalışmalardan biri, Mark Azadovski'nin, "Sibirya'dan Bir Masal Anası" adıyla Türkçeleştirilmiş çalışmasıdır. Masal anlatıcısının hayatına değinen bu çalışma, anlatıcı ve dinleyici arasındaki iletişime dikkat çekmenin yanı sıra metni anlatıcısından ayrı ele almamak gerektiği noktasında da öncü niteliği taşımıştır. İlk yansımaları antropolojide görülen "hayat hikâyesi yönteminin" folklorda dikkat noktası haline gelmesinde Azadovski'nin bu çalışmasının önemli katkıları olmuştur. Anlatıcının yaratıcı kişiliğine değindiği ve Sibirya'lı masal anası Natalia Osipovna Vinokurova'nın hayatı ve anlattığı masallar üzerinde çalıştığı "Sibirya'dan Bir Masal Anası" adlı çalışması, bu noktada başka araştırmacılara da yol göstermiştir. Onu diğer araştırmacılardan farklı kılan, anlatıcıyı küçük bir çerçevede ele almak yerine, onun yaşadığı çevreyi, psikolojisini, hayata bakış açısını da hesaba katarak incelemesidir. Ona göre bu, "kuşaklardan kuşaklara aktarıla gelen masalı, kurup yaratan gerçek etkenlerdir." Ondan sonra Linda Dégh, Juha Pentikäinen gibi araştırmacılar da "hayat hikâyesi yöntemine" değinmişlerdir (Başgöz, 1992: 34; Bazancir, 2015: 305). Atkinson'a göre bu yöntem, anlatıcının hikâyesini anlatırken onu daha çok anlamlandırmasını ve ona yüklediği yeni anlamlar çerçevesinde hikâyeye müdahalede bulunarak gidişatında ya da sonucunda değişiklikler yapmasını beraberinde getirmektedir (Mücevher, 2020: 283). Bundan hareketle, kişisel hikâyelerin anlatılara yön verdiği ve anlatıların da kişisel hayatlardan izler taşıdığı söylenebilir. Sözlü kültür ürünleri ulusal değerleri taşıyarak toplumla bütünleşmiş unsurlar olsa da icracısına göre farklılıkla bürünmekte, bir masalda hem geleneğe hem de bireye ait faktörler yer almaktadır.

Hayat hikâyesi yöntemi, merkez noktasına anlatıcıyı alır ve bu konuda Carl von Sydow'un ifadeleri de dikkat çekmektedir. Geleneğin onun taşıyıcısı olan insanlar tarafından aktarıldığını ifade eden Sydow, aktarıcıları "aktif geleneksel taşıyıcılar" ve "pasif geleneksel taşıyıcılar" olarak ikiye ayırmıştır. Aktif taşıyıcı bir toplumda masalları anlatandır, pasif taşıyıcının ise anlatma rolü yoktur. Pasif geleneksel taşıyıcıyı sadece dinler ancak aktif taşıyıcı toplumdan uzaklaştığında ya da öldüğünde cesaretlenip onun yerini alabilir. Masalı tekrar tekrar dinlemesi, onun masal anlatımına dair fikrinin olmasını sağlar. Ayrıca iyi bir dinleyici olmaları, anlatıcıyı masal anlatmaya sevk eder (Sydow, 2019: 62-66). Linda Dégh, Sydow'un bu tasnifini biraz daha genişleterek, anlatıcıyı "masalları bilen fakat anlatmayan pasif anlatıcı, ara sıra anlatan anlatıcı ve bilinçli hikâye anlatıcısı" olarak üçe ayırır. Ona göre pasif anlatıcı

masallarla pek fazla ilgilenmez, ara sıra anlatan gelenek taşıyıcısı ise yeni bir yaratımda bulunmaz ancak yeri geldiğinde anlatır. Onların aksine bilinçli anlatıcı, anlatmayı seven ve belli çeşit hikâyeleri anlatan bir yaratımcıdır. Dégh'e göre "masallar anlatıcıdan gelir" (2019: 216-220).

Masalların onu anlatanların hayatlarında yaşadığını ifade eden Malinowski'nin (Malinowski, 1926: 18-24 akt: Bascom, 2019: 72-73) bu görüşünü destekleyen Metin Ekici, yapılan çalışmaların çoğunlukla anlatılar üzerine yoğunlaştığını ifade etmekte, "asıl değişme ve gelişme anlatıcıları yaratan sosyal, siyasal ve ekonomik yapılarda meydana gelmiştir" diyerek anlatıcının dünyasına yönelmenin önemini vurgulamaktadır (2005: 83-90).

"Bir öykünün asıl amacı anlatılış biçimiyle ortaya çıkar ve asıl damgasını öyle alır" (Malinowski, 1990: 91) ifadesinden de yola çıkarak, metnin elbette önemli olduğu ancak metnin aktarıcısının onun üzerindeki izlerinin göz ardı edilmemesi gerektiği söylenebilir. Sözlü kültür ürünleri canlıdır ve icracısıyla birlikte yaşar. Onu belleğinde yaşatan ve aktaran anlatıcının hayatında meydana gelen dönüşümler, masalın büründüğü görünümelerde değişimlerin olmasını beraberinde getirebilir.

Gelenekteki masal anlatıcıları, masalları önce dinler, daha sonra anlatır. Bu kuşaktan kuşağa aktarılan metinler, onu anlatanların deneyimlerinden izler taşır. Masalın icracısı, anlattığı masalla birlikte, dinlediği kişinin ve kendisinin deneyimlerini de aktarmış olur. Bir başka deyişle, "çömlekçinin parmak izleri çanağa nasıl yapışıp kalırsa, anlatıcı da hikâyesinde öyle iz bırakır" (Benjamin, 2018: 90-94). Sözlü kültür ürünleri, ortaya çıktıkları zamandan günümüze kadar değişerek gelmiştir. Bu değişimde anlatıcının, belleğindeki metni aktarırken ona yüklediği anlam ve değeri de beraberinde getirmesi etkili olmuştur.

Bellek, masalın ve onun içine gizlenmiş yaşam deneyimlerinin aktarılmasındaki araçtır. Anlatıcı, belleğinde onu daha önce anlatmış icracıların ve kendisinin yaşam deneyimlerini taşır. Bu bağlamda anlatıcı, dün ve bugünü hatırlar canlı tutarak gelecek kuşaklara aktaran kültür taşıyıcısıdır. Assman'ın ifadesiyle kültürel bellek, "insan belleğinin dış boyutunu" kapsar ve bu ifadeyle kastedilen toplumsal ve kültürel çevredir. Kültürel belleğin taşıyıcıları özeldir ve geleneksel yapının içinde bulunurlar (2015: 26-62).

Kültürün bir parçası olan masalları belleğinde tutan ve gelecek kuşaklara aktaran anlatıcılardır. Rus halk bilimcilerle başlayarak anlatıcıya yönelen dikkat, Türk halk sahasında Ziya Gökalp'in "masalın kendine mahsus tabirleri, kendine mahsus lisani vardır. Masalları hususî tabirleriyle, hususu şivesiyle nakleden ancak ocaktan yetişme masalcılardır" sözüyle etkisini göstermeye başlamıştır. Gökalp, masal derleyicilerinin anlatıcıya dikkat etmesi gerektiğini ifade etmiştir:

"Bir masalı zapt eden, bunu kasabanın veya köyün ahalisinden ve hangi karyeden zapt ettiğini kaydetmelidir. Bu adam, Türkmen mi, Yörük mü, yoksa bu gibi unvanları haiz eylemeyen Türk mü, eğer henüz boy ve il hayatı yaşayanlardansa hangi ilden ve hangi boydan olduğunu da göstermek lazım gelir. (...) Masalı zapt eden masalcının ilinden, boyundan başka, içtimai vaziyetini, seciyesini, hüviyetini de deftere kayıt etmelidir. Masalcı masalı kimden almış, ve o da kimden almış, mümkünse bunları da zincirleme olarak yazmalı, ta ki elde edilen masalın hangi zümreye mensup olduğu ve hangi şahıstan alındığı tamamıyla malum olsun" (1928: 22-25).

Türk halk sahasında masal anlatıcısına yönelen dikkatten hareketle çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Pertev Naili Boratav, İlhan Başgöz, Saim Sakaoglu gibi araştırmacılar bu konuyu ele almışlardır.

Anlatıcıyı merkeze koyan çalışmalarda Esmâ Şimşek'in "*Kadirlili Bir Masal Anası: Meliha Varlı*" ve "*Malatyalı Bir Masal Anası: Suzan Geniş*" adlı makaleleri, Mustafa Gültekin'in "*Masal Anası Kezban Karakoç ve Repertuvarı*" adlı çalışması ve Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Halk Bilimi Anabilim Dalı bünyesinde, 2015 yılında Doç. Dr. Evrim Ölçer Özünel'in danışmanlığında yazılan iki ayrı yüksek lisans tezi dikkat çekmektedir. Bunlardan biri, Abdulkadir Önkol tarafından hazırlanmış olup "*Fatma Önkol'un Masal Anlatıcılığı ve Masalların Anlatıcı-Dinleyici ve Anlatım Ortamı Açısından İncelenmesi*", diğeri ise Demet Şafak Aydın tarafından hazırlanmış olup "*Giresunlu Bir Masal Anası: Arife Şafak'ın Masal Anlatıcılığı ve Masalların Bağlamsal Çözümlemesi*" başlıklarını taşımaktadır.

2020 yılında ise anlatıcının önemini vurgulayan iki farklı çalışma daha yapılmıştır. Dr. Seçkin Sarpkaya, Prof. Dr. Metin Ekici danışmanlığında hazırladığı "*Tebriz Türk Masalları Üzerinde Bir İnceleme*" adlı doktora tezinin "Anlatıcılar" bölümünde bu konuyu ele almıştır. Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Türk Halk Bilimi Anabilim Dalı bünyesinde, Prof. Dr. Öcal Oğuz danışmanlığında Berfin Sıla Kepez tarafından "*Yaşayan Geleneksel ve Modern Masal Anlatıcıları: Bağlamsal Kurama Göre İnceleme*" başlıklı bir tez çalışılmıştır. Bu çalışmalar masalın, anlatıcı-

dinleyici ve metin çevresinde kurulduğunu ortaya koyması açısından önemli bir yer tutmaktadır. Seçkin Sarpkaya, bu konudaki düşüncelerini doktora tezinde, “bu unsurlardan biri dahi eksik bırakılırsa masalın algılanması ve çözümlenmesinde eksik kalınacaktır” sözleriyle ifade etmektedir. (2020: 67).

Azadovski’nin “Sibiryadan Bir Masal Anası” adlı çalışması, anlatıcı ve hayat hikâyesi evreninde şekillenen bir çalışmadır. Anlatıcının kişisel karakterinin masallardaki moral dokuda görüldüğünü söyleyen Azadovski’nin (1992: 49) ifadesinden de hareketle bu tezde geleneksel masal anlatıcısı bir ailenin dilinde masalların girdiği şekiller ve anlattıkları masalları hayatlarıyla özdeşleştirmeleri incelenecektir.

Sydow’un ifadesine göre masalları anlatanlar geleneğin aktif taşıyıcılarıdır ve herhangi bir toplumun içinde sadece birkaç aktif taşıyıcı vardır. Bu tezin kaynak kişileri olan aile, Bursa’nın Gemlik ilçesine bağlı Şükriye Köyü’nde yaşayan bir ailedir. Şükriye Köyü, 93 Harbi’nde Artvin/Borçka’dan göç eden Laz kökenli aileler tarafından yerleşim yeri olarak kurulmuştur. Köyde yaşayan birçok aile olmasına rağmen, bu tezde “Pir Ailesi” olarak konu edilecek olan aile, o toplulukta yaşayan ve Laz masallarını Türkçeleştirerek Anadolu sahasına kazandıran tek ailedir. Sydow, göç ve kültür taşıyıcılığı konusuna da değinmiş, “eğer aktif bir taşıyıcı kendi birikimlerini anlatmadan önce göç ederse orada folklor yok olabilir, yeni yerde aktif taşıyıcı kültür veya dilden dolayı aktif rolünü devam ettirmede başarısız olursa folklor uzun ömürlü olmaz” ifadelerini kullanmıştır (Sydow, 2019: 232). Pir Ailesi, ana dili Lazca olan bir aile olmasına rağmen dil veya faktörünün masalları aktarmasının önüne geçmesine izin vermemiş, Türkçe anlattığı masallara kendi kültüründen gelen izleri bırakarak anlatıcı kimliğini sürdürmeye ve kuşaktan kuşağa aktarmaya devam etmiştir. Sydow, geleneğin göçmen taşıyıcılar yoluyla sınırlarının dışına çıktığını ve bazen farklı bölgelerdeki iklim ve toprak yapısına alışan bir bitki gibi yeni yerine çok iyi uyum sağlayıp bu değişimde yerini bulduğunu ifade eder (Sydow, 2019: 62-69). Bu çalışma, sınırlarının dışına çıkan sözlü kültür ürünlerinin yeni coğrafyasına uyum sağlama sürecinde geçtiği yolların ve değişimlerin ele alınması açısından önemlidir.

Pamela Jones, Meksika’lı on dokuz kadın ve bir erkek göçmenle yaptığı çalışma esnasında, aynı anlatı metnini tüm anlatıcıların farklı şekilde aktardığını görmüştür. Anlatıcılar bunu yaparken hayat tecrübelerini ve içinde bulundukları psiko-sosyal

durumları yansıtmışlardır (Jones, 1988). Bu tezde de pilot çalışma için seçilen masallar ve anlatıcılar aracılığıyla; günümüze ulaşmış geleneksel anlatıların hem coğrafi hem de bireysel yolculuklarda yaşadığı değişimler ortaya çıkarılmaya çalışılacaktır.

Tezin Amacı:

Bu tezin amacını Artvin'in Borçka ilçesinden Bursa'nın Gemlik ilçesine bağlı Şükriye Köyü'ne göç etmiş bir ailenin taşıdığı ve Türkçeleştirerek anlattığı masal, hikâye ve mitolojik öyküler üzerinden hayat hikayelerine ulaşmak, genellikle aynı kişilerden dinledikleri anlatıları farklı şekillerde anlatmalarına neden olan faktörleri ortaya çıkarmak, yaşamlarının sözlü kültürle ne kadar iç içe olduğu saptamak, kuşaktan kuşağa aktarılacak gelen sözlü kültür ürünlerinin hayat hikâyesinin etkisiyle değişime uğradığını göstermek oluşturmaktadır. Ayrıca, bu sözlü anlatıları Türkçe ve ara ara Lazca olarak ifade eden ailenin Türk masal külliyyatına kazandırdığı masalların derlenip toplanması hedeflenmektedir.

Tezin Yöntemi:

Tez, Artvin'in Borçka ilçesinden Bursa'nın Gemlik ilçesine bağlı Şükriye Köyü'ne bağlı Piroğlu ailesini kapsamaktadır. Bunun için aileyle 2019 ve 2020 senelerinde derlemeler gerçekleştirilmiştir. 2018 senesindeki kayıtlara aile bireylerinin arşivinden ulaşılmış, 2019 senesinde derlemeci tarafından yapılan görüşmeler Gemlik'te, 2020 senesindeyse çocukluklarının geçtiği, masalları dinledikleri ve anlattıkları yer olan Şükriye Köyü'nde gerçekleştirilmiştir. Derleyici bu süreçler içinde aileyle birlikte yaşamış, burada derleme (saha çalışması) yapmıştır. Derleme esnasında görüşmeler ses kayıt cihazı ve akıllı cep telefonu kamerası kullanılarak doğal hâliyle kayıt altına alınmaya çalışılmış, tespit edilen bulgular video çekme ve not alma usulüyle deşifre edilmiştir. Kayıtlar araştırmacı tarafından herhangi bir program kullanılmadan bilgisayar üzerinden yazıya dökülmüş, kaynak kişilerin ifadeleri hiçbir şekilde değiştirilmeden aktarılmıştır. Deşifreler analiz edilerek kategorilere ayrılmıştır. Bu kategoride derlemelerin gerçekleştirildiği kişiler, yıllar ve aile ilişkileri dikkate alınmıştır.

Tezin Bölümleri:

Tez; "Giriş", "Göç ve Aile Hikâyesi: Masalların Kültürel ve Bireysel Yolculuğu", "Masal Hayat İçinde: Masalların İzinde Hayat Yolculuğu" olmak üzere

üç bölüm ve “Sonuç”tan oluşmaktadır. “Ekler” bölümünde sahada derlenen masal metinlerine yer verilmiştir.

Giriş bölümünde masalın tanımı yapılmakta, masal ve hayat hikâyesi yöntemine değinilmektedir. Anlatıcının sözlü kültür ürünleri üzerindeki etkisi ortaya çıkarılarak tezin amacı ve yöntemi açıklanmaktadır.

İkinci bölümde, Artvin’in Borçka ilçesinden Bursa’nın Gemlik ilçesindeki bir yere yerleşerek burayı Laz köyü haline getiren ailenin göçü ele alınmaktadır. Göç hikâyeleri, masalların kültürel yolculuğu ve bu yolculukta uğradığı değişimler halk bilimsel açıdan incelenmektedir. Sonrasında bu tezin kaynak kişileri olan ailenin yapısına değinilmektedir. Pilot masallar olan; Ayı ile Kız, Fadime Kız, Fadime Kız 2 (Giyiniş Guaci) aracılığıyla kaynak kişilerin hayat hikâyelerinden masallara yansıyan izler ortaya çıkarılmakta ve bu kısımda masalların bireysel yolculuğunun haritası çizilmektedir.

Üçüncü bölümde, masalların anlatım ortamlarına ve zamanlarına değinilmekte, bu unsurlar aracılığıyla ailenin masalları hayatlarının içine yerleştirme biçimlerine bakılmakta, kaynak kişilerden hareketle masal, anlatıcı, dinleyici, anlatım ortamı ve zamanının tanımları yapılmakta, ailenin anlattığı dini ve mitolojik hikâyeler ile halk inanışları üzerinden hayatlarının şekillendiği noktalar ortaya çıkarılmaktadır.

Sonuç bölümünde masalların kültürdeki ve bireydeki sonsuz yolculuğu ortaya çıkartılmakta, yaşam öyküsü ve sözlü kültür ürünlerinin ilişkisi ifade edilmektedir.

Eklerde ise aileden derlenen masal metinlerine yer verilmiştir.

2. BÖLÜM: GÖÇ VE AİLE HİKAYESİ: MASALLARIN KÜLTÜREL VE BİREYSEL YOLCULUĞU

2.1. Anlatıcıların Dilinden Göçün Hikâyesi ve Kültürel Kimlik

En basit haliyle insanların yaşam alanlarından başka bir yere doğal ya da toplumsal nedenlerden dolayı geçici yahut kalıcı olarak taşınmaları olarak ifade edilebilecek olan göç olgusu, Türk kültüründe de önemli bir yere sahiptir. İstemli ya da zorunlu olarak gerçekleşen göçler, kültürel değişimi de beraberinde getirmektedir. (Çakır, 2011: 131)

Osmanlı-Rus Savaşıyla birlikte Artvin'den Bursa'ya doğru bir iç göç hareketi başlamıştır. Bu iki şehir arasındaki göç bağı, daha sonralarında da artarak devam etmiştir. Bursa, Artvin ve Batum tarafından yoğun bir göç almıştır ve Gemlik ilçesi de göçmenlerin yerleşim yerlerinden biri olmuştur.

Kaynak kişilerin zorunlu göç olarak ifade ettiği bu iç göç hareketi, onların ifadelerine göre Rus Harbi ile kendini göstermiştir. Şükriye Köyü'nde yaşamını sürdüren ve Borçka'dan Gemlik'e göç eden bir ailenin soyundan gelen Ziya İlhan, 2 Kasım 2020 Pazartesi günü, Şükriye köyünde yapılan derleme esnasında, göçün 1840'lı yıllarda Batum'dan Artvin Borçka'ya, 1877'de de Borçka'dan Bursa'ya olduğunu söylemiş bir kısmının denizden, bir kısmının Ordu'ya kadar yürüyüp Ordu Mesudiye'den sonra da trenle geldiğini ifade etmiştir. Gemiyle gelenler İstanbul'a, trenle gelenler İzmit'e yönelmiştir:

“Lazika diye bir yerden -Batum'un biraz daha Kuzey'inden- Rus savaşları başladığında Rusların baskısını kırmak için zaten gençlerin hepsi savaşa gidiyor. Sadece çocuklar ve yaşlılar geliyor Borçka'ya. Orada da tekrar Osmanlı-Rus savaşları devam ediyor. Önce İzmit'e geliyorlar sonra Gemlik'e geliyorlar. Gemlik'te yerleşme alanı ararlarken o devrin Bursa Paşası Ahmet Refik Paşa yardımcı oluyor, yanlarına gönderdikleri askerlerle beğendiğiniz yeri seçin diyor. Tabii o sırada Gemlik bölgesine yerleşmek istiyorlar fakat oralar bataklık çok miktarda sivrisinek var yaşama elverişli değil. İşte o zaman akarsuyu takip edip akarsuyun başını buluyorlar ve buraya yerleşiyorlar, bugünkü yerimize. Üç tane köy var Hamidiye, Fevziye ve Şükriye...Üç köy de aynı tarihte oradan gelmiş.”

Kaynak kişilerden Nazife Daş da yapılan derleme esnasında, göçü şu sözlerle anlatmıştır:

“Rus Harbi’nde sıkıştırınca bizimkilerden de bazı insanlar buraya gelmişler. Buraya değil esas Gemlik’e geliyorlar, Gemlik’te de sinekler varmış, buraya çıkıyorlar bazı dedeler gezmeye burayı beğeniyorlar köy kuruyorlar işte. Ağaçları kesiyorlar ev yapıyorlar, bizim yukardaki ev öyle. Üç dört hane gelmişler zaten. Sonra burada buğday ekiliyorlar, mısır ekiliyorlar.”

Nasıl geldiklerinin anlaşılmasına dair sorulan sorulara ise, “*Erecik Köyü varmış bir de Katırlı varmış. Onun arasında boşluk varmış. Fevziye, Hamidiye, Şükriye... Şükri, Hamide bir de Fevzi üçü kardeşlermiş bunların. Üç kardeş geliyorlar üçü de ayrı ayrı köylere yerleşiyorlar, beraber olmayalım demişler,*” şeklinde cevap vermiştir.

Ziya İlhan ise, Fevziye ve Şükriye köylerinin Laz, Hamidiye köyünün ise Gürcü köyü olduğunu ifade etmektedir. Ona köylerin isimleri konusunda yöneltilen soruya verdiği cevap ise farklıdır:

“*Memlekette, Artvin’de bu köylerin adı Mamanat, Kostanat. Yeni ismi Demirciler. Buraya geldiklerinde kafile başkanının üç kızı olduğu söyleniyor. Hamide, Şükriye, Fevziye. O üç kızın isminin verildiği söyleniyor,*” şeklinde verilen cevaptan da hareketle köyde yaşayan göçmenler arasında köylerinin isimlerinin nereden geldiğine dair bir netliğin bulunmadığı söylenebilir.

Üç köyün, üç kardeş tarafından kurulduğunu ifade eden Nazife Daş, “*Hamidiye köyü neden Gürcü?*” sorusunu, rivayetlere göre Hamidiye’nin kız kardeş olduğunu ve onun Gürcü biriyle evlendiğini söyleyerek açıklamıştır.

Nazife Daş, “*Göçten öncesinde neler olmuş?*” sorusuna ise “*Artık ondan öncesini Artvin’de arayacaksın,*” şeklinde cevap vermiştir. Bu soruya cevap vermemesinin sebebi hayatlarının göç sonrasında kurulduğu ile açıklanabilir. Nazife Daş’ın “*...hani harp olmuş büyük savaş. Yunan savaşı, Yunanlar bizim köye yerleşmişler. Anneannem de Sait Dayım bebeymiş ya, kadın geliyormuş kapıyı nasıl çalıyormuş biliyor musun, kapıyı indirecek. Anneannem kapıyı kilitleden gündüz bile oturmazdı. Kadın bir kere içi ürpermiş korkmuş,*” sözlerinden göç sonrasında onlar için kolay olmadığı anlaşılmaktadır. “İnsan memleketini nasıl bırakır, zorla” demiş, babaannesinin anlattıklarına göre Borçka’da yerlerinin olduğunu ancak kimsenin gidip araştırmadığını, zamanında araştırmak için giden babaannesinin dedesini kahve içirerek öldürdüklerini, o kahveyi içtikten sonra uzandığı armut ağacının altında öldüğünü ve mezarının hala orada durduğunu söylemiştir. “*Minnet mi etmediler yoksa*

dedeye olanlardan mı korktular bilmiyorum ama, bir daha da bizden oraya giden olmadı,” diyen kaynak kişiye göre, göçmenler geçmişi arkalarında bırakarak bulundukları coğrafyaya adapte olmaya odaklanmışlardır. *“İyi ki gelmişler buraya, gelmeselerdi bizim de köyümüz olmayacaktı”* ifadesi de bunu göstermektedir.

Esen Nur Daş ve Ziya İlhan ile 2020 senesinde yapılan derleme esnasında, kaynak kişiler Borçka’ya mülk istemek için gidenlerin dövülerek geri gönderildiğine dair rivayetlerin olduğunu ifade etmişlerdir. Ziya İlhan da bizzat yaptığı seyahatte *“Mal istemeye mi geldiniz?”* sorusuyla karşılaştığını ve tartışma yaşadıklarını söylemiştir. Ziya İlhan, yaptığı bir seyahat esnasında da 98 yaşında, kendi soyundan olan ve Borçka’da yaşayan biriyle konuşma imkânı bulmuştur.

Kaynak kişilere göre, Şükriye Köyü’ne göç edenler Kireçler, Piroğulları, Mollasanoğulları adındaki üç ayrı sülaleye dayanmaktadır. Bu çalışmada konu edilecek aile, onların deyiimiyle “Piroğlı” soyundandır.

Şükriye Köyü’nde yaşayan insanların hepsi aynı köyden gelmemiştir ancak Ziya İlhan hepsinin aynı milletten olduğunu söylemiştir. Ziya İlhan, o köyde yaşayan insanlardan *“Bizim insanımızın gözü karadır, vatani için canını verirler, biz Türk değiliz demezler”* ifadelerini kullanmış, soylarının Türk olduğunu Oğuzların Saka boyuna dayandığını belirtmiştir.

Kaynak kişiler, Borçka’dan Bursa’nın Gemlik ilçesine bağlı Şükriye Köyü’ne yapılan kültürel yolculukta kimliklerini kaybetmemek için verdikleri mücadeleyi sürdürdüklerini, kültürel aidiyetin devamlılığı için adetlerini bırakmadıklarını ifade etmişlerdir. Bulundukları coğrafyaya da Karadeniz kültürüne ait unsurları getirmişlerdir: Ziya İlhan’a göre, Karadeniz’deki kahvehane kültürünü Gemlik’e onlar taşımıştır. Esen Nur Daş’ın, *“Dedemin üstündeki takım elbise eskimezdi ama anneannem hep dağda bahçedeydi”* sözleri de Subaşı’nın ifade (2018: 65) ettiği tipik çalışan, sorumluluk sahibi Karadeniz kadını özelliklerini devam ettirdiklerini göstermektedir.

Ziya İlhan’ın ifadesine göre şu anda Artvin’in bazı bölgelerinde zeytin yetişmektedir ve oraya bunu taşıyan Şükriye Köyü’nde soylarını devam ettiren göçmenlerdir. Yine kaynak kişinin ifadesine göre kara lahana, mısır gibi ürünleri Gemlik’e taşımışlardır. Yılmaz ve Albayrak (2019: 246) tarafından da “Artvin’deyken

bildikleri bitki türlerinden yararlanma, bahçe ve tarla oluşturma, gıda üretimi davranışlarını, Bursa'ya geldikten sonra burada da sürdürdükleri" ifade edilmiştir.

Ziya İlhan'a göre, göç ettikleri Şükriye köyünde Borçka'daki göçmen ailelerin soyundan başka kimse yaşamamakta, yabancıya arsa verilmemektedir; ona göre bu kültürel kimliklerini koruyup devam ettirmelerinde önemli bir noktada durmaktadır. Folklor ürünleri, kültürel kimlikle ilişkilidir ve halkın yaratıp aktardığı ürünlerin toplumsal bir tarafı bulunmaktadır. Aktarılan ürünlerin, "ulusal ve bir o kadar da 'kendimiz hakkında' oluşu, bu yaratmaların kültürle ve dolayısıyla kimlikle yakın bir ilintiye sahip olduğunu kanıtlar niteliktedir." (Şahin, 2012: 288)

Göç edenler, zamanın ve mekânın içinde geleneğin göçünü de beraberlerinde getirirler. (Bauman, 2019: 42) Şükriye Köyü'ndeki göçmenlerin "Köy Günü" diye adlandırdıkları şenlikleri de bunun bir göstergesidir. Ziya İlhan, bu şenlikle ilgili *"Gelenek bize ait tamamen, Laz kültürüne ait. Laz Kültür Şenliği diye geçer. Şu anda bizden sonra Fevziye Köyü de kutlamaya başladı ama ilk biz kutladık."* sözlerini söylemektedir. Söylendiği üzere, şenlik her sene Şükriye Köyü Derneği'nin üyeleri tarafından, haziran ya da temmuz aylarında düzenlenmektedir. Yılmaz ve Albayrak, bu şenliğin Artvin'deki yayla kültürünün etkisiyle yapıldığını belirtmektedir (2019: 250). Bir gün sürmektedir ve cumartesi akşamı başlayıp pazar akşamı hava kararınca bitmektedir. Şenlik için belediye tarafından tahsis edilen, Bursa ve Gemlik'ten kalkan araçlar vardır. Kaynak kişilerin ifadesine göre, minimum 2000 kişilik bir katılım olmaktadır. Şenlik alanı, Şükriye Köyü'nün ortasında yer alan büyük bir parktır. Kendi yörelerine ait lahana, sarma makarna, mısır ekmeği, Laz böreği, burma tatlısı gibi yemekler gelen herkese ikram edilmekte, şenliğe köyün dışından da gelenler olmaktadır. Derleme esnasında Ziya İlhan bunlara ek olarak, şenlikte çocuklar arasında yoğurttan altın bulma yarışı gibi yarışmalar düzenlenmekte, çekilişler yapılmakta ve sergiler açılmakta, bu sergilerin bazılarının köy dışından gelen insanlar tarafından düzenlenmekte olduğunu ifade etmiştir. Ona göre, şenliğe tanık olan yabancılara kültür aktarımı sağlanmaktadır. Karşılıklı Lazca mâni ve türkü atışmalarının yapıldığı şenlikte, "Şeker Oğlan" dedikleri halk oyunu da oynanmaktadır. Laz kültürü, başka bir coğrafyada geleneğin taşıyıcıları aracılığıyla varlığını sürdürmektedir. "Artvin halk kültürünün yaşatılması etkinliğine" dönüşen

şenliklerinin hala düzenli olarak yapılması, sahip oldukları kültürleri devam ettirmek istemeleriyle açıklanabilir (Yılmaz, Albayrak 2019: 250).

2.2. Pir Ailesi ve Masalcı Kimlikleri: Pilot Masallardaki Değişime Hayat Hikâyesinin Gölgesinden Bakmak

İnsan anlaşılacak için anlatır, dinleyiciyse anlatmak üzere dinler. Heraklitos, “aynı nehirde iki kez yıkanılmaz, çünkü ne sular aynı sulardır ne de sen aynı sensin” sözüyle değişimin önemine değinmiştir. Bu söze masallar çerçevesinden bakıldığında, bir anlatının iki defa aynı şekilde anlatılmayacağı ifade edilebilir. Metni doğrudan etkileyen anlatıcı, dinleyici ve anlatım ortamı değişim gösterirken, sözlü kültür içindeki anlatının aynı kalması da mümkün olmayacaktır.

Ekici, sözlü kültür ürünlerinin görsel, yazılı ya da sözlü aktarımı esnasında bir değişimin meydana geldiğini söylemektedir. Bu değişim, “yeniden yaratılma”, ortaya çıkan yeni şekillenmelerse varyant ya da versiyon olarak adlandırılmaktadır. Varyant ve versiyon terimlerinin birbirlerine karıştırıldığını ifade eden Ekici’nin aktarımına göre Dundes bu terimler arasında farklılık olduğunu söyleyerek bir masalın birbirine benzeyen metinlerini versiyon olarak değerlendirmiş ve her metnin bir versiyon olduğunu, tipik formdan uzaklaşan metninlerse varyant olduğunu söylemiştir. (Ekici, 1992: 32-33). Öcal Oğuz, varyant için “eş metin”, versiyon için “benzer metin” adlandırmalarını önermektedir. Ona göre, “aynı metnin her anlatımı bir ‘benzer metin’dir. Birbirine daha çok benzeyen metinlerden şu ya da bu şekilde farklılaşmış metinler ise ‘eş metin’ olarak adlandırılmalıdır” (1999: 4). Ekici, Türk dünyasında bu iki terimin birbirine karıştırılmaması için Öcal Oğuz’un önerdiği eş metin ve benzer metin terimlerinin kullanılmasının uygun olduğunu aktarmış, anlatımlar arasındaki farklılıktan yola çıkarak; her metnin anlatıcısının adıyla anılması gerektiğini öne sürmüştür (1992: 32-33).

Benzer metinlerin anlatıcısının adıyla anılması teklifinin, anlatıcının önemini ortaya koyan önermelerden biri olduğu söylenebilir. Anlatıcının kimliği, masal metinlerinin şekillenmesinde yer tutmaktadır. Kimlik tanımlaması, bireysel ve toplumsal olarak ikiye ayrılmaktadır. Anlatıcının hem kişiliğinin oluşmasında da hem de masala yansımada bu iki kimliğin inşası önem arz etmektedir. Kimlik terimi, modernitenin bir sonucu olarak 20. yüzyıldan itibaren varlığını göstermiştir. Buna göre kolektif bir bilincin ürünü olan masallarda, toplumsal kimliğin yansımada daha çok

olduğu sonucuna ulaşılabilir. Aşkın, bunu “giydirilmiş kimlikler” olarak tanımlamakta; toplumun değer yargılarını ve geleneğin izlerini üstünde taşıdığını ifade etmektedir. Bireysel kimlik, kişinin öz benliğini oluşturmakta ve bu görünmez kıyafetlerin altında yatmaktadır (Aşkın, 2014). Buna masallar çerçevesinden bakıldığında, anlatıcının aktardığı metinlerde içinde yaşadığı toplumun izlerini taşıdığı ancak bu izlerin altında bireysel kimliğinin yattığı söylenebilir. Bireysel kimlik, masal anlatıcısının “kim” olduğu sorusuyla doğrudan ilişkilidir.

Masal anlatıcısı, duyduğu ve hatırladığı kadarıyla, masalı kendi süzgecinden geçirerek aktaran ve sözlü kaynaktan beslenen kişidir. Ana, ata, nine, dede gibi isimler almaları masalcıların toplum tarafından saygı gören, yaşça büyük insanlar olduğunu göstermektedir. Masallar, geleneksel anlatıcı tarafından hazırlıksızlık, müziksiz, kurgusuz, ezbersiz anlatılmaktadır.

Ziya Gökalp’e göre, “Masalcılar eski ozanlığın, kadınlarca devam eden kısmıdır. Ozanlık, babadan oğula kaldığı gibi, masalcılık da anneden kıza intikal eder. Erkek masalcılar da varsa da ekseriya masalcılar kadın cinsindendir. Masalcı, kendi sahasında bir nevi sanatkârdır. Ağzından çıkan her kelime yerinde kullanılmıştır” (1928: 23). Bu ifadeye göre masal anlatıcıları kadınlar olsa da erkek anlatıcılar da vardır. Esmâ Şimşek, “Malatyalı Bir Masal Anası: Esmâ Şimşek” adlı çalışmasında, kaynak kişinin masalları babasından dinlediğini ifade etmiştir. (Şimşek, 2002: 110) Bu çalışmaya kaynak olan kişilerimiz de masalları çoğunlukla erkek kardeşi Sait Pir’den dinlediklerini söylemektedir. Ayşe Uzun’un, “*Annemle ağabeyim masal çok konuşurdu, ne masallar konuşurdu...*”, Nazife Daş’ın “*Dayım anlattıkça daha çok hoşumuza gidiyordu. Onu bitiyordu bir tane daha başlıyordu*”, Mevlüt Uzun’un “*Sait Dayım daha ne masallar anlatıyordu!*” ifadeleri, Sait Pir’in anlatmayı seven ve her fırsatta masal anlatan bir anlatıcı olduğunu göstermektedir. Buna göre Sait Pir’in, Linda Dégh’in ifade ettiği “bilinçli hikâye anlatıcısı” kategorisinde olduğu söylenebilir. Kaynak kişilerin ifadelerine göre Sait Pir masalları annesinden dinlemiştir. Ayşe Uzun’un oğlu Mevlüt Uzun ve torunu Esat Daş da bu anlatıcılık geleneğini devam ettirmiş; masallar kadınlardan kadınlara, kadınlardan erkeklere ya da erkeklerden kadınlara intikal ederek günümüze kadar gelmeyi başarmıştır. Köse (2021), kültür aktarıcılığında kan bağının önemli bir yerinin olduğunu ifade etmekte ve “geleneksel bilginin aile içinde başlayan kültürlenme” biçimini “kan bağının

kültürel doku eksenindeki aktarma rolü” ile açıklamaktadır. Ona göre ataya bağlı olma durumu, aile içinde gelişen icra yeteneğini beraberinde getirmekte; insanın var eden kan “geleneksel kültür içerisinde kültürel bellek aktarıcılarını da var eden temel obje” rolünü üstlenmektedir.

Evrin Ölçer Özünel, masalların “şehir görmemiş kadınlar” ve “kültür tahsil yönünden zayıf olan insanlar” tarafından üretildiği ve anlatıldığını söyleyen Saim Sakaoğlu’nun ifadesine ekleme yapmakta, öyle olsalar bile onların “kendi kültürel kodlarını masal diliyle dokuyan masalcılar” olduklarını ifade etmektedir (2017: 21-22). Kaynak kişilerden Ayşe Uzun, “*Siz hiç okula gittiniz mi?*” ve “*Okuma yazma biliyor musunuz?*” sorularına “*Hayır*” cevabını vermiş, kızı Lütfiye Deliçay da annesinden bahsederken “*Kırda, bayırda, damda, hiç sırtında ter eksik olmadı.*” ifadelerini kullanmıştır. Kaynak kişi, ip eğirmek ve çocuklarıyla birlikte çobanlık yapmak gibi işlerin arasında onları oyalamak için masallar anlatmıştır. Bu açıdan bakıldığında, Özünel’in ifadesinden de yola çıkarak Ayşe Uzun’un bağlamında anlattığı masallarla kültürünü ilmek ilmek işlediği ve bunu yaparken anlatıların güçlü dilini kullandığı söylenebilir.

Mustafa Gültekin, anlatıcının önemine değinmiş, “masal türünün incelenmesinde masalın metni, masal anlatıcısı, anlatıcının biyografisi, kişiliği, psikolojisi, üslûbu, kullandığı jest ve mimikler de mutlaka göz önüne alınmalıdır,” diyerek (2014: 47) masalı tüm parçalarıyla incelemek gerektiğine dikkat çekmiştir. Ona göre, bir masal metnini anlamlandırabilmek için öncelikle ürünü yaratan kişilerin incelenmesi gerekmektedir (2017: 360).

Malinowski, masalların onu anlatanların hayatlarında yaşadığını ifade etmiştir (Malinowski, 1926: 18-24 akt: Bascom, 2019: 72-73). Charlotte Linde’ye göre ise hayat hikâyelerimiz, bizim kim olduğumuz ve nasıl o insana dönüştüğümüz konusunda önemli bir noktada durmaktadır. (akt: Fulford, 2014: 18) Sanders da anlatılardan bahsederken, “insanlara kim olduklarını bir kez daha anlatır, inandıkları şeyleri hatırlatır” demiştir (2020, 15). Tüm bu ifadelerden de yola çıkarak tezin bu bölümünde kaynak kişilerin hayat hikâyelerine değinilecek, onların yaşamlarının içinde büyüttükleri masalcı kimlikleri; bireysel kimliğin ortaya çıkartılması üzerine yöneltilen “sen kimsin?” sorusuyla takip edilmeye çalışılacaktır.

Ayşe Uzun’la 2019 senesinin aralık ayında gerçekleştirilen derleme esnasında kaynak kişi 82 yaşında olduğunu ifade etmiştir. 1937 doğumludur, hiç okula gitmemiştir ve okuma yazması yoktur. Sait, Zekiye, İshak, Münevver, Fadime, Hüseyin ve Ayşe adlarında yedi kardeşi vardır. “*Hayatın boyunca hiç çalıştın mı?*” sorusuna “*Orak biçtim, çapa yaptım, dikiş diktim, sebze yapıyorduk, belliyorduk*” şeklinde cevap vermiştir. Çocuklarının ifadelerine göre çalışmayı seven, mücadelecı bir kadındır: öküzle çift sürmüş, tarlada çalışmış, ineklerin ve koyunların arasında çobanlık yapmıştır. Dinlediği masalları annesinden öğrenmiştir. Aralık 2019’da yapılan derleme esnasında söylediği “*Annem çok masal konuşurdu*” ifadesi de bunu göstermektedir. Masal anlatmak yerine, “masal konuşmak” ifadesini kullanmaktadır çünkü onun için masal, aile toplantılarında ya da çalışırken zaman geçirmek için yapılan sohbetlerde anlatılan bir eğlence unsurudur. Bu ifade, masalların hayatlarının olağan akışının içinde bir yer edindiğini de göstermektedir. Konuşma eyleminin gerçekleşmesi için en az iki kişinin karşılıklı etkileşiminin olması gerekmektedir (Durhan, 2020: 271). “Konuş-” fiili, “anlat-” fiilinin aksine işteş bir fiildir. Ayşe Uzun’un “duygu ve düşünce olarak anlaşılmak” ve “uzlaşmak” anlamlarına da gelen (Uysal, 2018: 821) konuşmak fiilini kullanmasının, karakter özellikleriyle de bağlantılı olduğu söylenebilir. 2019 senesinde gerçekleştirilen masal anlatımları esnasında dinleyiciye sık sık sorular yöneltmesinin, bazen başka konulara geçiş yapmasının ve bu esnada tamamen dinleyiciye odaklanmasının, anlatım esnasında bir anlaşma ve kaynaşma halinde olmasından kaynaklandığı söylenebilir. Ramsden ve Hollingsworth’a göre anlatma ile dinleme eylemi, aynı mekân ve zamanda muhabbet edip birlik olmanın bir diğer adıdır (2017: 13-1). Ayşe Uzun’un bunu kanıtlayan bazı ifadeleri şu şekildedir:

“*Yazıyorsunuz mu onu?*” (Ayı ile Kız)

“*Başka ne masallar?*” (Ayı ile Kız)

“*Ne yapsın Fadime?*” (Fadime Kız)

“*Annem çok konuşurdu.*” (Kuçına)

“*Çinkaya ne diyolar Tuğçe, ben bilmiyom.*” (Giyiniş Guaci)

Nazife Daş, annesi Ayşe Uzun ve anneannesi Emine Pir’den bahsederken “*Anneannem çok iş yapmazdı annem gibi, kuması varmış, annem en son çocukmuş,*

üvey annesini görmemiş ama” ifadelerini kullanmıştır. Ayşe Uzun doğmadan önce babasının ikinci eşi vefat etmiş olsa da annesi hem çocuklarına hem de torunlarına kumasından her zaman bahsetmiştir. Ayşe Uzun’un Sait ve Zekiye adındaki kardeşleri, çocuğu olmadığı için psikolojik problemler yaşadığı ifade edilen üvey annelerini görmüş ve onunla yaşamışlardır. Üvey annelerinin sık sık hasta olması, Lütfiye Deliçay’ın aile hayatlarının bu kısmıyla çok bağlantılı olduğunu ifade ettiği “Fadime Kız masalına yansımıştır. Ayşe Uzun, masalı anlatırken “*Ayşe kız hasta ama, anası da hasta,*” ifadesini kullanmıştır. Bu masaldaki Ayşe Kız, üvey annenin kızıdır ve kaynak kişi, diğer anlatıcılar böyle bir detaydan bahsetmemiş olmasına rağmen 2019 senesinde yapılan derleme esnasında masalı bu şekilde anlatmıştır.

Anlatılanlara göre, Emine Pir, eşine çok fazla sevgi gösterisinde bulunmaktan hoşlanmamaktadır, kuması ise eşini kucağına yatırıp saçlarını okşayan bir kadındır. Tüm bu günler ve Emine Pir’in yaşamı, Nazife Daş tarafından “*Çok eziyetli günler çok, anneannem çok eziyet çekmiş. Anneannem bunları düşünür ağlardı*” şeklinde ifade edilmektedir. “*Dedem anneanneme kuma getireceği zaman kendisine yeni bir oda yaptırmış. Onlar tüm gün dururlarmış, anneannem kapıda çocuklarıyla uğraşmış*” diyen Nazife Daş’a göre anneannesi tüm bu yaşadıklarını aile bireylerine her zaman anlatmaktadır. O yıllarda Sait Pir dokuz yaşındadır ve eşinin kuma getirmesi yüzünden evlatlarının üvey anneye maruz kalmasına katlanan annesi Emine Pir’den masallar dinleyerek büyümektedir. Aileden derlenen Fadime Kız ve onun benzer metni olan Giyiniş Guaci ve Ayı ile Kız masalları aile bireylerinin hepsi tarafından bilinen, unutulmamış masallardır. Pilot çalışma için seçilen bu masalarda yer alan diğer unsurlar da tezin ilerleyen bölümlerinde açıklanacaktır.

Ailenin yaşantısının ve bireylerin hayat hikâyelerinin dolaylı olarak yansıdığı masalların asıl kaynak kişisi olan Emine Pir, masallara üvey anne unsurunu katmış ya da bu unsurun yer aldığı masalları anlatmayı tercih etmiştir. Lütfiye Deliçay’ın anlattığı Fadime Kız masalında “*Babası evlenmiş. Üvey anne getiriyor*”, Emine Pir’in kızı Fatma Soydan’ın anlattığı Ayı ile Kız masalında “*Üvey anası istememiş kızı*”, Ayşe Uzun’un Giyiniş Guaci masalında “*Sonra ninenun geluni varmış ovey torini varmış*”, Fadime Kız masalında “*Bi çinka¹ varmış, ovey anne varmış, bi de değirmen varmış bi de beygiri varmış Fadime kızın*” ile Lütfiye Deliçay’ın anlattığı ve

¹ Lazcada “cin” anlamına gelen bir söz.

anneannesinden dinlediğini ifade ettiği Yuvarlanan Pide masalında *“Bir avcı adamın karısı ölüyor bir kızı kalıyor. O kızı da üvey anne istemiyor,”* ifadeleri, masalların içinde üvey anne unsurunun yer aldığını göstermektedir.

Bu çalışmada ele alınacak pilot masallar, üç kuşak tarafından dinlenmiştir. Birinci kuşak olan, Ayşe Uzun ve Fatma Soydan’ın anlattığı masallarda üvey anne unsuru bulunurken; ikinci kuşak Lütfiye Deliçay, Nazife Daş ve Mevlüt Uzun’un anlattığı masallarda zaman zaman üvey anne faktörünün unutulduğu ve çok önemli bir noktada durmadığı görülmüştür. Nazife Daş’a *“Ayı ile Kız masalında, kızın annesi üvey miydi?”* sorusu sorulmuş, masalları annesinden ve dayısından dinlediğini ifade eden kaynak kişi net bir şekilde *“Özdü canım, öz öz”* ifadelerini kullanmıştır. Nazife Daş’ın kızı Esen Nur Daş ise masalları anneannesinden, annesinden ve teyzesinden dinleyerek büyümüştür. Esen Nur Daş ile yapılan derleme esnasında, Ayı ile Kız masalının birden fazla versiyonunu bildiğini ifade etmiştir. Bu çelişki, masalları tek ağızdan değil, birden fazla kişiden dinlemiş olmasından kaynaklanmaktadır. Emine Pir’in çocukları olan birinci kuşak anlatıcıları, masalları annelerinden dolayı üvey anne faktörüyle anlatırken ikinci kuşak buna maruz kalmadığı için unuttuğu o kısma farklı bir yama yapmıştır, üçüncü kuşak anlatıcılar ise her iki nesilden de dinlediği için farklı şekillerini bilmekte ve anlatmaktadır. Esat Daş’a 12 Aralık 2019 tarihli derleme esnasında Ayı ile Kız masalını kimden dinlediği sorulduğunda, *“Ben bu masalı anneannemden dinledim, annemden de dinledim, çok kişiden dinledim, teyzemden falan”* demiş ve masalı üvey anne versiyonuyla anlatmıştır. Bu durum, kaynak kişinin pek çok kez ifade ettiği gibi masalları daha çok anneannesinden dinlemiş ve hangi anlatıma daha çok maruz kaldıysa onu benimsemiş olmasıyla ilişkilendirilebilir. Masal anlatım zamanı ve mekanıyla ilgili hatıraları da çoğunlukla anneanesiyle olan ilişkilerine dayanmaktadır. Üçüncü kuşak anlatıcı olan Esen Nur Daş ile yapılan derleme esnasında o da bu konuyla ilgili *“Annemde mesela kız kelebeğe takılıyor onun peşine takılarak gidiyor kayboluyor. Ama anneannemde genelde üvey anne kızı istemiyor, ormana bıraktırıyor,”* sözlerini söylemiş, o sırada ikinci kuşak anlatıcı olan, teyzesi Lütfiye Deliçay *“Üvey anne yok be!”* diyerek müdahale etmiştir. Fulford, “bir hikâyeyi anlatabilecek kadar iyi biliyorsak o hikâyenin bizim için bir anlam taşıdığına emin olabiliriz” demektedir ve bazı hikâyelerin hak etmedikleri halde unutulduklarını, bazılarının ise özellikle hatırlandıklarını ifade etmektedir (2014: 13). Bireylerdeki hikâye belleğinin oluşmasında, yaşantılarındaki izlerin önemli bir yerinin olduğu

görülmektedir. Halbwahcs, bellek bireysel olsa da onu belirleyenin toplumsal çevre olduğunu ifade etmektedir. Ona göre, kalıcılığın olması için hatırlanacak unsurun bellekte yer tutmasına sebep olacak bilincin oluşması gerekmektedir. Dinleyici, anlatım esnasında sadece duyduklarını değil, aktarıcının önemli olduğunu hissettirdiği ya da vurguladığı yerleri de aklında tutmaktadır (akt: Assman, 2015: 44). Birinci kuşak anlatıcı Ayşe Uzun ve Fatma Soydan, anlattıkları masallarda üvey anne unsuruna yer vermişlerdir. Bu, masalları annelerinden dinlediklerini ve annelerinin bu unsuru önemli görüp vurgulamış olması durumunu akıllara getirmektedir. İkinci kuşak anlatıcılar içinse üvey anne faktörü bir anlam taşımamaktadır, bu nedenle belleklerinde bir yer tutmamıştır. Üçüncü kuşak anlatıcılarınsa aynı masalları hem birinci hem de ikinci kuşaktan dinledikleri için anlatım esnasında sık sık “*annem böyle anlatırdı*”, “*teyzem böyle anlatırdı*”, “*anneannem böyle anlatırdı*” gibi ifadeler kullandıkları görülmüştür. Bunun nedeni, belleklerinde bir anlatının birden fazla halinin yer etmiş olmasıdır.

Fatma Soydan’ın kızı H. E. de ikinci kuşak anlatıcılardandır ve kendisiyle yapılan derleme esnasında o da Ayı ile Kız masalını üvey anne unsuru olmadan anlatmıştır. Bu masalları annesinden dinlemesine ve annesi masalda “*üvey annenin kızı istemediğini*” ifade etmesine rağmen, kendisi aynı detaya yer vermemiştir. Halbwahcs’ın yukarıdaki ifadesinden hareketle, kaynak kişinin belleğinde üvey anne faktörünün önemli bir etkisinin olmadığı, bu nedenle masallara da yansımadağı söylenebilir.

H. E. için “Ayı ile Kız” masalında yer eden bambaşka bir kısım vardır. Bu tez çalışmasına kaynaklık eden kişilerin hepsi ilgili masalın sonunda ayı karakterinin öldüğünü anlatmış, H. E. ise ayının ölmediğini, kızla ayının vedalaştığını ifade etmiştir. Daha sonrasında kendisine ayının öldüğü hatırlatıldığında, “*Ha bak devamı varmış. Devamı o onun bence. Benimki orda bitiyor,*” ifadelerini kullanmıştır (06.12.2019). Nazife Daş, Lütfiye Deliçay ve Esen Nur Daş ile yapılan konuşmaya göre, H. E.’nin eşi vurularak öldürülmüştür; bu durum kendisinin -belki farkında olmadan- ayının vurularak öldürüldüğü kısmı belleğinden ve dolayısıyla anlatımından silmesiyle açıklanabilir. Buradan hareketle, sözlü kültür ürünlerinde aktarımındaki değişimlerde hayat hikâyesi unsurunun etkili olduğu söylenebilir. Boratav’a göre sözlü kültür ürünleri anlatılırken zaman ve mekân içinde bu aktarımlarda farklılıklar

meydana gelmektedir. Anlatıcı, icra esnasında bazı kısımları zaman zaman unutmakta ve oraya en uygun yamayı yapmaktadır. Burada da H. E., “kendi sosyal muhitinin icap ettiği malzemeyi” kullanarak belleğinde eksik kalan kısma kendince uygun olan eklemeyi yapmıştır (Boratav, 1988: 137 akt: Çetin, 2016: 18-19).

Emine Pir’in mutsuz evlilik hayatının aksine kızı Ayşe Uzun eşine kaçmış, onu sevmiş ve evliliğinde büyük bir sıkıntı yaşamamıştır. Bunları Aralık 2019’da yapılan derlemeler esnasında dile getirmiştir. 15 yaşında evlenen Ayşe Uzun, 16 yaşında ilk çocuğunu dünyaya getirmiştir. Derlemede bekar olan torununa evlenmesi yönündeki isteğini dile getirerek takılmış, “*Siz beğeneceksiniz siz getireceksiniz. Benim bulduğumu kim beğenir, biz beğendik biz gittik,*” ifadelerini kullanmıştır. Kocasını sevip sevmediği sorulduğunda verdiği, “*Yedi senedir ayrıyız işte, hep o bakıyordu bana*” cevabı da bunları doğrular niteliktedir.

Ayşe Uzun’un kaçarak evlenmiş olması, anlattığı masallara da yansımıştır. Torunları Esen Nur Daş ve Esat Daş ile yapılan derleme esnasında, kaynak kişiler “*Anneannem kaçarak evlendiği için, onun anlattığı masallarda kız hep kaçır*” demişlerdir. Ayşe Uzun ile yapılan derlemelerde masalları artık unuttuğunu ifade etmesi, anlattığı masalları yarım olarak anlatması ya da karıştırması nedeniyle bu ifadelerine örnek anlatımlara rastlanmamıştır.

Ayşe Uzun’un Nazife, Hamide, Mevlüt ve Lütfiye adında dört evladı vardır. Eşiyle arasında bir sorun olmasa da kayınvalidesi nedeniyle sık sık zorluk yaşamıştır. Torunu Esen Nur Daş, anneannesinin kayınvalidesinin Alzheimer olduğunu, bu nedenle çok sıkıntı yaşattığını söylemiştir. Kızı Lütfiye Deliçay, onun için “*Tam yaşayacağı sırada yattı*” ifadesini kullanmış, torunu Esen Nur Daş ise bu sözü şu şekilde açıklamıştır:

“Didina² çok eziyet verince, Didina öldükten sonra anneannem şey dedi, hani dedi biraz rahat edeyim dedi, hep anneannem baktığı için, bir hafta geçti geçmedi koltuk altında lenf bezi uru çıktı, böyle bir ay iki ay içinde çocuk kafası kadar oldu o, ondan sonra zaten, ben üçüncü sınıfta falandım çok küçüktüm, Hacettepelere gittiler falan ama fayda etmedi. İşte onu alırken sinirlerine zarar verdi felç oldu, o zamandan bu zamana kadar hep yatıyordu anneannem. Tam yaşayacağı zamanda, onu diyor teyzem, yattı. O yüzden öyle gazel okurmuş” (06.11.2020).

²Lazcada “Büyükanne” anlamına gelen bir söz.

Kızlarının ifadelerine göre Ayşe Uzun, sadece masal anlatan değil, maniler söyleyen, gazeller okuyan biridir. Felç olduktan sonra sık sık yattığı yerden gördüğü kadarıyla gökyüzünü incelemekte, uzaklara dalıp kendi kendine türkü ve maniler okumaktadır. Anlattığı masalların içerisinde de sık sık maniler söylemektedir. Lütfiye Deliçay, ‘Anasını Dereye Atan Adam’ masalını annesi Ayşe Uzun’dan dinlemiştir. Ona göre annesi, bu masalda oğlu tarafından dereye atılan kadını kendine benzetmektedir. Oğlu istediği kadar yanına uğramamakta, daha çok eşiyle ve çocuklarıyla vakit geçirmektedir. Bu durum kaynak kişiyi üzmemekte, sık sık evde onun gelmesini beklemekte ve gelmediği zamanlarda hüzünlenip bu masalı anlatmaktadır, Lütfiye Deliçay bu durumla ilgili *“Annem hep öyle ağlanırdı, ben anama baktım babama baktım gaytanama baktım gaynanama baktım ben bu oğlanı böyle hak etmedim derdi. Hak etmedim derdi ama ne fayda. O masalları kendine benzetirdi”* sözlerini söylemektedir.

Ayşe Uzun, kızı Hamide’yi 2013 senesinde kaybetmiş, evlat acısını yaşamıştır. Bu acıdan sonra, artık eskisi kadar masallar anlatmamaya başlamıştır. Nazife Daş’ın *“Eskiden hep masallarla yürüyormuş hayat...”* ifadesindeki gibi, Ayşe Uzun için evladının kaybindan sonra hayatı artık eskisi gibi yürümemiş, masallar da zihninde önceki kadar yer etmemeye başlamıştır.

Ayşe Uzun, evladının kaybindan önce Dégh’in ifade ettiği “bilinçli anlatıcı” konumundadır. Anlatmayı sevmekte ve her fırsatta anlatmaktadır. 10 Aralık 2019’da gerçekleşen derleme esnasında *“Masalları kimlere anlatırdınız?”* sorusuna verdiği *“Misafirler geliyordu işte böyle oturmağa onlara anlatırdık”* cevabından hemen sonra *“Şimdi yapamıyorum yapamıyorum”* ifadelerini kullanması da bunu göstermektedir. Sait Pir’in gelini Esmâ Pir ile aynı tarihte gerçekleşen derleme esnasında o da *“Eskiden toplanıp çok masallar anlatırdık, masallardan başka bir şeyimiz yoktu ki”* demiş ancak şimdilerde masalları aklında tutamadığını, sevdiklerini kaybettikten sonra hepsinin aklından silinip gittiğini ifade etmiştir. Aileyle gerçekleştirilen derlemeler esnasında alınan cevaplara göre masallar; eğlencenin, birlikteliğin ve hayatın sembolüdür. Ölümü gören kaynak kişilerin artık eskisi gibi anlatım yapmıyor olmaları; ölümün eğlenceyi ve birlikteliği götürmüş; masalların da geçmişe dair anılar olarak kalmış olduğunun göstergesidir.

Sakaoğlu, geleneksel anlatıcılar arasında tahsili olanların az bulunduğunu ifade etmektedir. Ayşe Uzun da okuma yazma bilmeyen bir kadındır ve Sakaoğlu'na göre bu kişiler masalları dinleyerek öğrenmişlerdir (2016: 162). Bundan da yola çıkarak, geleneksel masal anlatıcısının özellikleri arasında meraklı ve iyi bir dinleyici olması sayılabilir. Ayşe Uzun'un yanında kızlarından, kardeşinden, yeğeninden ve torunundan masal derlemeleri yapılmıştır. Bu derlemeler esnasında kaynak kişi 80 yaşının üstündedir ve masalları dikkatli bir şekilde dinlediği, anlatıcılara zaman zaman sorular sorarak anlamadığı yerlerdeki boşlukları kapatmaya çalıştığı gözlemlenmiştir. Kız kardeşi Fatma Soydan, Ayı ile Kız masalını anlatırken ona sorduğu “*Kızın babası nerede?*”, “*Ayıdan mı?*” soruları, kızı Lütfiye Deliçay masalını bitirdikten sonra ona dönüp “*Kırk gün kırk gece düğün olmuş he!*” ifadesi ile Padişah ile Dilenci masalının ortasında Lütfiye Deliçay’a “*Cehennemde mi?*” diye sorması da bunları göstermektedir. Kendisi de masal anlatırken zaman zaman durmakta, o an merak ettiği ne varsa onu sormakta ve anlatmaya devam etmektedir. Anlattığı masallardan birinde, derleyiciye dönüp “*Senin abin evli mi?*” ya da “*Sen okuyor musun?*” diye sorular sorması ve aldığı cevaptan sonra masala devam etmesi, merakını giderdikten sonra bağlamından kopmadan anlatı metnine geri dönebildiğini göstermektedir. Dégh, dinleyicinin öneminden bahsederken masal anlatıcısıyla dinleyici arasında duygusal bir bağ bulunduğunu ifade eder (akt Sarıtaş, 2009: 174). Ayşe Uzun'un ara ara dinleyiciye yönelttiği sorular, onunla kurmak istediği bağın bir göstergesidir. Aralarındaki hayatî bağ, “aslında anlatıcının hikâyeyle kuracağı bağa bağlıdır. Bir anlatıcının hikâyesiyle bağı ne denli güçlüyse onu doğru anlatma; onu dinleyiciye geçirme ve dinleyicide umulan etkiyi oluşturabilme olasılığı o denli fazladır” (Aydemir, 2021: 375).

Fromm'a göre “bütün bilgeliklerin başında hayret ve merak vardır” (1992: 12). Ayşe Uzun'un anlatıcılık yeteneğinin gelişmesinde önemli unsurlardan biri olan merakı hem dinleyici hem de anlatıcı olarak ömrünün sonuna kadar devam etmiştir. Bu sonuca, yapılan derlemeler esnasında anlatamasa da dinliyor olmasından ve sıkça sorular yöneltmesinden; anlattığı zamanlarda da dinleyiciye zaman zaman sorular sormasından hareketle ulaşılmıştır. 2020 senesinde hayata gözlerini yumsa da annesinden aldığı anlatıcılık yeteneğini kızlarına, oğluna ve torunlarına aktarmıştır. Torunları Esen Nur Daş ve Esat Daş, bu tez çalışması için yapılan derlemelerden önce masalları bilmekte ancak anlatmamaktadır. Anneannelerinin ömrünün son

zamanlarına doğru, bu derlemeler aracılığıyla icra etmeye başlamışlardır. Sydow'un ifade ettiği pasif geleneksel anlatıcının, aktif anlatıcı öldüğünde ya da toplumdan ayrıldığında onun yerini alması durumunun burada kendini gösterdiği söylenebilir (2019: 62-66). Ayrıca Çudayakov'a göre, "ailenin yeni bir bireyine kaylama/anlatma yetisi verildiğinde öncekinin ölüme yaklaşmakta olduğu ve kısa süre sonra hayatının sona ereceğine inanılmaktadır" (akt: Ergun, 2014: 38). Torunlarının uzun süre masal anlatmamasının bir diğer nedeni de ikinci kuşak anlatıcıların aktif anlatıcı olarak geleneği sürdürmeleridir. Esen Nur Daş, yapılan görüşmede bu konuya ilişkin, *"Anneannem varken teyzem ve annem anlatmaz ya da anlatırsa anneannem müdahale ederdi. Çünkü tam aktif anlatıcı değillerdi. Şimdi de biz anlatmayız ve anlatırsak da annem müdahale eder,"* ifadelerini kullanmıştır. Usta anlatıcı toplumun içindeyken, onun yetiştirdiği anlatıcılar söze çok karışmamaktadır. Azadovski'ye göre, masal anlatıcısı bir sanatçıdır (akt: Aslan, 2011:100). *"Anneannem varken biz hiç ağzımızı bile açmadık"* diyen Esen Nur Daş'ın ifadesinden de hareketle geleneksel kültürün içinde yetişen sanatçıya ve onun icrasına her daim saygı duyulmuştur. Üçüncü kuşaktan olan Esen Nur Daş'ın 'Ayı ile Kız' masalını anlatımında teyzesi Lütfiye Deliçay'ın müdahalede bulunduğu görülmüştür. Aynı şekilde Lütfiye Deliçay masal anlatırken de ablası Nazife Daş söze karışmaktadır. Lütfiye Deliçay ise, ablası anlatım yaparken pek fazla müdahalede bulunmamaktadır. 'Taş Bebek Efsanesi'nin anlatımı esnasında, masalı ablasından daha iyi biliyor olmasına rağmen onun anlatımını bölmemiştir. Ablası Nazife Daş, kardeşi Lütfiye Deliçay'a dönerek *"Asıl bilen bu, bu anlatsın"* dedikten sonra ise masalı anlatmaya başlamıştır. Anlatıcılar kendisinden daha usta olan icracının yanında pek fazla söze girmemektedir. Bazen Ayşe Uzun'un unuttuğu yerlerde kızlarının hatırlattığı görülmektedir çünkü derlemelerin gerçekleştiği zamanlarda kaynak kişi toplum içindeki aktif anlatıcı rolünden sıyrılmıştır. Bu durumu gösteren ifadeleri, 2019 senesindeki derlemeler esnasında torunlarına ve kızlarına söylediği *"Ben başka bilmiyom ki. Bu biliyo. Anlat daa", "O kadar biliyom ben başka bilmiyom", "Onun ben hepsini bilmiyom", "Sen biliyon sen anlat"* sözleriyle açıklanabilir. Derlemeler yapıldıktan kısa bir süre sonra kaynak kişinin vefat etmiş olması, Çudayakov'un yukarıdaki ifadesini akıllara getirmektedir.

Ayşe Uzun'un anlatıcılık yaptığı zamanlarda ikinci kuşak anlatıcılar pek fazla icrada bulunmamaktadır. Kızının vefatından sonra eskisi gibi masal anlatmamaya başlayan Ayşe Uzun'un yerini alan Nazife Daş ile yapılan derlemeye göre,

çocukluğundan bu yana masallarla iç içe bir hayat yaşamıştır. Kimliğine göre 27 Mayıs 1962 doğumlu olan kaynak kişiye hangi saatte, hangi ayda doğduğu sorulduğunda şu cevabı vermiştir:

“Ayı mayı saatini bilmiyom ben, kirazlar çiçek açtığı zaman. Mayısın sonunda doğmuşum ben. Böcek zamanı. Böceklerin son şeyindeymiş. Çünkü annemin bir yengesi varmış. Kozaları çokmuş onların. Hani geldi ya Taner abi geçen avukat, onun annesi. İpek böceği askı dikeceğiz diye, annem de doğum yapacak diye kadın anneme terlik almış şalvar dikmiş, Ayşe lohusa yatacak diye. Ben de bunları önden önden götürüyüm demiş hani olur ya belki lohusa falan yatar diye, önden önden getirmiş kadın. Acıcık otur demiş annem, yok oturmayayım demiş dayın demiş kozalara askı dikmeye başladı demiş. Kozalara askı dikiyormuş, mayısın son ayları. Öyle diyorlar.”

Kaynak kişinin ifadesine göre; annesi, babası, didina dedikleri büyükannesi ve dedesiyle aynı evde yaşadığı dolu dolu bir çocukluk geçirmiştir. Geceleri bababannesiyile uyumuş, onun anlattığı dini meselleri dinlemiştir. Dedesi ise onlara mevlütler okumuştur; buna göre Nazife Daş’ın anlatıcı kimliği anne tarafından gelmiş olsa da baba tarafından da çocukluğu boyunca beslendiği söylenebilir. Özellikle dini meselleri anlatırken kullandığı “*Didina anlatırdı...*” ifadesi de bunu göstermektedir. Annesi zaman zaman onlara kızdığında babaannesi korumakta, kaynak kişi bu durumu “*...Didinayı annemden bile çok seviyordum. Didina da bizi nasıl severdi ama, yavrularım, kuzularım. Annem ‘höyt ‘napıyonuz’ bile derdi. Dilinin ucundan derdi yani annem. Babaannem çok kızardı anneme, çocukları iyi dilden yönet derdi*” sözleriyle anlatmaktadır. Fadime Kız, ona göre ailelerinin masalıdır. Masaldaki olay örgüsünün ve karakterlerin isimlerinin gerçek hayatlarından izler taşıması böyle düşünmesine sebebiyet vermektedir. 2018 senesinde yapılan derlemede ‘Fadime Kız’ masalını anlatırken kızın üvey annesine karşı babaannesi tarafından korunduğunu ifade ederken “*Ama Fadime’nin babaannesi var ya, Fadime gene korunuyo*” ifadesini kullanmıştır. Buradaki ifade, kendi yaşam öyküsünü anlatırken kullandığı ifadelerle örtüşmektedir.

Masalların yanında mitolojik hikâyeler de anlatmakta, bunları nasıl öğrendiğini şu sözleriyle ifade etmektedir.

“Ben en çok tepeleri merak ederdim böyle sorardık da bir zamanlar işte, dünyayı yaratırken hani böyle dünya bir harekete geçmiş yani. Tepeler tepe kalmış düz yerler düz kalmış. Derdik ki, dede bu tepeler nasıl böyle oldu nasıl bu kadar yüksek kaldı, Allah mı çıkardı onu kim yaptı? O tepeler dünya bir hareketten geçmiş, nasıl hareketten geçtiyse öyle kalmış yani.” (06.11.2020)

Meraklı bir kişiliği vardır; dünyanın nasıl oluştuğunu, tepeleri, depremi, yeryüzünü ve gökyüzünü her zaman merak etmiştir. Çocukluğu çalışarak geçse de dinlediği mitsel öyküler onun en büyük eğlencesi olmuştur.

İlkokul mezunu olan Nazife Daş, yaz aylarında Kur'an kursuna gitmiş, bir yandan da koyun ve inekleri otlatarak çobanlık yapmıştır. *"Büyüklüğün cezasını çok çektim ben..."* sözünde ifade ettiği gibi; en büyük çocuk olduğu için tarlada, zeytinlikte ya da hayvanlarla uğraşan annesi gibi o da tüm hayatını çalışarak geçirmiş, bunu şu sözlerle dile getirmiştir:

"Tarlada ne yapmıyoz ya Burcu sen ne konuşuyosun? Tütün yapıyoz, iş çok. En çok tütün köyde biz yapıyoz. 17 sene zeytine gittim ben. Babam çimento alıcaz, onu alıcaz Nazife hadi gayret hadi gayret. Dışarda kar yağıyor zeytine gidiyorduk"

Ailesindeki tüm kadınların çalışkan olması, anlattığı masallara da yansımıştır. Masal metinlerindeki kadın karakterlerden bahsederken onların emek verdiği anları resmetmekten kaçınmamıştır:

"Fadime'nin ninesinin de değirmende işi bitiyö mısırları öğütmüş buydayları öğütmüş çuvala koymuşlar eşeğe yüklemişler gelmişler eve" (Fadime Kız, 2018).

"Pileği de kapatmış. Yanına da güğümlen su koymuş, mısır ekmeği yapacakmış kız" (Ayı ile Kız, 2019).

Kendi hayatlarıyla özdeşleştirdiğini ifade ettiği 'Fadime Kız' masalında kızın çobanlık yaptığını, 2018 senesindeki anlatımı esnasında *"Ağlıyo meğersem ineğin önüne oturmuş böyle ağlıyo meğersem... İneğini otlatmaya götürmüş"* sözleriyle dile getirmesi kendi çobanlık anılarıyla benzerlik taşımaktadır. Hayat hikâyesini anlatırken sık sık inek otlattığını dile getirmiş, kardeşleri koyunlarla ilgilenirken o ineklerle ilgilenmiştir. 'Fadime Kız' masalını anlatan diğer kaynak kişilerde 'inek otlatma' detayına rastlanmamıştır. Kaynak kişi, anlatımı esnasında kendi hayat hikâyesindeki kısımları masalın içine eklemiştir.

Nazife Daş, çalıştığı tüm zamanların içinde yaratıcılığı kişiliğini besleyen unsurları da görmektedir. Bazı yaz gecelerinde terasta yattıklarını ifade eden Nazife Daş, dolunayın olduğu gecelerde yaşadığı duyguyu *"o aya baktığında sanki içinde bir dünya var gibi"* diyerek açıklamıştır. Görünenin arkasındaki gerçekliği araması ve tüm iş gücünün arasında hayal etmekten vazgeçmemesi bunun göstergesidir. Anlattığı

masallara inanan Nazife Daş'ın yaratıcı kişiliğinin oluşmasında “anlattığına inanma” durumunun etkili olduğu söylenebilir. “Ayı ile Kız” masalında ayının kızı kaçırmaması, büyütmesi, ayı ile kızın çocuklarının olması gibi olağanüstü unsurlar bulunmaktadır. Buna rağmen kaynak kişinin “...mısır ekmeği yapacakmış kız. Bu da Trabzon taraflarında olmuş ha. Çünkü mısır ekmeğini ancak bizimkiler yapar yani. Başka kim yapacak,” ifadesi, zamandan ve mekândan münezzeh olan masallara mekân olgusunu yükleyerek “gerçeklik” kazandırmaya çalıştığının göstergesidir. Önal ve Sargın'a göre anlatıcılar, “tahayyül ettiği masal mekânı ile yaşadığı yöredeki bir yeri, fiziki özellikleri açısından ilişkilendirerek özdeşleştirir” (2018: 79). Nazife Daş'ın anlatımında da bu özdeşleştirmenin bulunduğu söylenebilir. Modern masal anlatıcılığında, dinleyicinin masal mekanını gözünde canlandırabilmesi ve anlatıcının hayalindeki gibi görebilmesi için anlatıcının, ‘masaldaki mekânı daha evvel gördüğü ya da yaşadığı bir yeri hayal ederek anlatması’ durumu vardır. Burada geleneksel anlatıcının dinleyiciye kazandırmaya çalıştığının bu olduğu da söylenebilir

Ayı ile Kız masalıyla ilgili olağanüstülükler kaynak kişiye hatırlatıldığında, “Ayılar da yaşanmıştır. Ayı zaten kadınları çok seviyormuş. Kadınlara aşık olmuş aşık ayı!” demiş ve ayıların kızları kaçırmamasıyla ilgili duyduğu rivayetleri anlatmıştır. Masalların yaşandığına inanan Nazife Daş, “Gerçekmiş gibi anlatıyordu dayım, olmuş yani, olmuş gibi anlatıyordu. Uydurma olmaz, olamaz mümkün değil” diyerek masalların gerçek dışı olduğunu inkâr etmektedir. Sanders, öyküleri anlatanların her seferinde değiştirerek anlattığını ve bu yeniden yaratımlar arasında yaşanmışlıklara bağlı değişimlerin meydana geldiğini ifade etmektedir. Masalcı, her anlatışında metni yeniden meydana getirmekte ve bu esnada kendisi de duymaktadır. Anlatım bittikten sonra, metnin içindeki gerçekleri yaşamaya devam etmektedir. Ona göre, anlatıcı eğer anlattıklarına inanıyor ve buna göre hareket ediyorsa masallar dinleyici için inandırıcı olmaktadır (2020: 27). Nazife Daş masalların gerçek olduğunu ifade ettiğinde dinleyici konumunda olan aile bireyleri ona itiraz etmemişlerdir. Buradan hareketle, onun anlattıklarına inanmasının dinleyiciyi de etkilediği sonucuna ulaşılabilir.

2019’da kaynak kişiyle yapılan derleme esnasında, masalların yaşandığına dair inancını “Bu kadar masalı kimse uyduramaz. Hele o padişahların zamanında kesin yaşanmıştır. Olmuştur” sözleriyle açıklamıştır. Masallardaki olağanüstülükler ve ‘Ayı ile Kız’ masalındaki ayı karakteri sorulduğundaysa “Ayılar da yaşanmıştır. Ayı zaten

kadınları çok seviyormuş. Kadınlara âşıkmiş âşık ayı” şeklinde cevap vermiştir. Önal (2021: 62) insanlara tecavüz eden tek hayvanın ayı olduğunu ve ilgili masalın tüm bu gerçeklik çerçevesinde anlatılmaya devam edildiğini ifade etmiştir.

Ferhat Aslan, masalların tanımını yaparken, “inandırıcılık gayesi olmamasına rağmen içeriğindeki kahraman olay, vb., çeşitli unsurlarla kendi hayat tecrübesini bağdaştırabilen dinleyicilere göre gerçekten yaşanmış gibi” kabul edilebildiğini söyler (akt: Gümüş, 2015: 16). Sait Pir’in masalları gerçekçi bir biçimde anlatmasının, dinleyicilerin inanmasında etkili olduğu söylenebilir. Nazife Daş, bir zamanlar pasif anlatıcı konumundayken aktif anlatıcı aracılığıyla masallara inanmaya başlamış; şimdiye aktif anlatıcı rolüyle masallara inandırma konumuna geçmiştir. Bu durumun oluşmasına zemin hazırlayan unsurlardan birinin, kaynak kişilerin masaldaki olay örgüsüyle kendi hayatlarını bağdaştırmasının bağlantılı olduğu görülmektedir. Nazife Daş ve Esen Nur Daş ile Aralık 2019’da gerçekleştirilen derleme esnasında, Nazife Daş ilahili ‘Aman Cami’ hikâyesini anlatmış ve “*Dayım böyle bir manili söylerdi ki, bir çeşmeden gelesiyse kadar yarım saat sürüyordu neredeyse*” demiştir.

Dayısı Sait Pir ona göre eşi benzeri bulunamaz bir insan, kusursuz bir hikâye anlatıcısıdır. O masal anlatacağı zamanlarda herkes yanına toplanmakta, büyük bir kalabalığın içinde anlatmakta ve bazen bu anlatımlar uzun saatler boyunca sürmektedir. Gençliğinde zengin değildir, sevdiği kadının ailesi ise varlıklıdır ve bu nedenle evlenmelerine müsaade etmemişlerdir. Sait Pir, çok sevdiği karısını tam iki kere kaçırmıştır. Kaynak kişilere göre bu durum onun anlattığı masallara da yansımıştır, Lütfiye Deliçay’ın “*Anlattığı masallar hep böyle, bir kız kaçıyor kovalıyor aileler vermiyor*”, “*Masallarda da öyle ya kız zengin ya oğlan,*” ifadeleri de bunu göstermektedir. ‘Aman Cami’ adlı masalda kahraman, sevdiğinin peşinden koşup onu bulmaya çalışmaktadır. Nazife Daş, bunu dayısının hayatıyla bağdaştırmakta, “*Biz de bir hüznlenirdik bir hüznlenirdik bu nasıl insanlardır da vermemiş kızı diye anne babaya böyle kızardık. Ey gidi neler geçmiş. Belki de gerçekler mi oldu eski zamanlarda?*” demektedir. İçindeki bu öfkesi hala tazedir ve pasif anlatıcı olarak ‘Aman Cami’ masalını dayısından dinlerken duyduğu öfke, aktif anlatıcı olduğu zamanlarda da devam etmiş ve bu durum dinleyici kimliğinden anlatıcı kimliğine aktarılmıştır:

“Bu masalın başında işte bir oğlanlan bir kız seviyorlar ama vermiyorlar işte aileler. Zaten her şey ailelerden çıkıyor ya!” (Aman Cami, 2019)

Nazife Daş, 11 Aralık 2019’da yapılan derlemede, sadece kadın anlatıcılardan değil erkek anlatıcı olan dayısından da masal dinleyerek geçirdiği çocukluk ve ilk gençlik günlerini *“dayımın masallarının biri bitiyordu biri başlıyordu, hiç doymazdık masallara”* sözüyle açıklamaktadır. Yirmi altı yaşına kadar hayatı Şükriye Köyü’nde çalışmakla ve masallarla beslenerek geçmiş, sonrasında evlenip Gemlik’e yerleşmiş ve bu evlilikten iki çocuğu olmuştur. *“Nasıl bir evlilik hayatınız vardı?”* sorusuna, *“Ooo çok güzel valla bizim hayatımız, Allah bin kere razı olsun. O çalışırken ben de çocuklara bakıyordum”* diyerek cevap vermektedir. Kendi hayatını anlatırken kullandığı bu ifadeyle, ‘Ayı ile Kız’ masalını anlatırken olan *“Ayı kıza iyi davranıyormuş yemekleri taşırmış o da evde iki tane çocuğunu büyütmüş”* ifadeleri içerik ve üslup olarak büyük benzerlik taşımaktadır. Masal anlatıcıları bazen kahramanları masalın belirsizlik çemberinin dışına çıkartmakta ve onları çevresindeki insanlarla ya da kendileriyle özdeşleştirip dinleyicinin gözünde görünür hale getirmektedir (Önal, Sargın 2018: 80). Burada kaynak kişinin masal karakterini kendiyile özdeşleştirerek, gerçekte yaşandığına inandığı masalın olay örgüsüyle kendi hayatı arasında benzerlik kurmaya çalıştığı söylenebilir.

Evliliğinden ve hayatından bahsederken *“Güzel güzel geçti işte hayatımız”* diyen anlatıcı, eşi ve iki çocuğuyla birlikte yaşamaktadır. Alan araştırmasında yapılan gözlemler sonucunda, düzenli bir aile hayatına sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu durum anlattığı masalların sonunun genellikle kızla oğlanın evlenmesi ve mutlu bir hayat yaşamaları ile bitmesiyle de görülmektedir.

Nazife Daş’ın düzenli ve mutlu devam eden hayatının aksine Lütfiye Deliçay’ın yaşamı o kadar da neşeli geçmemiştir. 2020 yılında yapılan derleme esnasında ablası Nazife Daş’ın yaşam öyküsünü anlatmasının hemen ardından sıra kendisine geldiğinde *“Benim o kadar güzel bir hayatım olmadı, acılarla dolu”* diyerek bunu ifade etmiştir. Nazife Daş’a hayatıyla ilgili sorular sorulduğunda uzun uzun anlatmakta, rahat ve neşeli bir tavra bürünmektedir. Lütfiye Deliçay ise hayatını anlatırken, masal anlattığı anlar kadar rahat değildir. Kaynak kişiyle 2019 yılında gerçekleştirilen derleme esnasında hayatıyla ilgili neredeyse hiçbir detay vermemiş, sorulan tüm soruları tek kelimelik cevaplarla geçiştirmiştir. 2020 senesindeki derleme esnasında biraz daha

uzun cümleler kurmuş, özellikle çocukluk yıllarıyla ilgili derleyiciyle uzun vakit geçirmiş ve ona alışmış olmanın da etkisiyle rahat bir tavır sergilemiştir. Söz konusu evliliğine geldiğinde yine suskunlaşmış, sadece sorularlara cevap vermiş ve başını yerden hiç kaldırmamıştır. Masalların örtük dünyası onun için bir kaçış ve konfor alanıdır. Yıldırım (2009: 2401) anlatıların “sembollere dayalı örtük bir iletişim sistemini” içinde barındırdığını söyler. Bu durum Lütfiye Deliçay’ın hayat hikayesine dair izler taşıyan masallar aracılığıyla kendini daha iyi ifade ettiğinin bir göstergesidir. Anlatım esnasında tüm duyguları yaşamakta; kızmakta, heyecanlanmakta, gülmekte hatta yer yer kahkaha atmaktadır. Söz konusu kendi hayatı olduğundaysa çekingen bir tavra bürünmektedir.

Lütfiye Deliçay, 1971 yılının mayıs ayında doğmuştur ancak babası kimliğe 1970 olarak yazdırmıştır. Ablası Nazife Daş, onun doğum zamanını “*Mayısta mayısta. Mayısta kozalar daha maketi koydular, kozalar daha karınca gibiydiler. Aynı siyah karınca gibiydiler,*” sözleriyle anlatmaktadır. Kendi doğum tarihinde olduğu gibi, kardeşinin doğumunu da tarımsal takvimle aklında tutmaktadır. Lütfiye Deliçay, ablası kadar tarlada çalışmamış, babasının bakkal dükkanında oturmuş ve oraya bakmıştır. On bir yaşından itibaren yaz aylarında hayvan otlatan Lütfiye Deliçay, ilkokul mezunudur. Ablasının aksine sık sık ev dışında, akrabalarının yanında kalmaktadır. Bildiği masalların bazılarını da bu seyahatleri esnasında öğrendiğini ifade etmiştir. Linda Dégh, “hikâye öğrenmek için elbette ilk mekân evdir” demektedir. Kaynak kişiye masalları nereden öğrendiği sorulduğunda ilk olarak annesinden ve anneannesinden öğrendiğini söylemiştir. Ancak Linda Dégh’in “...daha sonra insan eğer eğilimi varsa her yerde öğrenebilir. Materyalleri oradan buradan toplar ve eğer şartlar elverişli ise bir süre sonra yaratıcı bir hikâyeci olarak görülür” eklemesinde olduğu gibi (Degh, 2019: 214), kaynak kişinin anlatımları esnasında sık sık farklı anlatıcılara değiştiği ve bunların çocukluk yıllarında akrabalarında kalması ya da evlilik nedeniyle şehir dışına çıkması nedeniyle olduğu görülmüştür:

“Bizim İstanbul’da komşum anlatırdı.” (Yılan Sokan Kız)

“Bunu da bizim akraba Süreya Abla anlattı.” (Sarı Çiçek)

“Annemin ablası, büyük teyzem anlatırdı.” (Kar Helvası Geleneği)

“Onu burda bu Melek Abla vardı ya Ayfer’le bana anlatırdı.” (Görgüsüzler Masalı)

“Bir hikâye, kaynanam anlatmıştı bir tane.” (Taş Bebek Efsanesi)

“Teyzem teyzem anlatırdı, annemden çok teyzem bilirdi.” (Tılsımlı Yüzük)

‘Tılsımlı Yüzük’ isimli masalı sadece Lütfiye Deliçay ve Esen Nur Daş anlatmaktadır. Esen Nur Daş, bu masalı teyzesi Lütfiye Deliçay’dan dinlediğini söylemiştir. Esen Nur Daş da, bu masalı kendi teyzesinden dinlemiştir. Onun ifadesine göre teyzesi, kendisinden yaşça çok büyük bir adamla evlidir. Bunu Esen Nur Daş, *“Teyzem teyzem anlatırdı, annemden çok teyzem bilirdi. Zekiye Teyzemin de kocası yaşlıymış ya, resimde görünce kızı gibiydi bir resim vardı. Teyzemin kocası nasıl yaşlıydı”* sözleriyle anlatmaktadır. Masalın olay örgüsüne göre kız, kendisinden yaşça büyük biriyle evlenmekte ve düğün gecesi damadı gördüğünde *“Hay dedemsin dedemsin akşam oldu gidesin oğlunu gönderesin”* demektedir. Zekiye Teyzesi, bu masalı masalların asıl kaynak kişisi ve annesi olan Emine Pir’den dinlemiştir. Evlendikten sonra yeğeni Esen Nur Daş’a bu masalı anlatması, hayat-masal ilişkisini destekler niteliktedir.

Lütfiye Deliçay, yirmi sekiz yaşında evlenmiş ve İstanbul’a gelin gitmiştir. Eşi tarafından başka bir şehre götürülmesi anlattığı masallara da yansımış, genelde sadece onun bildiği ve anlattığı masalarda kızın başka bir yere gelin gittiği, köyünden kaçtığı ya da kaçırıldığı, böylelikle ‘ev içi’ denilen alandan uzaklaştığı görülmüştür:

“Kızı başka ülkeye gelin etmişler” (Serçe Parmağı, 12.12.2019)

“Orada âşık oluyor, ama utanıyor kaçıyor kız.” (Çeşme Başındaki Kız, 12.12.2019)

“Kızı zorla indiriyor işte. Sonra atının arkasına alıyor götürüyor.” (Çeşme Başındaki Fakir Kız, 02.11.2020)

“Kızı sevmiş. Kızı atına bindirmiş götürmüş.” (Görgüsüzler Masalı, 03.11.2020)

İkinci kuşak anlatıcılardan olan Lütfiye Deliçay, tüm kaynak kişiler arasında en fazla masal külliyatına sahip olan, belleğinde masalları en iyi saklayan kişidir. Masal anlatıcısının belleği, iyi bir anlatıcı olma özelliklerinden biridir. Dégh, kusursuz bir anlatıcının repertuarının geniş olması gerektiğinden bahseder ve en az kırk masal bilmesi gerektiğini ekler (2019: 213). Lütfiye Deliçay’ın bildiği mitolojik hikâyeler de göz önüne alındığında, anlatılarının sayısının kırkı geçtiği görülmektedir. Anlatıcıların bazılarının unuttuğu yerlerde eklemeler yapması ve aile bireylerinin tümünden

derlenen masalların hepsini bilmesi, repertuarının geniş hafızasının da iyi olduğunu göstermektedir. Bazen anlatımlarını yaparken sanatlı söyleyişler kullandığı görülmüştür. Hayal gücü, repertuarı ve hafızası kadar; dili kullanış biçimi de kuvvetlidir:

“Başına güneş doğmuş, güneş gülmüş ona. Toprak ana da konuşmaya başlamış, buğdaylar da rüzgarla yarışmaya başlamış. Hah demiş, benim mutluluğum buymuş demiş.” (Çiftçi Hasan)

Lütfiye Deliçay’la yapılan ilk derlemeler esnasında sadece tüm aile bireylerinin bildiği masalları anlatmıştır. 2019 yılına gerçekleşen bu derlemelerde, derleyici ve kaynak kişi aynı evde yaşamamış, sadece birkaç gün üst üste ve uzun saatler görüşme imkânı bulmuştur. 2020’deki derlemelerde ise uzun günler kaynak kişilerle aynı evi paylaşan derleyici; onların yaşam ve iş alanlarına dahil olmuştur. Bu, Lütfiye Deliçay’ın çok daha fazla hikâyeyi paylaşmasını beraberinde getirmiştir. Aynı durum Nazife Daş, Esen Nur Daş ve Esat Daş’ta da kendini göstermiş; anılarını ve bu anılarının içinde yer alan mitolojik öyküleri ancak o zaman anlattıkları gözlemlenmiştir. Bu süreçlerde derleyici ve kaynak kişiler arasındaki iletişim birlikte geçirilen zamanın etkisiyle kuvvetlenmiş, özel hayatlarıyla ilgili ayrıntıları taşıyan anlatımları dile getirmek onlar için daha az sıkıntı teşkil etmiştir. Bunun nedeni, anlattıkları masallarda hayat hikâyelerinden çok fazla izlerin bulunmasıdır. Hayat hikâyesini paylaşması ne kadar zaman aldıysa; ailesinden, çevresinden olmayan biriyle masallarını paylaşması da o kadar zaman almıştır.

Lütfiye Deliçay’ın 2019’da evlilik hayatıyla ilgili pek fazla detay vermezken, 2020’de biraz daha anlatmıştır, bu durumun evliliğiyle ilgili konular açıldığında gergin bir tavra bürünmesiyle de bağlantılı olduğu söylenebilir. Ablası Nazife Daş, yeğenleri Esen Nur Daş ve Esat Daş’ın ifadelerine göre rahat bir evlilik hayatı yaşamamış; çalışmış ve eşine bakmıştır. Yeğeni Esen Nur Daş, teyzesi ‘Ayı ile Kız’ masalını anlattığı zamanlarda Ayı karakterini hiç sevmediğini, onu çok kötü bir şekilde yansıttığını ifade etmiştir. Önal, ‘Ayı idi Kocam idi’ adıyla incelediği ve bu çalışmada ele alınan ‘Ayı ile Kız’ masalıyla aynı olay örgüsüne sahip anlatının günümüz şartlarında dahi geçerli olduğunu; toplumun bu kötü eşi her zaman dışladığını ve kadına lâıyk görmediğini dile getirmiştir. Ancak her şeye rağmen koca, kadının eşidir ve yaşamını onunla paylaşır (2021: 63-64). Nazife Daş ve Esen Nur Daş, Lütfiye

Deliçay'ın eşini hiç sevmediklerini dile getirip *“Vefat etti, arkasından konuşmak olmaz, ama yine de...”* sözleriyle bu düşüncelerini söylemiş ve özellikle işsiz olmasından yakınmışlardır. Lütfiye Deliçay ise, eşinin işi sorulduğunda, *“O kendi işini yapıyordu işte serbest meslek”* sözleriyle toplum içindeki yerini korumaya çalışmıştır.

‘Ayı ile Kız’ masalının olay örgüsünde, ormanda kızı gören ayının ona yardım etmesi ve mağarasına götürmesi dikkat çekmektedir. Lütfiye Deliçay'ın anlatısında ise ayı karakterinin kötülüğü daha baskındır. Rahat bir evlilik yaşayan ablası ayının kızı yağlarla, ballarla beslediğini ifade ederken, onda bu ifade bulunmamaktadır. Çünkü evine bakan ve yemek getiren kendisidir. Bu durum masalı anlatırken kullandığı ifadelerle yansımıştır:

“Ayı bir gelmiş ki, ‘bu kim, bunun bir evimde ne işi var’ diye delirmiş. Öldürecek bunu.” (Ayı ile Kız, 09.12.2019)

“Tabii bir de ailesini bırakmak da istemiyor. Mağarada yaşamak kolay mı? Şimdi sıkıntısı var.” (Ayı ile Kız, 04.11.2020)

Adı geçen masalda, ayı tarafından kızın beline ip bağlanması durumu vardır. Bunun nedeni ayının, kızın kaçmasını engellemek istemesidir. Anlatıcılardan bazılarının masalı anlatırken bu detaya yer vermedikleri görülmüştür. H. E. de, Lütfiye Deliçay'ın yanındayken “beline ip bağlama” kısmını atlayarak anlatmış, Lütfiye Deliçay hemen hatırlatarak *“bir de kardeşiyle giderken ip bağlarmış ya ayı ona kaçıyor diye”* sözleriyle müdahale etmiştir, bu kısım onun belleğinde yer etmiştir. H. E. masalı bitirdiğinde, ilgili kısmı daha da genişleterek anlatmış, bu kısımda “Ayı” karakterini anlatırken onun asabi bir tavrının olduğunu dinleyicilere hissettirmiştir:

“Meğersem goca kütüğü sökmüş, ayı bu daa. Getirmiş getirmiş kendi mağarasına dayanmış. İçinde kalmış, bakmış ki eyvah sen bana bunu mu yaptın diye delirmiş, yırtınmış, gitmiş o kütüğü mütüğü sökmüş”

On sekiz yıl süren evliliğinde hiç çocuğu olmayan Lütfiye Deliçay, *“Çocuk yok, benim hayatım kısa”* demiş ve aslında hayat öyküsünü anlatmak istememiştir. Çocuk özlemine yeğenleriyle birlikte gidermeye çalışmıştır. Mutlu ve çocuklu bir hayat arzusunun olması konuşmalarına olduğu kadar masallarına da yansımaktadır. Genelde sevenlerin kavuştuğu masallar, “onlar ermiş muradına biz çıkalım kerevetine”, “kırk gün kırk gece düğün etmişler” gibi bitiş formelleriyle sonlanırken; Lütfiye Deliçay'ın

masallarında çocuk faktörünün de eklendiği ya da çocuk kelimesinin sık sık geçtiği masallara yer verdiği görülmüştür. Ona göre çocuksuz bir hayat, yarım kalmış bir mutluluktur:

“Padişah deliriyor böyle olmuş da daha ne diyor hoşuna gidiyor evleniyorlar işte çocukları oluyor. Kız da iyileşiyor ama.” (Padişahın Kızıyla Çoban)

“Yıllarca anlatılacak bir düğün dernek kurmuşlar çoluk çocukları olmuş mutlu olmuşlar masal da bitmiş.” (Huri Kızı)

Ayı ile Kız masalında da diğer anlatıcılar masalın sonunda kızın *“Ayıydı mayıydı yine de benim kocamdı”* diye ağladığını söylerken, Lütfiye Deliçay *“Ayıydı mayıydı ama yine benim kocamdı çocuklarımın babasıydı”* diye anlatmıştır.

Çocuğu olmayan kadınları ve onların yaptıkları ritüelleri anlatan ‘Taş Bebek Efsanesi’nin anlatımı esnasında ablası Nazife Daş, kardeşi Lütfiye Deliçay’a dönerek *“Asıl bilen bu, bu anlatsın”* diyerek onun anlatmasını istemiş ve Lütfiye Deliçay anlatmıştır:

“Bir tane gelinin çocuğu olmuyo...”

Çocuğu olmayan ve çocuk isteyen bir kadının anlatıldığı Barmak Çocuk, Mercimek Çocuk isimlerindeki masallar ile bir Padişahın çocuk istediğini anlatan “Kırk Kapıların Ardında” masalları sadece Lütfiye Deliçay’dan derlenmiştir. Üçüncü kuşak anlatıcılar bu masalları biliyor olsalar da teyzeleri Lütfiye Deliçay’dan dinlediklerini söylemişlerdir:

“Bir tane büyücüye gidiyo. Büyücüye diyo ki, benim diyo çocuğum olmuyodiyo. Bir çocuğum olsun da diyo yeter ki barmak kadar olsun diyo.” (Barmak Çocuk)

“Şimdi bir tane padişahın kızı olmuyormuş. Şey çocuğu olmuyormuş. Demiş ki bir tane çocuğum olsun da demiş kırk kapıların arkasına saklayacağım dermiş.” (Kırk Kapıların Ardında)

Çocuk detayının olduğu masalların hepsi, derleyiciyle kaynak kişinin uzun zaman geçirme imkânı bulduğu 2020 yılında kayda alınmıştır. Derleyiciyle zamanla daha çok vakit geçiren Lütfiye Deliçay, *“Dur ben sana şu masalı da anlatayım”* diyerek üst üste masallar anlatmıştır. Anlatmayı çok sevmekte, kardeşlerinin torunlarını gördüğünde onlara da masal anlatmaya devam ederek geleneği

sürdürmektedir. Pir Ailesi, kendileriyle birlikte Borçka'dan Şükriye Köyü'ne göç eden masalları aradan geçen yıllara rağmen korumaya çalışmıştır. Şu anda Lütfiye Deliçay, bu koruma ve aktarma görevini üstlenerek, masalları kendisinden iki kuşak sonraya taşımaktadır. Aktif anlatıcı rolünü sürdürmekte, anlatmayı olduğu kadar dinlemeyi de sevmektedir. Derleyicinin Bursa Büyükşehir Belediyesi ve Bursa Müze katkılarıyla gerçekleşen “Evvel Zaman Masal Şenliği” etkinliği bünyesinde 19 Haziran 2022 tarihinde Bursa'da gerçekleşen masal anlatısını dinlemeye gelmiş olması da hem derleyiciyle kurduğu gönül bağının hem de dinlemeyi seven biri olmasının göstergesidir.

Hayat hikâyesini anlattığı derlemelerden hareketle Lütfiye Deliçay; annesi felç olduktan sonra annesine bakmıştır. Eşinin de ölümüyle birlikte annesiyle sık sık vakit geçirmiş, ara ara annesinin anlattıklarıyla dinleyici kimliğini de beslemeye devam etmiştir. 2020 senesinde annesinin ölümüyle yalnız kalmış olsa da ablası ve yeğenleri onu yalnız bırakmamaktadır. 2020'de Şükriye'de gerçekleşen derlemelerde Lütfiye Deliçay'ın ablası ve onun ailesiyle birlikte köy evlerinde yaşıyor olması da bunun göstergesidir.

Kaynak kişiler arasındaki üçüncü kuşak anlatıcılar Dégh'in tasnifinden hareketle, çocukluklarında dinledikleri masalları bilmekte ve konusu açıldığında anlatmaktadırlar. Masallar üzerine konuşmayı seven anlatıcılar, yeni bir yaratımda bulunmazlar. Esen Nur Daş, abisi Esat Daş'a oranla masallarla daha çok ilgilenmektedir ancak bunun nedeni “Türk Halk Bilimi” lisans ve yüksek lisans mezunu olmasıdır. Aile hayatında masallarla daha çok iç içe bir hayatı olsa da henüz yakın bir tarihe kadar anneanneleri, şimdi de anneleri ve teyzeleri aktif olarak anlattıkları için pasif geleneksel anlatıcıya daha yakınlardır. Bunun nedeni, aile büyükleri anlatırken “söze karışmayı” uygun görmemeleridir.

01 Mart 1995 doğumlu olan Esen Nur Daş, Gemlik'te doğmuştur. Daha çok anne tarafıyla büyüdüğünü ve çocukluğunu onlarla geçirdiğini ifade eden Esen Nur Daş'ın masallarla iç içe bir hayat yaşamasının da nedeni budur. Masalları kimden dinlediği sorulduğunda şu cevabı vermiş olması da bu durumun göstergesidir:

“Farklı farklı oluyordu mesela köyde olduğumuz zaman kim boşa. Mesela teyzem ben 5 yaşındaydım evlendiğinde. O zamana kadar hep teyzem anlatırdı. Hep anneannemle teyzem anlatırdı. Teyzem mesela iş yapıyor anneannem boşta gündüz uyuyacağımız zaman anneannem masal anlatırdı. Ya

da işte annemle anneannem iş yapıyor teyzem boşa teyzem anlatırdı. Anneannem genç felç oldu, ondan sonra masal pek anlatmazdı. Teyzem de evlendi. Bu yüzden masalların çoğu yarım böyle” (08.11.2020).

Masal ortamının olduğu kadar, geleneksel kültürün de içinde büyüyen Esen Nur Daş, araştırmacının köyde geçirdiği günlerde gördüklerinden hareketle, köydeki herkesi tanımakta, köy işlerini bilmekte ve akrabalarının hayatlarından göç hikâyelerine kadar tüm detayları hatırlamaktadır. Zaman zaman masalları unuttuğu olsa da teyzesi Lütfiye Deliçay anlattığında hatırlamakta ve masallara ekleme yapmaktadır. Teyzesinin anlattıklarını çoğunlukla uyurken dinlediği için, o masalların sonunu pek fazla hatırlamamaktadır.

Kaynak kişinin anne tarafıyla yakınlığı herkesçe bilinse de babasına yoğun bir bağlılığı vardır. ‘Ayı ile Kız’ masalını anlatan diğer aile bireylerinin aksine, onun anlatımında baba vurgusu dikkat çekmektedir. Anlatımların hiçbirinde, kızın ayı tarafından bulunmasından sonra babanın adı tekrar geçmemektedir. Masalın iskeletine göre kızın erkek kardeşleri ayıyı bulmakta ve öldürmektedir. Lütfiye Deliçay’ın anlatımındaysa baba sık sık kızının izini sürmekte, sonunda ayıyı bulup öldürmektedir. Lütfiye Deliçay, ‘Ayı ile Kız’ masalını birden fazla kişiden dinlemiş olup hepsinin anlattığı şekli hatırlamaktadır ancak anlatımı esnasında dinlediği versiyonların hiçbirini tercih etmemiş, masalın kendindeki izlerini yansıtmıştır. Bunu fark etmemiş, kendisine hatırlatıldığında şaşkınlıkla “*Bende babası öldürüyor*” ifadesini kullanmıştır. Bu esnada yanında olan abisi Esen Nur Daş, kardeşinin masalda abi detayına yer vermediğini gördükten sonra -kardeşiyle eğlenen bir üslupla- “*Abisini pek takmadığı için!*” sözleriyle bu durumu açıklamıştır. Bu durum derleme kayıtlarına yansımıştır. Esen Nur Daş, abisinin ifadesine göre olgun, tek başına problemlerini çözebilen, güçlü ve kendi kararlarıyla hareket eden biridir. Evde çoğunlukla annesi Nazife Daş’ın sözü geçmekte, baskın karakteri ön plana çıkmaktadır. Esen Nur Daş da bu özelliğiyle annesine benzemiştir; derleyicinin Şükriye Köyü’nde geçirdiği günlerde zaman zaman Esen Nur Daş’ın kimseye bir şey söylemeden tavukların yanına indiği, bahçede çiçekleriyle uğraştığı, zeytinliğe gittiği ya da komşu ziyaretleri yaptığı görülmüştür. Bu durum onun özgür bir karakterinin olduğunu göstermektedir. ‘Ayı ile Kız’ masalının olay örgüsünde, kız kaçmasın diye beline ayı tarafından ip bağlanması durumu vardır. Esen Nur Daş’ın anlatımındaysa böyle bir detaya rastlanmamıştır. Yine

abisi Esat Daş, bu durumu “Özgür kız modunda ya ip bağlatmıyor” sözleriyle açıklarken, “Evet, biraz ondan var bende” diyerek abisini desteklemiştir.

Esat Daş, 25 Şubat 1992 doğumludur. Şu anda yüksek lisans eğitimi devam eden kaynak kişi, Akdeniz Üniversitesi Sanat Tarihi bölümünden mezundur. Yaz aylarında hep Şükriye Köyü’ne mevsimlik olarak geldikleri, kışın da zeytin toplamak için ara ara gelip kaldıkları için çocukluğunun önemli bir bölümü köyde geçmiştir. Bu süreçlerde hep anneanesi AYŞE UZUN ile zaman geçirmektedir. “Teyzemle de yatardım ama her ailede favori bir kişinin vardır, benimki anneannemdi,” sözleriyle bu durumu anlatan Esat Daş, kardeşi Esen Nur Daş’a oranla anneanesiyle daha çok vakit geçirmiştir:

“Ben en çok anneannemle uyumayı severdim. Anneannemle vaktim bunlara göre daha fazla geçti. Çünkü biz anneannemle hayvan otlatmaya giderdik, bahçe işleriymiş şeymiş. Mesela yukarıdaki evde kalırdık, buraya fasülye dikmeye gelirdik. Hayvan otlatmaya giderdik anneannemle, hayvan otlatma dediğin nasıl bir şey, hayvan zaten yolu biliyor, yani hep otladığı yeri biliyor. Bildiği için hayvan giderdi, ben de arkasından giderdim. Karşı tarlada fındık toplardık, elma toplardık oraya eşekle giderdik, eğer kuzenim gelirse ben eşeğin her zaman semer kısmındaydım. Erkek torun olduğum için. Karşıkı tarlaya giderdik fındık toplardık.”

Anneanesi felç olduktan sonra da kaynak kişiyle bağları devam etmiş ve anneanesini tuvalete taşıdığı zamanlarda bile onun anlattığı hikâyelerle beslendiğini anlatmıştır. Ayşe Uzun da torununa aynı şekilde bağlıdır. 2019’da yapılan derlemeler Gemlik’te gerçekleşmiştir. Gemlik’te Esat Daş ailesiyle, Ayşe Uzun ise kızı Lütfiye Deliçay ile ayrı bir evde kalmaktadır. Ayşe Uzun ve Lütfiye Deliçay’ın yanına derlemeye gidildiğinde, anneanne Ayşe Uzun’un hemen torunu Esat Daş’ı sormuş olması da bunun göstergesidir.

Fadime Kız masalında Fadime karakteri iyi, Ayşe ise kötüdür. Kaynak kişinin anneanesinin ismi Ayşe’dir ve onun için bu ismin kötü bir karakterle aynı isme sahip olması mümkün değildir. Bu nedenle masalı diğer kaynak kişilerden farklı anlatmış, Ayşe karakterinin iyi olduğunu ifade etmiş ve onu masalın baş kahramanı yapmıştır. Esat Daş’ın anneanesine duyduğu yoğun sevgi, ‘Fadime Kız’ masalına yansımıştır.

“Ayşe’nin annesi küçük yaşta vefat ediyor. Babası sonradan bir kadınla evleniyor. Kadın da önceden evliyken bir çocuğu kızı oluyor adı Fadime. Fadime’yi de kendiyle birlikte getiriyor” (Ayşe ile Fadime, 12.12.2019).

‘Ayı ile Kız’ masalında, Esat Daş’ın anlatımında farklı olan bazı detaylar vardır. Ayının kızın beline ip bağladığı anlatımlarda, bu talep ayıdan gelmekte ve kız razı olmaktadır. Esat Daş, masal üzerine derlemeciyle gerçekleştirdiği sohbet esnasında kızın ayıya âşık olduğunu ifade etmiştir. Bu durum anlatımına da yansımış, diğer anlatıcılara oranla aralarındaki sevgiyi en çok dile getiren kendisi olmuştur. Esat Daş, ailesine çok bağlıdır ve zamanının çoğunu onlarla geçirmektedir. Ayı ile Kız masalını da anneannesinden dinlediğini ifade etmiş, ayının kıza olan sevgisinden bahsederken anneannesinin anlatımını hatırlamıştır:

“Ayıyı seviyor, hem çocukları var 3 tane hem de ayıyı seviyor artık yani. Çünkü ayı onu, kelebek peşlerinde koştuğunu düşünürsen 8-9 yaşlarında bir alıyor büyütüyor baba figürü olarak başlıyor sonra koca figürüne dönüyor. Ayı her istediğini yapıyor kadının. Her gün balla besliyor tereyağlar ballar. Anneannemin anlattığına göre koyunlar moyunlar.”

Kaynak kişinin anlatmayı tercih ettiği olay örgüsünün anneannesine ait olması, çoğunlukla onunla vakit geçirmesinden ve söz konusu masallar olduğunda aklına anneanesi gelmesinden kaynaklanıyor olabilir.

Ailenin hayat hikâyelerinden ve bunların anlattıkları masallara yansıyan izlerinden hareketle; onlarla göç eden sözlü kültür ürünlerinin sadece coğrafi değişimle birlikte değil aynı zamanda bireylerin öz yaşam öyküsündeki örüntülerle de farklılığa büründüğü söylenebilir. Anlatıcılar, hayatlarında iz bırakan olayları masallara eklemekte ya da çıkarmaktadır. Bu durum, onların sözlü kültür ürünlerini hayat hikâyeleri, psikolojik durumları, sosyal ve kültürel çevreleri etkisiyle yeniden yarattığını göstermektedir. Yeniden yaratım; kuşaktan kuşağa aktarılarak gelen masalların icracının dilinde değişmesi olarak açıklanabilir. Tüm bunlardan hareketle, geçmişten günümüze gelen sözlü kültür ürünlerinin hayat hikâyesi etkisiyle ilk halini korumasının mümkün olmayacağı ifade edilebilir.

3. BÖLÜM: MASAL HAYAT İÇİNDE: MASALIN İZİNDE HAYAT YOLCULUĞU

Çalışmanın bu bölümüne kadar ‘Fadime Kız’, ‘Ayşe ile Fadime’, ‘Giyiniş Guaci’ isimleri adı altında iskelet yapısı benzeyen ancak farklı şekillerde anlatılan masallarla, ‘Ayı ile Kız’ isimli masalın pilot masallar olarak seçilmesi aracılığıyla; göç ve hayat hikâyesi unsurlarının sözlü anlatılara etkisine değinilmiştir. Bu bölümdeyse, kaynak kişilerle yapılan görüşmelerden hareketle masalların anlatım zamanını, mekânı ve sözlü kültür ürünlerinin hayatlarıyla ne kadar örüntülü olduğu incelenecektir. Ele alınacak unsurlar aracılığıyla masalın, masalcının, anlatma zamanının ve yerinin kaynak kişilerdeki yerine bakılacaktır.

3.1. Anlatıcılarının Dilinden Masal ve Anlatıcının Belleği:

Çalışmanın giriş kısmında masal türünün tanımlaması yapılmış olsa da bu tanımlamalar bilimsel çerçeveye dayanmaktadır. Derlemeler esnasında, kaynak kişilerin masala bakışı anlaşılacak istenmiş ve onlara bu doğrultuda sorular yöneltilmiştir. Alınan cevaplardan hareketle, masalın geleneksel anlatıcının gözündeki yeri ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

Pir Ailesi için masallar, kalabalığın ve birlikteliğin göstergesidir. Sanders’ın anlatıcılardan bahsederken ifade ettiği gibi, masallar aile bireylerini birbirine bağlamıştır (2020: 15). Hayatın olağan akışının içinde masalların önemli bir yeri vardır. Nazife Daş ile 1 Temmuz 2022’de yapılan görüşmede, eski zamanlardan bahsederken “*masallar, hikâyeler, dedikodular çokmuş o zaman. Şimdi bizim Ebrar’lar³ hiç masal bilmiyorlar. Benim annemler, anneannemler hep masalcıydı. Biz masalcıydık, işimiz gücümüz masaldı...*” ifadesini kullanmıştır. Hayatlarının bir parçası olan masallar, kalabalıkta var olmaktadır. Ayşe Uzun’un “masal konuşmak” ifadesi de bunun bir göstergesidir. “*Televizyon yerine masal vardı işte*” söyleminden hareketle, masalların hayatlarının büyük bir kısmını kapladığı söylenebilir. Sanders, öykülerin yaşamı oluşturduğunu, konuşma eylemininse yaşama giriş olduğunu ifade etmektedir (2015: 56). Buna göre, masalı konuşan kaynak kişi, anlatı metinleri aracılığıyla hayatın içindeki varlığını sürdürmektedir.

³ Kaynak kişinin yeğeni. Çalışmada zaman zaman “dördüncü kuşak” olarak bahsedilmektedir.

Masalları hayatın içinden görüyor olmalarının bir başka göstergesi, Ayşe Uzun'un kızının ölümüyle birlikte daha az masallar anlatmaya ya da metinleri çoğunlukla unutmaya başlamasıdır. Aynı durum, Sait Pir'in gelini Esmâ Pir'de de olmuş ve kendisi 2019 senesinde gerçekleştirilen derleme esnasında eşini kaybettikten sonra masal anlatmayı bıraktığını söylemiştir. Özellikle Lütfiye Deliçay, Esmâ Pir'den bahsederken onun çok fazla masal bildiğini ve çok güzel anlattığını birçok kez dile getirmiştir. Bahsi geçen süreçlerde Esmâ Pir eşini henüz kaybetmemiştir. Yapılan derlemeler esnasında ise masalları unuttuğu, hatırında kalan tek masalı da coşkusuz bir şekilde anlattığı gözlemlenmiştir. Bunun nedeni, masalı eğlence unsuru olarak görmesidir. Esmâ Pir'in "*Masallardan başka neyimiz vardı ki...*" sözündeki sahiplik ifadesi, masalları kendilerine ait olarak gördüğünü göstermektedir. Kaynak kişilerin hayatlarında önemli bir yer edinen kişileri kaybetmeleri, eğlence unsuru olarak gördükleri masalları da hayatlarından uzaklaştırmalarına sebebiyet vermiştir. Yeşil'e göre, insanın hayatında üç önemli geçiş dönemi vardır. Bunlar "doğum, evlenme ve ölüm" olarak karşımıza çıkmaktadır. İnsanın hayatındaki en önemli eşiklerden biri olan ölüm, ailenin masala bakış açısını da değiştirmiştir (2014: 118). Türk kültüründe, ölümden sonra yas tutma önemli bir yer tutmaktadır. Yas süresinin toplumsal değerlere ve bulunulan bölgeye göre değişiklik gösterdiği ve bu süre boyunca ölen kişinin yakınlarının eğlenceden kaçındıkları bilinmektedir (Çetin, 2021: 489-490). Örnek'e göre kırk günü aşan yas sürelerinde ölen kişinin yakınlığı, ölüm biçimi, sayılıp sevilmesi gibi unsurlar etkili olmakta ve kadınlar daha uzun süreli yas tutmaktadır (1971: 82). Hem Ayşe Uzun'un hem de Esmâ Pir'in ölümden sonra masallardan uzaklaşmaları, aslında hala yas sürecinde olduklarının ve masallara da eskisi kadar yakın olmadıklarının göstergesidir. Ölümün, anlatıcıların masallara bakış açısını değiştirdiğinin bir başka göstergesi de eşi vurularak öldürülen H. E.'nin 'Ayı ile Kız' adlı masaldaki vurularak öldürülme kısmını çıkarmasıdır.

Kaynak kişiler ölümün ardından masaldan uzaklaşmış olsalar da özellikle "Köy Günü" dedikleri şenliklerine ilgiyle katılım göstermektedirler. Buna bağlı olarak şenlik, düğün gibi diğer eğlence unsurları devam ediyorken masala mesafe koymaları masallardaki karakterlerin gerçek hayatlarındaki insanları temsiliyle bağlantılı olup olmadığı sorusunu akıllara getirmektedir.

Nazife Daş ile yapılan görüşme esnasında, dedesinin anneannesinin üstüne başka bir kadınla daha evlenmesinin, anneannesini olumsuz bir şekilde etkilediğini ifade etmiştir. Onun, “*Bu esnada, anneannem kendini vurmuş masallara, kafayı yememek için,*” sözünden yola çıkarak, masalı bir kaçış ve gerçek hayattan uzaklaşma fırsatı olarak gördükleri söylenebilir. Kendisi için masalların ne ifade ettiği sorusuna ise, masallardan tecrübe aldığını söyleyerek açıklama getirmiştir. Kız kardeşi Lütfiye Deliçay da bazen masalları anlattıktan sonra, bir kıssadan hisse söyleyerek masalı açıklamaktadır. O da dinlediği ve anlattığı masalları bir hayat dersi olarak görmektedir.

Esat Daş’la 2020 yılında yapılan görüşmeye göre, onun için masal çok sevdiği anneannesiyile yaptığı sohbetlerin tümüdür. Anneannesini masal kavramıyla özdeşleştirdiği için, birlikte oldukları her vakitteki konuşmaları masal yerine koymaktadır:

“Benim için masal, dinlediğim şeyin masal olduğunu bilmiyordum. Anneanne bana bir masal anlat diye başlardı cümle. Bize göre anneannemin gece anlattığı her şey masaldı. Yecüc’le Mecüc’ü de anlatsa masaldı. Benim için masal, anneannemle aramızda geçen sohbetler masaldı. Masaldaki her şeyi anneanneme sorardık. Vakit geçirme var.”

Esen Nur Daş, masal dinlemeye başladığı zamanlarda anneanesi Ayşe Uzun felç olmuştur. Diğer aile bireyleri, ona masalları uyurken anlatmaktadır. Anneanesi de sürekli yattığı için, masalları ondan yatarken dinlemiştir. Bu nedenle, masalın onun için ne ifade ettiği sorusuna direkt “*uyku*” cevabını vermiştir. Yatak, Esen Nur Daş için masal dinleme mekânıdır. Masalın tanımının, gelenekteki kişinin ifadesinde farklı şekillere bürünmesinde mekân algısının yeri olduğu söylenebilir. Mekân algısı, “kişinin mekân içerisinde veya çevresinde kısa veya uzun süreli deneyim kazanması” olarak açıklanmaktadır (Özen, 2006 akt. Aslan vd. 2015: 140). Özen (2004), mekân algısını “duyumsal süreç” ve “zihinsel süreç” olarak yorumlamaktadır. Antropoloji Okulu⁴’nun temsilcilerinden olan Lang (1987: 86-110) ise, duyumsal süreci çevreden gelenleri yorumlamak, zihinsel süreci de yaşanmışlıklara bağlı olarak bunları kavramlaştırmak olarak değerlendirmektedir (akt: Yılmaz, 2010: 44-45). Hepsinden hareketle, masalları ona uyurken anlatan anlatıcılar aracılığıyla Esen Nur Daş’ın duyumsal süreci yaşadığı, zihinsel sürecinde ortaya çıkardığı kavramlaştırmanın ise “uyku” olduğu söylenebilir. Bu aşamada çevresindeki insanlar aracılığıyla edindiği

⁴ Masalların birbirinden farklı yerlerde, birbirine benzer ancak bağımsız şekilde meydana geldiği ve tek bir kaynağının olmadığı fikrine dayanan görüş.

masal deneyimlerini kendi hayat tecrübeleriyle bağdaştırmasının etkili olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

Ayşe Uzun'un da 2019 senesinde gerçekleştirilen derlemeler esnasında çocukları masal anlatırken bazen uyuyakaldığı görülmüştür. Torunlarını uyutmak için kullandığı masallar, yıllar sonra kendisi için de uykuya bir araç olmuştur.

Lütfiye Deliçay, bazen masal anlatımına başlamadan önce *“Bir tane daha var ama masal mı bilmem...”* ifadesini kullanmakta ve sonrasında anlattıkları çoğunlukla masal niteliği taşımaktadır. Bunun nedeni, ona anlatılanları “masal” adı altında dinlememiş olmasından kaynaklanmaktadır. Anlatımlar genellikle sohbet esnasında, aile toplantılarında, misafir geldiğinde ya da misafirlğe gidildiğinde gerçekleştiği için, masal ve gerçek ayırımı yapmakta zorlanmaktadır.

Lütfiye Deliçay'a masalları nasıl aklında tuttuğu sorulduğunda, *“O anlar gözümün önünden geçiyor gibi oluyor”* demiştir. Masalı dinlediği anlar, onun hatırlamasında etkili olan unsurlardan biridir. ‘Ayı ile Kuçına’ masalını anlatırken *“Dayım anlatırdı dayım, gözümün önüne geldi şimdi”* ve *“Film gibi geçip gidiyor işte”* demesi de bunun göstergelerinden biridir. Aynı masalı anlatırken, *“Orman ateşi bir görsen”* ifadesini kullanan Lütfiye Deliçay, sanki o anları görmüş ve yaşamış gibi söylemiştir. Anlatıcının bu esnada “-mişli geçmiş zaman” yerine, şimdiki zaman kullanarak masalı anlatması, olaya tamamen hâkim olduğu ve deneyimlediği etkisini uyandırmaktadır (Gürbilek, 2001 akt: Sevim, 2010: 514). Nazife Daş'ın da 2018'de yaptığı masal anlatımında ‘Fadime Kız’ masalını bazen “-mişli geçmiş zaman” bazen de “-yor” şimdiki zaman ekini kullanarak anlattığı görülmüştür. Anlatıcı, kendi yorumlarını kattığı ve daha gerçekçi ifadelerin bulunduğu kısımları şimdiki zaman ekini kullanarak anlatırken; olağanüstülüklerin bulunduğu yerlerde geçmiş zaman ekine geçmeyi tercih etmiştir. Şimdiki zaman ekini tercih ettiği yerlerin hayat hikâyesinden de izler taşıdığı görülmüştür:

“Bir gün babaanne alıyo onu değirmene götürüyo”

Anlatımındaki doğallık ve dinleyicilerle sohbet eder gibi bir ifadeye bürünmesi de masala olan hâkimiyetini ortaya çıkarmaktadır. Bu doğallık, çocukluk ve ilk gençlik yıllarında sık sık değirmene gitmesinden kaynaklanmaktadır. Anlatıcı, hayatın içinden unsurlar kattığında masala daha yakın olmakta, belirsiz bir zamana ve mekâna ait olma özelliği veren “miş”li geçmiş zamandan uzaklaşmaktadır. Azadovski bunu, “masalsı

çevreyi günlük hayata yaklaştırma” olarak ifade etmektedir (1992: 54). Ayrıca Nazife Daş’ın diğer tüm anlatıcılar gibi “Bir varmış bir yokmuş”, “Evvel zaman içinde”, “Vaktin birinde” gibi giriş formellerini ya da tekerlemeleri kullanmadan masala giriş yaptığı görülmüştür. Bu durum, dinleyiciyi “doğrudan baş kahramanla ve onun göreceği işle” tanıştırma gayretinden kaynaklanmaktadır (Azadovski, 1992: 54). Kaynak kişilerle geçirilen süre içinde, tüm işlerini hızlıca yapma gayretlerinin olduğu görülmüştür. Bu durum özellikle ikinci kuşak anlatıcılarda gözlemlenmiş; işleri gibi konuşmalarının da hızlı olduğu tespit edilmiştir. Aynı çabukluk anlatımlarına da yansımış, işlerini hızlıca görme gayretleri kahramanı doğrudan dinleyiciyle tanıştırma amaçlarına da etki etmiştir.

Yine Fadime Kız adlı masalda, Nazife Daş’ın kendi geleneklerinden unsurlar kattığı görülmektedir. Anlatıcının kendi ifadesiyle yeniden yaratılan masal, geleneğin izlerini taşıyarak yeni görünümüne bürünmektedir:

“Bir gün bir sürü burdo vermiş hani hasır dokuyoruz ya biz mısırdan ayrılan mısır koçanın şeyrine burdo diyoruz.”

Başgöz’e göre (1988: 29) masalın anlatıcı, dinleyici ve masal üçgeninde kurulu bir düzeni vardır (akt. Gültekin, 2017: 360). Aileyle yapılan görüşmeler esnasında masalın onlar için ne ifade ettiğine bakıldığında, masal metinlerini hayatlarıyla ilişkili tuttukları ya da anlatım esnasında yaşadıkları hatıraların hayat hikâyelerinde önemli bir yer ettiği görülmüştür. Aile bireyleri, bu üçgenin içinde bazen anlatıcı bazen de dinleyici olarak bulunmaktadır. Çocukluk yıllarında dinleyici olarak masalın etrafında yer alan aile bireyleri, yıllar geçtikçe anlatıcı kimliğiyle bulunmuştur. Masalı, dinleyici olarak anlatının çevresinde yer aldıkları zamanlarda farklı; yaratıcı ve aktarıcı olarak masalın doğrudan içinde bulundukları zamanlarda farklı değerlendirdikleri görülmüştür. Nazife Daş, “masallardan tecrübe alıyoruz” sözüyle bir dinleyici, “yaşanmış bunlar” sözüyle ise bir anlatıcı olarak bakış açısını sunmuştur.

Piroğlu Ailesi’nin sözlü kültür ürünlerinin icrasında sohbet eder gibi bir tavra büründükleri görülmüştür. Ong’a göre (1999: 50), diyalog şeklinde gerçekleşen aktarımlar esnasında bir konunun çözüme ulaşması durumu etkili olmakta, bu da hatırlanabilirlik özelliğini beraberinde getirmektedir (akt. Tanrıver: 864). Ayşe Uzun’un ‘masal konuşmak’ ifadesinden de hareketle, anlatım biçimi ve bellek arasında bir bağın olduğu söylenebilir. Aile anlatımlarını tek taraflı olarak gerçekleştirilmemiş,

pasif anlatıcı konumunda olan dinleyiciyi sık sık anlatımın içine katarak aktifleştirmeye çalışmıştır. Bu karşılıklı etkileşim durumunun masalların akılda kalıcılığını artırdığı sonucuna ulaşılabilir.

Bunun sonucunda, anlatıcının hayat hikâyesiyle örüntülü olarak anlattığı masalları belleğinde tutmasında yalnızca metnin değil, ona yeni şekiller veren yaşanmışlıklarının da önemli bir yer edindiğini söylemek gerekir.

3.2. Anlatım Ortamının ve Zamanın Anlatıya Etkisi:

3.2.1: Anlatım Ortamı:

Kumartaşlıoğlu, masalın “diğer bütün türlerde olduğu gibi insanların birtakım ihtiyaçlarını karşılamak üzere bir vasıta” olduğunu söyler ve anlatıldığı ortamda da bazı işlevlerinin bulunduğunu ekler (2012: 215). Masalın anlatıldığı ortam, bir nevi onun yaşadığı yerdir. Borçka’dan Şükriye Köyü’ne göç eden masalların yeni meskeni, Pir Ailesi’nin yaşadığı, çalıştığı, zamanını geçirdiği her yerdir; ailenin göçü masalların yaşadığı yerde de değişimi beraberinde getirmiştir. Azadovski’ye göre masallar, yeni bir bölgeye taşındığında “bölge ilkin yeni bir sosyal karakter edinen masal kahramanını” etkilemektedir (1992: 57). Bu durum, masalın anlatıldığı ortamın içeriğinde değişiklikler meydana getirdiğini göstermektedir.

2019 ve 2020 yıllarında kaynak kişilerle yapılan görüşmeler esnasında, ailenin masalları ev içi ve ev dışı alanlarda icra ettikleri görülmüştür.

Ev içindeki masal gecelerinde, ortam masal anlatmak için hazırlanmaktadır:

“Dışarda diz boyu kar, kış geceleri uzun, neyle geçecek? Çocuklar durmuyor, biz çocukken işte bize anlatırlardı çocuklar dursun diye. Halam bize kalburda mısır patlatırdı, ne güzel oluyordu ya? Tel kalburlar oluyordu. Onun üstünde ona dökerdi mısırları, ince kalbur ama. Onda mısır patlatırdı... Kestaneler pişerdi, mısırlar. Hepsi doğal. Şimdi nerde? Muşmulalar olurdu bir gör. Şimdiki muşmulaların içi çöp, yarısı çürük. (...) Helva vardı... Bi de şişvalimiz vardı işte. Kuru mısırları haşlardık, patlardı böyle, çok güzel olurdu (Ayşe Uzun, Lütfiye Deliçay, 07.03.2019).

Lütfiye Deliçay, masal anlatım ortamının önceden kalabalık olduğunu, şimdilerdeyse kimsenin kalmadığını ifade etmiştir. Bu esnada Nazife Daş, kalabalık ifadesini şu sözlerle açıklamıştır:

“Üç dört aile bir yerde toplanıyorduk. Halamlar, halamın eltileri, biz, amcalar, yukardan halamın Belkis ablanın anneleri de inerlerdi. Nerdeyse 20 kişiden fazla insan varız. Sıralanırdık orda elişiler yapardık, odunların üstünde otururduk.”

İkinci kuşak anlatıcılar için, masal anlatım ortamı kalabalığın ve birlikteliğin olduğu her yerdir. Onların ifadelerinde “uyku öncesi masal dinleme” anlarına rastlanmamıştır. Bir anlatım ortamı olarak “yatak”, üçüncü kuşakla birlikte kendini göstermiştir. Nazife Daş için masal, üçüncü kuşağın aksine uyumaması için anlatılmaktadır. Annesi Ayşe Uzun, bir süre dikiş dikerek aile bütçesine katkıda bulunmuştur. Nazife Daş, annesi gece dikiş dikerken makinayı çevirdiğini, bu esnada uykusunun geldiğini ve annesinin uyumaması için sürekli masal anlattığını ifade etmiştir. Yine kaynak kişi, Yecüc’le Mecüc’ü annesinden hayvan otlatmaya giderken dinlediğini söylemiştir. Köydeki çalışma ortamı da sözlü kültürün icra edildiği yerlerden birisidir.

Aile masalları hem ev içi hem ev dışı alanda anlatılmaktadır. Ev dışındaki alanlarda çoğunlukla ağır işlerde çalışan aile, ev içinde oldukları anları “boş zaman” olarak değerlendirmektedir.

Esen Nur Daş ve Esat Daş’ın çocukluk zamanlarında, köyde eskisi kadar kalabalık kalmamıştır. Bu nedenle masalları daha çok kalabalık bir aile toplantısı yerine, bireysel olarak dinlemişlerdir. Esat Daş, kız kardeşinden üç yaş büyüktür. O anneannesiyle daha çok vakit geçirme imkânı bulmuş, bu nedenle onunla hayvan otlatmaya, zeytin toplamaya ya da orakla ekin biçmeye gittiklerinde masal dinlemiştir. Ayşe Uzun, hem çocuklarında hem de torunlarında masalı oyalamak için kullanmıştır. Bu açıdan masallardan, Bascom’un “Folklorun Dört İşlevi” makalesinde bahsettiği, “hoşça vakit geçirme, eğlenme ve eğlendirme” unsuru olarak yararlandığı söylenebilir (Bascom, 2019).

Esat Daş, anneannesiyle uyumakta ve masalları ondan dinlemektedir. Esen Nur Daş’sa, masalları daha çok teyzesi Lütfiye Deliçay’dan dinlemiştir. Köyde kaldıkları zamanlarda teyzesiyle uyumaktadır. Bu nedenle, Esen Nur Daş’ın anlattıklarının çoğunu hatırlamaktadır.

Esat Daş, teyzesinin anlattığı masalların sonunu çoğunlukla hatırlamamakta, bunun nedenini kız kardeşiyle konuşurken, *“teyzemin masal anlatmasını biliyorsun*

değil mi? Devrile devrile anlatır ondan sonra o ses tonuyla uyku gelirdi zaten” sözleriyle açıklamaktadır. Esat Daş, teyzesinin anlattığı masalların hemen hepsini bilmekte ancak sonunu unutmaktadır. Bunun nedeni, masalın sonunda uyuyakalmasıdır.

Anlatım ortamının, anlatı metninin değişmesinde de etkisi vardır. Önal bunu, anlatıcının çevresi değişince metinde de farklılıklar meydana gelebilir ve hatta yeniden oluşturulabilir şeklinde ifade etmiştir. Ona göre, hikâye anlatma ortamı ve hikâyecilik etkisini kaybettiği zamanlarda, ara ara sürdürülen masal anlatma ortamının etkisiyle hikâyeler masallaştırılarak anlatılabilir (2010: 18-19). Ailenin ‘Aman Cami’ adıyla anlattığı masalın aslında bir ilâhi olması, ancak bunu masallaştırarak anlatmaları; ilâhi okuma ortamı etkisini kaybederken masal anlatma ortamlarının hala devam ediyor olmasıyla açıklanabilir.

3.2.2 Anlatım Zamanı:

Pir ailesi için masallar, hayatın bir parçasıdır. Çocuklara uyku esnasında ya da sohbet ederken değil, aynı zamanda çalışırken de anlatılmıştır. Çalışmanın zorlukları, masal anlatım zamanlarıyla hafifletilmeye çalışılmıştır.

İster eğlence ister çalışma ortamında olsun, ailede masal anlatım zamanlarının başlaması için bir birlikteliğin oluşması gerekmektedir. Bir aradalık, anlatıcının icraya başlamasında önem arz etmektedir. Önkol, anlatım ortamının oluşması için anlatıcı ile dinleyicinin bir araya gelmesi durumunun Türk geleneğinde eskiden beri var olduğunu ifade etmektedir (2015: 45). Azadovski’ye göre, dinleyicinin varlığı masalın yeniden yaratılması için etkilidir. O, bunu D. A Aslamof isimli bir anlatıcıya önce küçük bir dinleyici topluluğunda, sonrasında da kalabalığın önünde anlatım yaptırarak ortaya çıkarmıştır. Aslamof, kalabalıkta daha canlı bir anlatım sergilemiştir (Başgöz, 1992: 25). Pir Ailesi, kalabalık bir ailedir. Özellikle ikinci kuşak anlatıcıların çocukluk ve ilk gençlik yıllarında televizyon olmadığı için akşamları aile bireyleriyle bir araya gelip vakit geçirmektedirler. Masallar, bu esnada anlatılmaktadır. Eğlence ortamları gibi, çalışma alanları da kalabalıktır. Zeytin toplama, tarlada çalışma, yufka açma gibi işler bir arada yapılmaktadır. Buna göre, dinleyici ve anlatım zamanının birbirlerini etkileyen unsurlar olduğu söylenebilir.

Fedakâr, Özbek masal geleneğiyle ilgili yaptığı çalışmasında Özbeklerin masalları yalnızca eğlenme zamanlarında değil iş yüklerini azaltmak amacıyla çalışma esnasında da anlattıklarını ifade etmiştir. Ona göre, bunun nedeni masalların çalışma anlarını destekleyecek kısa anlatılar olmasıdır (2011: 134-135). Birinci ve ikinci kuşak kaynak kişiler, çalışmayı seven; zeytin toplama, hayvan otlatma, fındık toplama gibi ağır işlerin de içinde bulunan kadınlardır. Sivri dilli, çalışkan olmaları özelliğiyle “tipik Karadeniz kadını” özelliğini taşımaktadırlar (Subaşı, 2018: 64). Masalları çoğunlukla boş zamanlarında anlattıklarını ifade etseler de derlemeler esnasında bu zamanlarda da çalıştıkları ve daha hafif işlerini yaptıkları görülmüştür. Aytaç, boş zamanı bağlayıcılıktan uzak özgürce geçirilen vakit olarak tanımlamıştır (2002: 232). Onun bu tanımından hareketle, çalışmaya alışık olan ve ayakta oldukları çoğu zamanı belli bir hareket dairesi içinde geçiren kaynak kişilerin masal anlatımlarını bu özgürce kullanabilecekleri zaman dilimine yerleştirdikleri söylenebilir. Esen Nur Daş, masalları çoğunlukla kimden dinlediği sorulduğunda kim boşsa onun anlattığını dile getirmektedir. Bundan hareketle, aileye göre masallar biraz boş zaman işidir.

Lütfiye Deliçay, yapılan derleme esnasında önceden elektriklerinin olmadığını, bu esnada masal anlattıklarını söylemiş ve eğlencelerini şu sözlerle aktarmıştır:

“He. Bazen de şey oynardık, kibrit oyunu. Bazen kibrit kimde diye böyle mendille vuruyorduk. Biliyon mu sen onu? Ebe ebe ebelik. Ebe de farklı ebe, böyle halka oluyorduk. Mesela birisine kibrit veriyorduk, gizli ya. Biri kalkıyordu mendillen vuruyordu, vuruyordu, eğer o kibritin olduğu kişiyi vurup ona vurduysa, o yeniliyordu, onun yerine oturuyordu o kalkıyordu. Bazen oynardık işte bazen de masal anlatırdık.”

Nazife Daş da, elişi yapma anlatımının masal anlatma zamanı olduğunu ifade etmiştir. Kendisi de anlatım esnasında çoğunlukla bir iş yapmaktadır. Yapılan derlemelere de bu durum yansımış hem kendisi hem de kardeşi yufka açarken, elişi yaparken, makarna hamuru yoğurup keserken ya da ceviz kırarken anlatım yapmışlardır; çoğunlukla daha ağır işlerde çalıştıkları için onların boş zamanı budur.

Aile bireyleriyle yapılan sohbet esnasında; kaynak kişilerden olan Nazife Daş ve oğlu Esat Daş arasındaki konuşmada oğlu annesine dönüp “*Sonra ağlarsın ‘ayıydı mayıydı kocam idi’ diye*” demiştir. Ayı ile Kız masalında geçen bu sözü alıp, annesine bir öğüt niteliğinde kullanmıştır. Bu durum hayatlarının masallarla birlikte örülmüş olduğunu gösterir niteliktedir. Bu sohbetin hemen ardından, gelin-kayınvalide ilişkilerinden konu açılmıştır. O esnada Lütfiye Deliçay, bununla ilgili bir hikâye

bildiğini söyleyerek “Çeyizi Asılan Gelin”i anlatmıştır. Bu durum, masalların işlevlerinin anlatı zamanının başlamasında etkili olduğunu göstermektedir.

Benjamin’e (2014: 80) göre hikâye anlatıcısı, dinleyicisine akıl verebilecek konumdadır ve hikâyeler -ister örtük ister açık bir anlatıma sahip olsun- içinde yararlı ve nasihat niteliğinde olan öğretiler barındırmaktadır. Nazife Daş, annesiyle havanın kötü olduğu bir günde hayvan otlatmaya giderken annesinin “Ye’cüc ve Me’cüc”ü anlattığını söylemiştir. Annesi Ayşe Uzun’un kıyamet alameti olarak bahsettiği bu anlatıdan ‘Ye’cüc ve Me’cüc kavmi ortaya çıktığında insanların pencereden dışarı bile bakmamaları gerekiyor’ şeklinde bahsetmiştir. Ona göre, kaynak kişinin annesi davranışlarının şekillenmesi için bu anlatıyı aracı olarak seçmiştir:

“Annem bize camdan dışarı çıkana alacaklar derdi. Oğlanlara camdan bakmayalım diye bize bunları anlatırdı.”

Anlatıcının sözlü kültür ürünlerini icrasında ve icra zamanının başlangıcında masalların işlevinin olduğu söylenebilir. Nasihat verme, bu işlevlerden biridir. Ilıcak ve Bal’a göre, masallar çocukların istenilen davranışı sergilemesinde katkıda olabilecek bir türdür (2019: 518). Ayşe Uzun, anlatı aracılığıyla vermek istediği mesajı kızına iletmek istemiş, bunun için de zamanın ve ortamın uygun olmasını beklemiştir.

Esat Daş, günlük hayatlarında meydana gelen bir olayın anlatım zamanının başlamasında bir etken olduğunu şu sözlerle anlatmıştır:

“Bir gün Esen Nur saçlarını tarıyordu, saçlarım pörçük gibi oldu dedi, köyde şimdi yazın her dakika banyo yapamıyorsun tabi su derdi olduğundan, pörçük gibi oldu deyince anneannem eşeğin guaci gibi olmadı dedi, oradan mevzu çıktı, sonra masalı anlattı, teyzem hadi masalı anlat dedi, masalı anlattı yarı ben katıldım masalı bildiğim için.”

Tüm bunlardan hareketle, anlatıcıların hayat hikâyeleri ve günlük yaşamları içinde yer alan unsurların, masalların başlaması için bir aracı görevi üstlendiği söylenebilir.

3.2.3. Bağlamın Etkisiyle Ailenin Anlattığı Dini ve Mitolojik Hikâyeler

Piroğlu Ailesi, masalların yanı sıra dini ve mitolojik hikâyeler de anlatmaktadır. Yapılan derlemeler esnasında ailenin bu anlatıların aktarımında bağlamı dikkate aldığı, metinleri çoğunlukla sosyal çevrenin etkisiyle yorumladıkları ve bunların kendileri tarafından bir kutsiyet addedilen ürünler olduğu görülmüştür. Masallarda

olduğu gibi, hikâyelerin aktarımında da kan bağı esası vardır; kaynak kişiler anlatıcı rolündeki anne, babaanne, annanne, dayı, teyze gibi aile fertleri aracılığıyla bu öyküleri dinlemişlerdir.

Nazife Daş ve Lütfiye Deliçay’la yapılan derlemelerde Türk mitolojisinde yer edinmiş “alkarısı” karakterine dair anlatılara rastlanmıştır. Şimşek (2017: 101) alkarısını şu şekilde tanımlamıştır:

“Loğusalara ve kısraklara musallat olan korkunç bir yaratıktır. Dev kadar büyük, uzun boylu, uzun parmaklı ve uzun tırnaklıdır. Çok çirkin ve iğrenç bir suratı vardır. Bedeni yağlı, uzun ve siyah saçlıdır. Saçları, aynı zamanda darmadağınaktır ve kocaman bir başa sahiptir. Dişleri at dişi gibi iri ve seyrek, ayakları ise terstir. Bunlar, loğusaların ve yeni doğan çocukların ciğerlerini yiyerek beslenirler.”

Kaynak kişiler de alkarısından bahsederken benzer ifadeler kullanmışlardır:

“İşte bir tane Sebahattin dayı vardı işte üç gün atının saçını burdan örülmüş görüyor, ertesi gün çözüyor. Gece bırakıyor atı ya sabaha kadar örüyor demek ki sabaha bi gidiyor yemli yemli gene öyle oluyor. Üç gün aynı şekilde oluyor. Üçüncü gün buradaki köylülere anlatmış işte yani. Onlar da demişler ki onu cadı yapıyor demiş sen onu bir gece bekle demiş ağ ilen kapat demiş, balık ağsıyla, onunla otur seni görmez o seni görür demiş. Sahiden oturmuş gelmiş o kadın. Aynı, anneme gelen kadın. Cadı derlerdi o kadına, kuyruğu varmış o kadının.” (02.11.2020, Nazife Daş).

Aynı derlemede kaynak kişi, benzer bir durumun annesi Ayşe Uzun’un da başından geçtiğini anlatmıştır:

“Annem çocuğu emziriyormuş ya annemin çocuğu sonra ölmüş işte nazardan. O kadın nazardan öldürmüş. Annem de öyle anlatırdı işte o kadının kuyruğu var herkese gidermiş. Bir de Ayşe Hala’ya gitmiş babaannemin kız kardeşine, onun da çocuğunu çalmış götürüyormuş kucağından almış Yaşar abi. Gene o kadın, gene aynı kadın.”

Kaynak kişiye göre Alkarısı, komşu köyleri olan Hamidiye’den kendi köylerine gelmiş ve orada yaşayan evli bir kadındır. Çocukların ciğerlerini ağızlarından çıkarıp almakta ve yemektedir. Uyuyan lohusa kadınların yanından çocuklarını alıp kaçırmaktadır. Sadece çocuklara değil, atlara da musallat olmaktadır:

“Bu köyde yaşıyormuş da Hamidiye’den gelme. Ondandır o Yaşar Abi’yle babaannemin kız kardeşinin oğlunu da beşikten böyle beşiklerde önceden bağlanıyordu çocuk düşmesin diye, o bağı açmış çocuğu tam kucağına almış, dış kapısının gıcirtısından halamız uyanıyor teyzemiz babamın teyzesi. Uyanıyor bu çocuğu kucağında götürüyormuş. Hemen almış, kavga etmişler kavgaylan alıyor. Hemen almış içeri girmiş ertesi günü onun evine gidiyor. Sen benim çocuğumu aldın demiş, ay sen ne diyorsun öyle bir şey yok demiş. Lazca

konuşuyorlar tabii. Ben kimsenin evine gitmem. Ama sendin demiş. Ben seni gördüm ben uyanıktım demiş. Ben öyle anlattılar ya okula da onların kapısından geçiyorduk ben korkardım kadından. Çocukluğumdan beri.”

Nazife Daş’ın, Alkarısı’nın kendi köylerinde yaşayan bir kadın olduğunu ifade etmesi Alkarısı’nın bazen tanıdık birinin suretine bürünerek lohusanın yanına gelmesiyle açıklanabilir (Demren, 2018: 11). Bunun bir diğer göstergesi de ertesi gün kadını gördüğünde, kadının *“Ben kimsenin evine gitmem”* ifadesi ile durumu reddetmesidir. Alkarısı, çocukların ve lohusa kadınların ciğerini çıkarıp yiyen, mitolojik bir karakterdir (Demren, 2018: 8-11). Kaynak kişi bununla ilgili olarak *“Sonra o çocukların ciğerlerini nasıl alıyorsa ağızdan mı alıyormuş napiyormuş çocuklar böyle eriye eriye ölüyorlar. Alıyormuş yiyormuş o ciğeri. Bizim köyde birkaç kere öyle olmuş yani”* ifadelerini kullanmaktadır.

Aileyle yapılan derlemeler esnasında Alkarısı’yla benzerlik taşıyan Ümmü Sübyan’la ilgili de inanışlara rastlanmıştır. Ünalın’a göre (2022: 39), Ümmü Sübyan’ın Alkarısı’ndan farkı, “al basmasında doğumdan sonra gerçekleşen ve kırk gün devam eden (...) tıbıka, ıstıra ve ümmü sübyanda doğum öncesinden başlayıp doğum ve sonrasına kadar” süren bir durumun söz konusu olmasıdır. Lütfiye Deliçay’ın yengesine göre Ümmü Sübyan cüce bir erkektir, ayakları terstir, foturu vardır ve kabak kafalıdır. Ayaklarının ters olması, bazı dinî kaynaklarda da yer aldığı gibi, cin olarak görülmesiyle ilişkilendirilebilir (Ünalın, 2022: 45). Kara çalının olduğu yerlere gelememektedir. Bu nedenle kaynak kişiler doğan çocuklara ve evlerine kara çalı takmaktadır. Civa tohumunun olduğu yere de gelemediğine dair söylentiler vardır. Ayrıca yeni doğum yapmış kadınların yanına süpürge ve Kur’an da koyulmaktadır. Nazardan korunmak için yapılan ritüellerin de Ümmü Sübyan’dan uzak tutacağına dair inanmaları bulunmaktadır. Nazara karşılık okunmak, en önemli dini ritüellerinden biridir. Nazife Daş nazar duası okuduğunu, kızı Esen Nur Daş’a el verdiği için onun da yaptığını söylemiştir. Bu el vermeyi, sırtını sıvazlayarak yapmıştır. Karaca’ya göre (2015: 62), el verme geleneği usta-çırak ilişkisiyle yürümekte ve bir hastalığın tedavisi için kullanılmaktadır. Nazife Daş da eli büyük babaannesinden almıştır:

“Bana nine el verdi, böyle o gün okudu bize nine büyük babaannemiz yukardaki babaanne. Yaşlı kadın. Okudu bize biz de nazardan böyle şey olduk. Ondan sonra dedi ki ben her zaman yanında olmam dedi benden sana el verelim dedi.”

Ümmü Sübyan anne karnındaki bebeklere de musallat olmaktadır. Yeni doğum yapmış kadınlar saçını kestiğinde ona kızmasıyla bilinmektedir (Nazife Daş). Bu durum, halk inanışlarına göre, lohusa kadın saçını kestiğinde çocuğunun ömrünün kısa olacağına inanılmasıyla açıklanabilir (Tulan, 2020: 59). Kaynak kişilere göre Ümmü Sübyan kadınlara musallat olup çocuklarını öldürmektedir, bu durum anadan kıza geçmektedir. Eğer bir kadının çocukları öldüyse, bu durum kızında da yaşanmaktadır.

Kaynak kişiler, Ümmü Sübyan'ı şu şekilde anlatmaktadır:

“Bir kadın doğum yapacakmış, beş tane mi altı tane mi ne çocuğu varmış. Yedinci doğacak megem. Şimdi doğacak ama kocası da demiş ki eğer bu da şey olursa... Bundan öncekiler doğmuş ölmüş doğmuş ölmüş. Bu da olursa seni ben öldürücüm demiş. Kadının sancısı gelmiş, adam yok. Şimdi kadının sancısı geliyor ya kadın da dama iniyor. Dama inmiş iki tane öküzün arasına oturmuş orada ağlıyormuş. Bu da ölürse ben adam beni hem boşayacak hem öldürecek diye korkuyormuş. Sonra Ümmü Sübyan gelmiş kapıya kadar demiş ki kadına yanına geleceğim ama demiş kara öküzün ayağında bir tane diken var demiş, kara çali diken. O diken olmasa demiş ben senin bu çocuğunu da öldürücüm demiş. Kara çali diken yüzünden varamıyom senin yanına demiş” (Lütfiye Deliçay)

“Ben bir gece yatıyordum işte böyle. Dedi ki karnındaki çocuğunu dedi öldüreceğim dedi. Ben bir tane öldü çocuğum” (Nazife Daş).

“Esat’a hamileyken. Bu çocuğunu da öldüreceğim dedi. Ben hemen ertesi gün kalktım Ramis’le buraya geldim. Burada bir tane Remzi Dayı vardı bir tane muska yaptırdım. Muskayı bunlara bir taktım, ta şey olasıya kadar” (Nazife Daş).

“Yengeme olmuş biliyor musun? Yengem şimdi lohusaymış, çocuğu doğum yapmış. Bir de zatürre olmuş. Yengem o arada, saçını hani sık sık yıkaması için saçını uzunmuş ya saçını kestirmiş. Saçını kesince, yengeme o zaman kızmış Ümmü Sübyan” (Nazife Daş).

Ümmü Sübyan ilgili yapılan derlemeler esnasında Lütfiye Deliçay, bu konunun yarattığı çağrışımla köylerinde yaşanan başka bir husustan daha bahsetmiştir. Bu da Şahin ve Toprak’a göre (2016: 1312) Ümmü Sübyan gibi kötü ruhlar içerisinde kabul edilen (akt. Serbest, 2020: 8) “Congolos”tur.

Kaynaklara göre Congolos, kışın havanın soğuk olduğu gecelerde ortaya çıkan ve insanlara zarar vermesiyle bilinen bir karakterdir (Sarpkaya, 2014: 256). Nazife Daş da, kış mevsiminde don yaşanmasını Congolos’un varlığıyla açıklamaktadır:

“Şimdi böyle çok buzda, buz oluyomuş ya, Congolos kuyruğunu batırıyormuş da buz oluyormuş anneannem öyle derdi. Ne bileyim nasıl oluyorduysa. O Congolos nasıl bir şey dedim anneanne dedim, işte kuyruğu var diyor, burdan böyle geçerken kuyruğunu suya bir batırmış diyo sular da donmuş onun da kuyruğu kopmuş diyo”

Onun anlatımında, insanlara zarar vermesiyle ilgili bir detaya rastlanmamıştır. Nazife Daş’ın anlatım yaptığı esnada kızı Esen Nur Daş söze karışmış, “*Anne, yemeklere falan da kuyruğunu sürtüyormuş derdin*” diye hatırlatmada bulunmuştur. Bu esnada Lütfiye Deliçay “*Annem derdi ki gün dönümünden Hıdırelleze kadar congolozun kuyruğu iğne deliğinden bile girermiş*” diye açıklamada bulunmuştur. Bu durum, onların Congolos’u soğukla ilişkilendirdiğini göstermektedir. Kaynak kişilere göre Congolos, tipi tilkiye benzeyen, kuyruğu olan bir hayvandır. Daha çok “Congolozi” şeklinde telaffuz ettikleri görülmüştür.

“Şimdi bir kışın, anneannelere indim ondan sonra anneannem dedi ki akşam dedi Lasca tabi konuşuyor. Akşam dedi Congolozi gelmiş kuyruğunu batırmış ya kuyruğunun yarısı Congoloz’un kazanın içinde kalmış diyor. Kovalara su doldurmuş, kovalardaki su buz olmuş hepsi. Tabii evler soğuk o zaman, insanlar ne edecek. O nasıl bir şey anneanne dedim, nasıl bir Congolozi o dedim. İşte bu tilki gibi bir şey oluyor, kuyruğu da var diyor. Bu kışın çıkar, buzlu şeylere kuyruğunu batırır geçer diyor. Bazen de kuyruğunu buz yakalar, kuyruğunu da koparır. Çekince kuyruğu kopuyor diyor. Anneannem böyle anlatıyor” (Nazife Daş).

Soğuklar, cemre düşene kadar devam etmektedir. Soğukun iğne dediğinden dahi girdiğini, Hıdırellez’i ise baharın gelişi ve soğukların bitişiyle ilişkilendirdiklerini açıklamaya çalışmışlardır. Nazife Daş bu durumu “*Cemreler indi mi o kapının deliğinden soğuk girmezmiş cemreler inesiye kadar yani soğuk oluyo demek istiyorlar çok soğuk oluyor.... Congoloz da zemheride oluyor yılbaşında oluyor*” sözleriyle ifade etmiştir. Lütfiye Deliçay ise, tarihleri daha da netleştirerek “*Aralığın 15’inden sonra işte Şubat’ın 20’sine kadar*” açıklamasında bulunmuştur.

Lütfiye Deliçay, Congolos’tan açılan konudan hareketle “*April bana da gerek, mayıs beni de unutma demiş; kar kış yani daha bitmedi demiş mart ekre mekre, april bana da gerek, mayıs beni de unutma demiş*” şeklinde bir tekerleme söylemiştir. Ayşe Uzun, nisana april dediği için kaynak kişiler de bu tekerlemeyi april şeklinde bilmektedir. Hıdırellez’i, Hitirellez şeklinde telaffuz eden kaynak kişilere göre, mayısın altısında Hızır gelmektedir. “*Hitirellezde gelir kamçısını vurur bütün bitkiler*

üç gün içinde büyür” (Lütfiye Deliçay). Baharı getiren Hıdır iyi ruhla, kara kışı getiren Congolos ise kötü ruhla ilişkilendirilmiştir.

Kaynak kişilerin söz ettiği kötü ruhlu karaktere ait anlatılardan bir diğeri de kıyamet alameti olarak bahsedilen, kıyamet günü ortaya çıkacağına ve dünyayı ele geçireceğine inanılan (Taşbolotov, 2007: 1) Yecüc ve Mecüc’tür.

Esen Nur Daş ile 2020’de yapılan derleme esnasında, *“Anneannem bize Ecüc’le Mecüc’ü anlatırdı, annemin anlattığı gibi değil. Anneannem bize uyurken anlatırdı, insana uyurken bu anlatılır mı ya? Travmayla büyüttüler bizi resmen,”* demiştir. Lütfiye Deliçay da bunu doğrulamak için *“Korksunlar diye”* anlatıldığını söylemiştir. Esen Nur Daş’a göre anneannesi, kötü olan şeyler için Ecüc ve Mecüc sözünü kullanmaktadır.

“Anneannem bize Ecüc’le mecüc’ü uyurken anlatırdı. Bir tane dağ varmış, bu dağın arkasında Ecüc’le Mecüc ve halkı yaşıyormuş. Bunların halkı da varmış. Bu Ecüc’le Mecüc her gün bu dağı delerlermiş. Kazırlarmış insanlık alemine girmek için. Tam böyle bir kazma vursa o dağ yıkılacak insanlık alemine girecekler ama akşam oluyormuş ertesi güne yatmaya gidiyorlarmış. Ertesi güne geldiklerinde tekrardan bakıyorlarmış aynı dağ baştan. (...) O dağa son kazmayı ne zaman vururlar işte o zaman kıyamet kopmaya başlar derdi. Hep beklerdik acaba Ecüc’le Mecüc dağı ne zaman delecekler diye. Çocuktuk daha okula bile gitmiyorduk. Şu kapının girişindeki oda var ya, orada yatarken anlatırdı. Travma yaşattılar resmen ya. Hala o Ecüc’le Mecüc’den korkarım. Anneannen kıyametin şeyini çok güzel şey yapardı. Yedi sene güneş tersinden doğacaktı. Annem anlatırdı. Yedi sene de hiç gündüz olmayacaktı kapkaranlık olacaktı yedi sene de o Ecüc Mecüc karışacaktı iyi kötü ayrılacaktı yani. İyi kötü karışınca iyiler kötülerlenecekler yani. (Esen Nur Daş)

“Ecüc’ler kötülerlenecekler, iyiler kalacaklar” (Lütfiye Deliçay).

“Bir Ecüc gelecekmiş ilk başta ben İsa’yım diyecekmiş. Müslüman olmayıp imanı kuvvetli olmayanlar İsa’yım diyene kapılıp gidecekmiş. Sonradan asıl İsa sonradan inecekmiş. O ben İsa’yım dediğinde asıl Müslüman olup imanı kuvvetli olanlar onun peşine kapılıp gidecekmiş. İyiler kötüler öyle ayrılacaklarmış” (Esen Nur Daş)

Kıyamet gününden konu açıldığında, Lütfiye Deliçay da kıyamet yaklaştığında insanlardaki utanç duygusunun azalacağını, bunu anneannesi Emine Pir’in anlattıklarından bildiğini ifade etmiştir:

“Anneannemin bir de deyimi vardı, bir tane utangaç çiçek vardı böyle. Beyazdı ortasında iki üç tane nokta vardı. O iki üç tane nokta arttıkça, utançlık da kalkacak derdi. Aha iki üç nokta artıyor bayağı büyüyor, utançlık da kalkıyor derdi. Bu utanç çiçeği derdi. Böyle püskül gibiydi. Olur burada çok olur. Gerçekten anneannem zamanında iki üç tane noktası vardı ortasında siyah, şimdi

o noktalar bayağı bir kararmış. Anneannem dediğinde öyle derdi, bu siyah nokta büyüdükçe utançlık da artacak derdi”

Kaynak kişilerin anlattığı kötü ruhlardan biri de Ajdar’dır. Halk dilinde Ajdar adını alan bu hayvan, aslında yüzyıllardır yaşadığına inanılan, kaynaklarda ejderha olarak geçen büyük bir yılanıdır (Pala, 2002: 146 akt. Arslanbaş, 2020: 98).

Nazife Daş, ifadesinde “Ejderha” sözünü kullanmış; kısa, takoz gibi olan ve yuvarlana yuvarlana giden bir canlı olduğunu söylemiştir. Ona göre iki tane yılan vardır. Bir diğer yılansa koyu kırmızı renge sahiptir ve büyüktür. Ayşe Uzun ise derlemeler esnasında “Ajdar” şeklinde telaffuz etmiştir. Lütfiye Deliçay ve Esat Daş’ın duyduklarına göre çok büyük ne başı ne de kuyruğu görünen bir canlıdır. Eceli yoktur, kaynak kişiler şu anda yaşadıkları bölgenin yakınlarındaki Türbe isminde bir yerde yaşadığına inanmaktadır. Boynunun üstü yosunludur. Balık gibi sırtında kılçığı vardır. Dişleri vardır ve altın gibi parlamaktadır. Otlandığı zamanlarda dişini çıkarıp kenara koymakta, dişlerinin yaydığı ışıktan faydalanmaktadır:

“Gece yılan yayılmış otlarırmış ağzındaki dişi de kenara koyarmış onun ışığının otlarırmış. Babaannem anlatırdı. Öyle diyor yılan diyor dişini buraya koyuyormuş diyor burda böyle otlarıyormuş otları görüyormuş yani o kadar parlarmış dişi (...) “Bir gece mutfığın ordan orada bir ışık var, babaannem de sağ. Allah Allah orada ne var dedim. O zamanlarda da buralarda ev mev yoktu. Ben biri var ışık var dedim. Ellemeyin dedi o dedi gece dedi büyük yılanlar ejderhalar çıkıyor dedi ışıldakları var dedi onu koyuyorlar avlanıyorlar dedi. O ışıldağı koyar oradan öyle avlanırmış o” (Lütfiye Deliçay).

Dereden geldiğine ve fırtına getirdiğine inanılmaktadır. Bu durum Mackenzie’ye göre (1996: 50) Ajdar’ın su ile yakından ilişkili olduğuna inanılmasıyla açıklanabilir (akt. Arslanbaş, 2020: 99). Lütfiye Deliçay da dedesinin yaylada çobanlık yaptığı zamanlarda Ajdar’ı gördüğünü ve eninin yer sofrası kadar, boyunun da bir metre uzunluğunda olduğunu ifade etmiştir. Aynı zamanda Lütfiye Deliçay “*Burcu küçükken Burcu’nun babaannesiyile Burcu türbeye gidiyorlar. Çoli’de orda, babaanne o ne koyun mu var burada demiş. Koyun gibi boynuzları varmış, koyun gibi kafası varmış yılanın*” diyerek bir akrabalarının başından geçenleri anlatmış ve boynuzları olduğunu söylemiştir. Nazife Daş ile yapılan derleme esnasında da Ajdar’ın boynuzlarının bulunduğu dair ifadelerle rastlanmıştır:

“Annemle babam demet bağlamışlar, geliyorlarmış meğersem buğdayın demetini bağlamışlar, sabahleyin onu yapmışlar sonra öğlen sıcaklığında eve geliyorlarmış. Annem de burada kayanın arkasından geçeyim demiş kayanın arkasından bir büyük yılan. Yılanın böyle boynuzları mı, kulakları mı neydi

bilmiyom. Öyle varmış. Hemen annem bağırması çılgınlık. Orada İngiliz dede de varmış Omer dede, onlar koşmuşlar hemen koşmuşlar. Ya boynuzuzdu ya kulağıydı diyor.”

Anadolu’da, bir yere kıvrılıp toplanmış şekilde duran yılanların bulunulan bölgeyi koruduğuna ve defineyi beklediğine dair inanışlar vardır (Yolcu, Karakaya, 2017: 125). Lütfiye Deliçay babaannesinden Ajdar’ın o defineyi koruduğunu duymuş ve derleme esnasında Ajdar’ın bulunduğu yerde define söylentisi olduğunu dile getirmiştir.

Ayşe Uzun, torunu Esen Nur Daş ile yaptığı konuşmada başından geçenleri şu şekilde anlatmıştır:

“Deden askerden gelmişti. İki günlük. Hem hayvanları götürdük hem mısırları temizliyoruz. Böyle mısır var. Deden orda hasta oldu, aldık geliyoruz. Bu yoldan gitti ben de arkama katar aldım tepede geliyom öyle kayanın arkasından. Orda burda filiz var onlara sarmış ama ne büyük bir şey. Bir kaçtım bir kaçtım doğru dedenin yanına. Fırtına oldu işte akşamına. Ajdar mıydı artık bilmiyorum.”

Ajdar’ın yağmur getirdiğine dair anlatılar da şu şekildedir:

“Babaannem fasulyeye önceden böyle uzun bir odun, uzun bir kalastan hani hortum falan yok ya maça yapıyorlarmış, derenin karşı taraftan bu tarafa kadar uzatıyorlarmış tarlaya kadar getirdiler mi yol yapıp yol yapıp suluyorlarmış. Dedem de o maçkayı biraz geniş, oyuntulu, şey yapmış uzatmış. Didina da fasülye suluyorum diyor, su da nasıl geliyor biliyor musun böyle dere gibi su akıyor. Derenin hemen hemen yarısını aldı diyor maça. Maçkaya doğru böyle ki baktım diyor, ben zannettim ki diyor bir peştamalı⁵ böyle uzanmış da dere böyle getiriyor zannettim peştamalı meğersem diyor yılan kırmızı, siyah aynı koyu kırmızı peştamalı gibi geliyor böyle diyor. Gelecek gelecek benim tarlaya gelecek” (Nazife Daş).

“Şimdi hava güzelmiş işte, bir dede varmış. Dede de böyle Saykara’ya doğru orada kendi tarlaları var o tarlalarına gitmiş bir şey yapmak için. Dede orada bir büyük yılan görüyor, yılan neymiş biliyor musun? Böyle kısa, tomluk tomluk. Tomluk gibi bir yılanmış meğersem. Dede demiş ki bu ne demiş, bu yılan falan benzemiyor demiş. Ejderha gibi bir şeymiş. Ondan sonra dede sonra bu gece demiş kıyamet kopacak demiş. Dede daha eve gelemeden Asmalı Dere’nin oralarda yakalamış. Bir kıyamet, bir fırtına, bir şey. O ejderhayı, o fırtına o seller götürecekmiş meğersem ama götürecek gibi de değilmiş Burcu öyle büyük yılan. Böyle yürüyemiyormuş. Gelmiş köyde anlatmış. Böyle böyle bir yılan gördüm ben demiş. Ama bütün köyü götürmüş böyle. Tabii ki onun olduğu yere de götürmüş. Öyle büyük yılanlar çıkınca afatlar olurmuş. Öyle bir afat olmuş. O ejderha gibi yılanı o afat öldüresiye kadar mücadele edermiş rabbimiz” (Nazife Daş).

⁵ Doğu Karadeniz kadınlarının kullandığı, koyu kırmızı renge sahip bir giyim eşyası.

Piroğlu ailesi, sel alıp ejderhayı götürene kadar afetin devam edeceğine inanmaktadır. Esat Daş, yağmur yağdığında annesi ve anneannesinin çok korktuğunu, neden bu kadar korktuğunu sorduğunda büyük yılanın çıktığını söylediklerini anlatmıştır:

“Büyük yılan çıktı, o kendi gidemiyor, onu götürmek için sel ve yağmur sayesinde götürüyor diye şey yapardı hep. Onu kaybettikten sonra, insanın göremeyeceği yere kaybettikten sonra duruyor derdi. Gün dönümü yağmurlarında falan da bunu hep söylerdi. Mesela gün dönümü yağmurları vardır. Onu da söylerdi anneannem der ki belli bir müddet yağar yağar yağar ondan sonra götürür ejderha çıktı onu götürmek için yağıyor derdi. Ya da yazın falan temmuzun ortasında şarıl şurul falan yağmur fırtına gibi bir şey geldiğinde hah nalet olası büyük yılan çıktı onu götürmek için bu felaket başımıza geldi diyor.”

Nazife Daş, yılanın hala yaşadığına inandığını ifade etmekte; yılan ve kaplumbağanın eceli olmadığını söylemektedir. Kaplumbağayla ilgili inanışlar yalnızca eceliyle sınırlı değildir. Kaynak kişilerin ifadesince, kaplumbağayı ters çevirince yağmur yağmamakta, kuraklık olmaktadır. Acıpayamlı’ya göre (1976: 7) kaplumbağa, Anadolu’da yağmur yağmamasına neden olan hayvanlar arasındadır (akt. Aksoy, 2022: 66). Lütfiye Deliçay bunu, “tosbağayı bir yere atınca böyle sırtında kalır tosbağanın ayakları böyle yukarda döner. Tosbağa ölse düzeltemez kendini. O zaman tosbağa beddua edermiş yağmur yağmasın diye” diye anlatmakta ve tosbağayı atarken çok dikkatli olunması gerektiğini eklemektedir. Esen Nur Daş bu nedenle, kuraklığın çok olduğu senelerde “Kim tosbağayı ters attı?” diye halk arasında konuşulduğunu ifade etmektedir. Esen Nur Daş, hayvanları çok sevmekte ve bunu annesinin inanışlarına bağlamaktadır. Annesi Nazife Daş, birisi hayvanlara iyilik yaptığında yağmurun yağdığını söylemekte, kaynak kişi bunu şu şekilde anlatmaktadır:

“Yaz vakti yağmur güzeldir. Kuraklık oluyor diye. Yaz vakti yağmur iyi diye. Ben de hayvanları çok severdim. Annem derdi ki kedilere özellikle kedilere biri iyilik yaptığında çok yağmur yağar derdi. Anne hatırlıyon mu? Bir gün ben küçüğüm daha okula bile gitmiyordum. Çok yağmur yağıyor biz de sabahtan kuzenlerim abimler falan fırladık çıktık dışarıya yağmur başladı. Anneme koşa koşa geldim anne bak birileri kediye yardım etmiş. Hiç unutmuyorum. Hayvanları o yüzden çok severim ben.”

Kaynak kişilerin hayvanlarla ilgili diğer inanışları şu şekildedir:

“Mesela kırlangıcın kuyruğu neden şey? Kırlangıcın kuyruğu böyle çatal, onu yılan şey yapmış böyle yemiş yaramazlık yapmış” (Lütfiye Deliçay).

“Baykuşa bak her gece bir tane kuş gidermiş, Allah tarafından. O kadar sevimli bir hayvanmış Allah’ın sevdiği” (Lütfiye Deliçay).

“Baykuş bir evin çatısında uzun süre öterse ordan birisini götürür, öldürür” (Nazife Daş).

“Güvercin beslenen evde küfredilmezmiş. Edilirse o ev, hane geriye gidermiş. Güvercin beddua edermiş” (Nazife Daş, Lütfiye Deliçay).

“Şimdi domuz, kendi sıçtığını yirmiş ya. Domuz çok, domuza bir bakarsan uç gün oruç tutucan” (Lütfiye Deliçay).

“Yılanın önceden cennetin kapısını beklerken ayakları varmış. Kovulunca cennetin kapısından sürüngen oluyor sürünüyor” (Esat Daş).

“Cennetin kapısını tutarken ayakları varmış ya kim ki yılanın ayaklarını gösterse cennetlik” (Esen Nur Daş).

“Kaplumbağanın, yılanın, onlar beddualı oldukları için kendi ecelleriyle ölmüyor onlar. Kaplumbağa da mesela hırsızlık yaptığı için cezalı” (Esen Nur Daş).

Hayvanlarla ilgili inanışlarının ritüellere dönüştüğü de ifadelerine yansımaktadır:

“Boynunun kenarında bir bölüm var horozun, burda yanda damarı var. O damarı keserler havaya atarlar. Hamile kadının uğruna, kız mı olacak oğlan mı olacak diye. Ucu böyle sarkılırsa oğlan, iyice yapışırsa kız” (Nazife Daş).

“Hatta bu Sadede hala dedik ya, o kendi oğlu için yapmış yapıştırmış bak kaç sene geçmiş 50 sene önce, hala tavanda duruyordu” (Esen Nur Daş).

Ailenin kargayla ilgili de dini temellere dayanan inanışları vardır.⁶ Esen Nur Daş ve Esat Daş, anneannelerinin ilk kan akıtma hikâyesi olarak Hâbil ile Kâbil’i anlattığını, buna göre kardeşini öldüren Hâbil’in onu nasıl gömeceğini bilemediğini, bunun nedeninin o zamana kadar ölüm yaşanmamış olmasından kaynaklandığını anlatmışlardır.⁷ O sırada Allah tarafından gönderilen ve kavga eden iki kargadan birinin ölmesi sonucunda diğeri tarafından eşelenen toprağa gömülmesi, Hâbil için yol

⁶ Kur’ân-ı Kerîm Maide Suresi 31. Ayet.

⁷ Kaynaklarda Kâbil’in Hâbil’i öldürdüğü yazmaktadır. Aile bireyleri tam olarak hatırlayamamış, bu nedenle isimleri karıştırarak anlatmışlardır.

gösterici olmuştur. Bu, insanlık tarihinin ilk cinayeti olarak görülmektedir.⁸ Kaynak kişilere göre bu cinayetten sonraki bütün cinayetler, kardeş kanı olarak geçmektedir.

Ailenin inanışları yalnızca iyi ve kötü ruhlar ile hayvanlar arasında şekillenmemekte, doğa olaylarıyla ilgili de inanmaları bulunmaktadır. Esat Daş, annesinden duyduklarıyla yıldırım ve şimşegin oluşumunu anlatmaktadır:

“Birbirlerinin yollarına çıkmışlar, keçi misali. Oy buna yol vereyim oy buna yol vereyim diye birbirlerine çarpmadan şimşekler şey yapıyor hızlı çarptıklarında da yıldırım oluyor derdi. Yol verme kavgasında bulutların. Yağmur gelmeden önce kara bulut gelir beyaz bulutu savurur atar.”

İncir, sarımsak ve soğana dair inanmaları da şu şekildedir:

“Süt aktığı için incirin dalı yakılmaz” (Nazife Daş)

“Çinkaların parası olduğu için soğanın kabuğu yakılmaz” (Esen Nur Daş).

“Bir de sarımsağın yapraklarını babaannem ateşe attırmazdı. Ayak bastırmazdı. Cinlerin parası derdi. Çarpılırsın derdi” (Lütfiye Deliçay).

Hayat hikâyesi ve masal ilişkisi üzerinden yukarıdaki bölümlerde ele alınan örneklerle göre, Piroğlu ailesi hayatlarının etkisiyle masallarını şekillendirmektedir. Bu bölümdeyse, mitolojik hikâyelerin ve inanmaların onların hayatlarını şekillendirdiği ortaya çıkarılmıştır. Esen Nur Daş’ın, anneannesi Ayşe Uzun’un kötülük kavramını Yecüc ve Mecüc’le ilişkilendirdiğini, bu anlatıların ona çocukken anlatılmasının onda travma yarattığını ve şu anda hâlâ korku duyduğunu, annesinin yağmurla ilgili söyledikleri nedeniyle şu anda hayvanları çok sevdiğini ifade etmesi; Nazife Daş’ın köylerinde yaşadığı ve alkması olduğu düşünülen kadının evinin bulunduğu yerden geçerken hala korktuğunu, Ümmü Sübyan’ı rüyasında gördükten sonra çocuklarına ve evine kara çalı taktığını söylemesi; yılan ile yağmuru ilişkilendirmeleri ve yılan gördüklerinde yağmur geleceğine inanmaları, yeni doğum yapmış bir kadını evde yalnız bırakmamaları, incir, sarımsak ve soğanın kabuklarını yakmamaları bunun göstergelerinden biridir. Halk inanışları ile dini ve mitolojik hikâyeler; onların kişilik ve davranışlarının oluşmasında etkili olmuştur.

⁸ Daha detaylı bilgi için bkz.: YILDIZ İ (2020). Kur’ân’da Kardeş Şiddeti: Hâbil-Kâbil ve Hz. Yûsuf Kıssalarına Psikolojik Bir Bakış. Cumhuriyet İlahiyat Dergisi, 24(1), 73 - 95.

4. SONUÇ

Çalışmada konu edinilen Piroğlu Ailesinin 93 Harbi ile Borçka'dan Gemlik'e yaptığı zorunlu göç sonucunda masallar da onlarla göç etmiş ve bulunduğu yeni iklimin şartlarına ayak uydurmaya çalışmıştır. Masallar, bu göç sonrasında farklı bir dille aktarılmaya başlanmış olsa da bir önceki durağının izlerini taşımaya devam etmiştir. Bir çığın, devrilirken geçtiği toprakların kalıntılarını üzerinde toplayarak büyümesi gibi, masallar da anlatıldığı her dilde biraz daha farklı bir görünüme bürünmüştür.

Piroğlu Ailesinin anlattığı masalların onlar için kaynağı Emine Pir'dir. Masallar Emine Pir aracılığıyla oğluna, kızlarına ve torunlarına ulaşmıştır. Bu yolculuk, torunlarının çocuklarına kadar devam etmiştir. Emine Pir'den sonraki üç kuşakla derleme çalışmaları yapılmış, her birinin masalları farklı bir şekilde anlattığı ortaya çıkarılmıştır. Bu durumun neden ve sonuçlarını “sözlü kültür ürünlerindeki hayat hikâyesi unsuru” ışığında incelemek bu tez çalışmasının ana konusunu oluşturmuştur.

Aile için masallar hayatlarının bir parçasıdır. Çalışmada, aile bireyleri hem dinleyici hem anlatıcı kimlikleriyle ele alınmış ve ikinci derleme köy evlerinde -kaynak kişilerin masalları ilk dinledikleri yerde- gerçekleştirmiştir. Bağlamında gerçekleşen bu derlemeler esnasında aileyle birlikte yaşanmış; tarlaya gidilmiş, yufka açılmış, ev içindeki ve dışındaki işlere yardımcı olunmuştur. Gemlik merkezde gerçekleşen ilk derlemelerde ailenin yanında misafir gibi kalınmış, bu süre zarfında on iki masal derlemiştir. İkinci derlemelerdeyse ev halkı gibi olan derleyici kırkın üzerinde masal ve anlatıyı arşive almıştır. Anlatılar, ailenin hayat hikâyeleri kadar özeldir. Halka mal olmuş olarak görülen sözlü kültür ürünlerinin içinde aktarıcıya dair izler bulunmaktadır. Bu nedenle, içinde hayat hikâyelerinden izler barındıran sözlü kültür ürünlerinin yabancıya anlatılmadığı, ancak kendi içlerinden gördükleri kişilere aktarıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Masallar derleyiciyle ancak aile içine girdiği zaman paylaşılmıştır. Sözlü kültür ürünlerinin aktarımında kan bağı esasına dayanan aile, bu sınırını ancak derleyiciyi çok iyi tanıyıp kendi içlerinden biri olarak gördükten sonra aşabilmiştir.

İlk derlemeler, anlatıcıların hayat hikâyeleri henüz bilinmiyorken gerçekleştirilmiştir. İkinci derlemelerde ise kaynak kişilerin hayat hikâyeleri

öğrenilmiş ve masallar bu şekilde dinlenmiştir. Hayat hikâyesi unsurunun masal metinlerine doğrudan etki ettiği ikinci derlemeler esnasında ortaya çıkarılmıştır. Metinlerin içinde yer alan ve hayat hikâyelerinden izler taşıyan unsurların etkisiyle masal metinleri daha anlaşılır ve anlamlı bir hale gelmiştir. “Göç ve Aile Hikâyesi: Masalların Kültürel ve Bireysel Yolculuğu” adlı bölümde; kaynak kişilerin hayatlarındaki “eşik”lerle, masal kahramanının yaşamındaki “eşik”lerin aynılaştığı görülmüştür. Özellikle “evlilik” ve “ölüm” faktörlerinin masalın içeriğine doğrudan etkide bulunduğu ortaya çıkarılmıştır. Kaynak kişilerin çocukluk yılları, köy yaşamları ve evlilik hayatları ile masal kahramanının hayatının aynı özellikler taşıdığı görülmüştür. Bu durum anlatıcının kendini masal kahramanıyla özdeşleştirdiğinin ve masalları hayatlarının bir parçası olarak gördüklerinin bir göstergesi olmuştur.

Masalların anlatıcıdan anlatıcıya değiştiği bilinse de genel olarak “iskelet yapının korunduğu” düşüncesi hâkimdir. Bu çalışmanın sonucunda, anlatıcının hayat hikâyesinde meydana gelen önemli değişimlerin, iskelet yapıyı da değiştirdiği görülmüştür. Dolayısıyla sözlü kültür ürünlerinin ilkel çağlardan bugüne değişmeden gelmesinin mümkün olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu durumun oluşmasında hayat hikâyesi unsuru ve anlatıcının hayat hikâyesine yön veren dini ve mitolojik hikayelerin etkisi olduğu görülmüştür. Sözlü kültür ürünlerinin ve anlatıcının hayat hikâyesinin birbirini etkileyen ve birbirinden etkilenen sonuçlar doğurduğu anlaşılmıştır.

Sadece hayat hikâyesinin değil, dinleyicilerin de masal anlatımında önemli bir etkisinin olduğu derlemeler esnasında ortaya çıkmıştır. Lütfiye Deliçay’dan Ayı ile Kız masalı birden fazla kez dinlemiş ve masaldaki “abi” karakterine özellikle değinmemiştir. Abisi varken yaptığı anlatımda ise, bu karakterin ön plana çıkarılmaya çalıştığı derlemelere yansımıştır. Yine Lütfiye Deliçay’ın, kuzeni ve teyzesinin yanındayken yaptığı anlatımda neşeli bir tavra bürünerek ve kahkahalar atarak anlattığı görülmüştür. Masalın dinleyicisinin ve işlevinin anlatım şekline doğrudan etkide bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır. Uyku saatlerinde sallanarak, dingin bir ses tonuyla anlatmayı tercih eden Lütfiye Deliçay, kalabalık içinde yaptığı anlatımlara sohbet edası katmaya çalışmıştır. Buna göre, dinleyicinin masal metninin ve anlatım şeklinin değişmesinde doğrudan etkili olduğu anlaşılmıştır. Ailenin anlatıcılığının yanında dinleyici kimliğinin de bulunduğu gözlemlenmiş; yapılan derlemeler esnasında aile bireylerinden biri masal anlatırken bir diğeri dikkatle dinlediği,

heyecanlı anlarda eğer elinde bir iş varsa onu bırakarak tamamen dinlemeye odaklandığı fark edilmiştir.

Piroğlu ailesinin masal anlatım ortamı ve zamanı çerçevesinde şekillenen pasif anlatıcı ve aktif anlatıcı rolleri vardır. Usta-çırak ilişkisiyle dinleyiciler ilerleyen yıllarda anlatıcıya dönüşmektedir. Aktif anlatıcı sağken ve toplumdayken dinleyicinin anlatıcı rolünü üstlenmediği görülmüş; aktif anlatıcının ölümü yaklaştığında ya da yas gibi bir nedenle artık anlatmayı bıraktığında kendisinden bir sonraki kuşağa bu rolü bıraktığı görülmüştür.

Masalların genellikle uyku öncesinde ya da aile sohbetlerinde anlatıldığı düşüncesi vardır; çalışmanın ikinci bölümünde; anlatım zamanı ve mekânları ele alınmış ve Pir Ailesi'nin masalları daha çok köy hayatlarındaki çalışma ortamlarında anlattıkları ortaya çıkarılmıştır. Ayrıca, gelenekteki anlatıcının sözlü kültür ürünlerine bakışında mekân algısının ve dolayısıyla masalların anlatım ortamının yeri vardır.

Pir ailesi, anlatıcı kimliğinin yanında yaratıcı bir kimliğe de sahiptir. Masalları unuttuklarında başka anlatılarla birleştirmeleri, “Aman Cami” adlı masal metninin aslında ilahi olması ve ailenin “masallaştırma” yapmış olması da bunun bir göstergesidir.

Çalışmada yalnızca masallar ele alınmamış, ailenin anlattığı dini ve mitolojik hikâyeler çerçevesinde gelişen inanışlarına da değinilmiştir. Bu inanışların gündelik hayatlarını şekillendirdiği; sevinç, korku, şüphe, öfke, şaşkınlık gibi temel duygularının oluşmasında etkili olduğu görülmüştür. Dini ve mitolojik hikâyelerle temellenen karakterleri daha sonrasında masal anlatılarına yansımış; eski kuşakların izleri kendi hayatlarının yansımalarıyla birlikte gelecek nesillere aktarılmıştır.

Bu çalışmanın sonucunda, ailenin yaratıcı ve aktarıcı kimliğinin oluşmasında hayat hikâyesi unsurunun önemi ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Sonuç olarak, masalların sadece coğrafi değil hayat hikâyesi çerçevesinde şekillenen bireysel ve psikolojik güçlerinin de olduğu söylenebilir.

KAYNAKÇA

Yazılı Kaynak

Aksoy, E. (2022). Kaplumbağa Figürünün Mitolojik Olarak İncelenmesi ve Anadolu Dokumalarında Kullanımı. *Yüüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (55), 56-72.

Amos, D. B. (2006). “Şartlar ve Çevre İçinde Folklorun Yeni Bir Tanımına Doğru”. Çev. M. Ekici. *Halk Biliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar 1*. Ankara: Geleneksel Yayıncılık.

Amos, D. B. (2015). Halk Bilgisinin (Folklorun) Bağlamı: İmalar ve Beklentiler (Çev. M. Ekici). *Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar 3*, 247-260, (Orijinal Makalenin Yayım Tarihi, 1977). Ankara: Geleneksel Yayıncılık.

Arslanbaş, Ş. N. (2020). “Klasik Türk Şiirinde Kutsal ve Mitolojik Hayvanlar”. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı: Ankara.

Aslan, F. (2011). İstanbul’da Bir Sene Birinci Ay Tandırbaşı Adlı Kitapta Yer Alan Masalın Performans Teoriye Göre İncelenmesi Üzerine Bir Deneme, *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 44(44): 83-140.

Aslan, F. , Aslan, E., Atik, A. (2015). İç Mekânda Algı. *İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi*, 5 (11).

Assman, J. (2015) *Kültürel Bellek*, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Aşkın, M. (2010). Kimlik ve Giydirilmiş Kimlikler. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10 (2) , 213-220.

Aydemir. B. (2021). “Gelenekselden Çağdaş Olana Türk Hikâye Anlatıcılığında Temel Motivasyonlar (Model Anlatıcılar Işığında)”, *Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi*, 370-387.

Aydın Sevim, B. (2010) " Walter Benjamin'in Kavramlarıyla Kültür Endüstrisi: " Aura ", " Öykü Anlatıcısı " ve " Flâneur. ", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, The Journal of International Social Research* Volume 3 / 11 Spring.

Aytaç, Ö. (2002). “Boş Zaman Üzerine Kuramsal Yaklaşımlar.” *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12 (1), 231-260.

Bascom, W.R. (2019). “Folklorun Dört İşlevi” , (çev.: Fulya Çalış), *Halk Biliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar 2*, 71-86. (Orijinal Makalemin Yayım Tarihi, 1954), Ankara: Geleneksel Yayıncılık.

Başgöz, İ. (1992). “Giriş”, *Sibiry’a’dan Bir Masal Anası*. Kültür Bakanlığı Yayınları.

Bauman. R. (2019). “Halkbiliminin Farklı Kimliği ve Sosyal Tabanı”, (çev.: Feridun Çotra), *Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar 2*, 40-48. Ankara: Geleneksel Yayıncılık.

Bazancir, R. (2015). Sibiry’a’dan Bir Masal Anası. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 0 (51) , 303-309.

Benjamin, W. (2018). *Son Bakışta Aşk*. İstanbul: Metis Yayıncılık

Boratav, P. N. (1969). *100 Soruda Türk Halk Edebiyatı*. İstanbul: Gerçek Yayınları.

Boyras. Ş.(2002). “Binbir Gece Masallarının Yeniden Yayınlanması Dolayısıyla” *Folklor/Edebiyat*, 248-252.

(http://turkoloji.cu.edu.tr/HALKBILIM/seref_boyraz_binbir_gece_masallari.pdf)

(Erişim tarihi: 10.07.2022)

Bascom, W.R. (2019). “Folklorun Dört İşlevi”, Çev. F. ÇALIŞ. *Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar 2* (Yay. Haz.: M. Öcal Oğuz vd.). Ankara: Geleneksel Yayınları, 71-86. (Orijinal makalenin yayım tarihi, 1954).

Çakır, S. (2011). Geleneksel Türk Kültüründe Göç ve Toplumsal değişme. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2011(24), 129-142.

Çetin. A. (2016). *Türk Halk Hikâyelerinde Anlatıcı Tipolojisi*. İstanbul: Kitabevi.

Çetin, H. (2021). *Türkiye ve Kazakistan’da Geçiş Dönemlerinin (Doğum-Evlendirme-Ölüm) Karşılaştırmalı İncelemesi*, (Comparative Reviewing of Transition Period (Birth-Marriage-Death) in Turkey and in Kazakhstan), Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Halkbilimi Anabilim Dalı. Doctoral Thesis, Ankara.

Dégh, L. (2019). Hikâye Anlatıcılar (Çev. A. Koç). *Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar 2*, 211-223. (Orijinal Makalenin Yayım Tarihi, 1989).

Demren, Ö.(2018). *Türk Kültüründe Bir Korku Kültü Olarak Sivas’ta Alkarısı ve Albasması İnanışı..*Antropoloji Dergisi. Cilt.36, sa.36, ss.1-27.

Dorson, R. M. (2006). *Günümüz Folklor Kuramları*. (çev. Selcan Gürçayır-Yeliz Özay) Ankara: Geleneksel Yayıncılık.

Ekici, M. (1998). Halk Bilimi Çalışmalarında Metin (Text), Doku (Texture), Sosyal Çevre ve Şartlar (Konteks) İlişkisinin Önemi. *Milli Folklor*, (39) 25-34.

Ekici, M. (2005). “Türk Sözlü Geleneğinde Anlatıcılar ve Anlatmalar Arasındaki İlişkiye Art Zamanlı (Diyakronik) ve Eş Zamanlı (Senkronik) Bir Bakış.” Mitten Meddaha Türk Halk Anlatıları Uluslararası Sempozyum Bildirileri. *Ankara: Gazi Üniversitesi THBMER Yayını*; 83-90.

Ekici, M. (2008). “Araştırma Yöntemleri”, *Türk Halk edebiyatı El Kitabı*. Ed: Oğuz,

Ö. Ankara: Grafiker Yayınları.

Ekici, M. (2015) “Türk Dünyası Masal Araştırma Yöntemleri ve Masallardaki Bazı Değerler”, Türk Dünyası Masal Araştırmaları (Tastarakay’dan Keloğlan’a), (Ed. İsa Özkan) *Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları*, s. 211.

Elçin, Ş. (2004).*Halk Edebiyatına Giriş (8. Baskı)*, Ankara: Akçağ Yayınları.

Emmez, B. C.(2008). *Sözlü Gelenekten Modern Masala: Çocuk Edebiyatında Masal Üzerine Halkbilimsel Bir İnceleme*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Fedakâr, S. *Özbek Sözlü Geleneğinde Masallar*. İzmir: Egetan Bas., 2011.

Fromm, E. (1992) *Rüyalar, Masallar, Mitoslar*. İstanbul: Arıtan Yayınevi.

Fulford. R (2014). *Anlatının Gücü: Kitle Kültürü Çağında Hikâyecilik*, (çev. Ezgi Kardelen). İstanbul: Kolektif Yayınları

Ergun, P. (2014). Türk Masal Anlatıcısının Kimliği, *Milli Folklor*, S:104, s.s.33-45.

Gökalp, Z. (1928). “Masalları Nasıl Toplamalı ”, *Halk Bilgisi Mecmuası*, s. 22-25.

Gültekin, M. (2014). “Yerelleşme, Performans ve Beden Folkloru Bağlamında Balıkesirli Masal Anlatıcısı Kezban Karakoç”, *Milli Folklor*, Yıl:26, (104); 46- 59.

Gümüş, İ. (2015). *Türk Masallarının MaxLüthi Yaklaşımıyla Çözümlemesi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara

Ilıcak, N. G., Bal, F. (2019). Masal Terapinin Anaokulu Öğrencilerinin Sosyal İletişim Becerileri Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 6 (3), 517-533.

Jones, P. (1988). "There Was a Woman: La Llorona in Oregon", *Western Folklore*, 47: s. 195-211.

Köse S. (2021). "Kültür Aktarıcıları Ekseninde Kan Bağının İşlevi". *Karadeniz Araştırmaları*. XVIII/69: 143-149.

Kumartaşlıoğlu, S. (2012). "Balıkesir'de Masal Anlatma Geleneği ve Masalların İşlevsel Yitirilişi Üzerine Değerlendirmeler", *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 15 (28), 213-230.

Malinowski, B. (1990). Büyü, Bilim ve Din. İstanbul: Kabalcı Yayınları.

Mücevher. M, H. (2020). Anlatı ve Hayat Hikâyesi Araştırmaları, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. C.25, S.3, s. 277-295.

Onuk, E. (2012). *Adapazarı Merkez İlçesindeki Okul Öncesi Kurumlarında Okutulan Masalların Söz Varlığının 6 Yaş Çocukları Düzeyine Uygunluğu (Sakarya Örneği)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.

Oğuz, M. Ö. (1999). "Türk Halkbilimi Çalışmalarında Eşmetin (Varyant) ve Benzer Metin (Versiyon) Sorunu", *Milli Folklor*, S. 42, s. 2-5

Oğuz, M.Ö., & Ölçer Özünel, E. (2019). *Halk Masalları*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Ölçer Özünel, E. (2017). *Masal Mekânında Kadın Olmak: Masallarda Toplumsal Cinsiyet ve Mekân İlişkisi*. Ankara: Geleneksel Yayınları.

Önal, M. N, Sargın M. (2018). Tokat Masallarında Yerelleşme. *Milli Folklor Dergisi*, 15 (117), 73-87.

Önal, M. N (2021). *Kim Uyur Kim Uyanık? (Türk Masal İncelemeleri)*. Ankara: Ötüken. Önkol, A. (2015), Fatma Önkol'un Masal Anlatıcılığı ve Masalların Anlatıcı-Dinleyici ve Anlatım Ortamı Açısından İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Örnek, S.V. (1971). *Anadolu Folklorunda Ölüm*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.

Ramsden, A., Hollingsworth S. (2017). *Hikâye Anlatma Sanatı*. Çev., Ali Bucak. İstanbul: İletişim Yayınları.

Sakaoğlu, S. (2002). *Gümüşhane ve Bayburt Masalları*. Ankara: Akçağ Yayınları.

Sakaoğlu, S. (2016). *Masal Araştırmaları-1* (7. Baskı), Ankara: Akçağ Yayınları.

Sanders, B. (2020). *Öküzün A'sı – Elektronik Çağda Yazılı Kültürün Çöküşü ve Şiddetin Yükselişi*. İstanbul: Ayrıntı Yay.

Sarpkaya, S. (2014) "*Türkiye Sahası Efsanelerinde Özel Adlı Kötü Ruhlar*". Korku Kitabı. Editör: Emine Gürsoy Naskali. İstanbul: Kitabevi, ss.251-279.

Sarpkaya, S. (2020). *Tebriz Türk Masalları Üzerinde Bir İnceleme*. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi. Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Halk Bilimi Anabilim Dalı: İzmir.

Serbest K (2020). Uygurlarda Kötü Ruhlar ve Kötü Ruhlardan Korunmaya Yönelik Uygulamalar. *Kültürel Miras Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 7-12.

Şimşek, E. (2002). "Malatyalı Bir Masal Anası: Suzan Geniş", *Milli Folklor Dergisi*, S.56, S.109-120.

Subaşı, S.T. (2019). "Karadeniz Kadınının Dizilerde Temsili ve Toplumsal Cinsiyet". *Aramızda Toplumsal Cinsiyet Araştırmaları Derneği Yayınları*. S: 063-067.

Sydow, C.W.V. (2019). Coğrafya ve Masal Ekotipleri(Çev. T. Işıkhani). *Halkbiliminde Kuramlar Ve Yaklaşımlar 2*, 61-70. (Orijinal Makalenin Yayın Tarihi, 1934).

Sydow, C.W.V. (2019). Halk Masalları İncelemeleri ve Dil Bilimi Üzerine Bazı Görüşler (Çev. K. M. Korkmaz). *Halkbiliminde Kuramlar Ve Yaklaşımlar 2*, 232-250. (Orijinal Makalenin Yayın Tarihi, 1945).

Taşbolotov, A. (2007). *Yecüc ve Mecüc Hakkındaki Hadislerin İsnad ve Metin Açısından Tahlili*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri (Hadis) Anabilim Dalı, Ankara.

Tulan, A. (2020). İzmir Menemen Bölgesi Doğum Âdetleri. *Asya Studies*, 4 (14) , 51-62 .

Tuncel, U. (2011). *Sürelî Yayınlardaki Masallarla İlgili Çalışmaların Açıklamalı Bibliyografyası*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Ünalın, Ö. (2022). Türk Halk İnanışlarında İstıra, Tıbıka ve Ümmü Sübyan. *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 7, 36-51.

Yavuz, M. H. (2013). *Masallar ve Eğitimsel İşlevleri*, Ankara: Eğiten Kitap.

Yeşil, Y. (2015). Türk Dünyası'nda Geçiş Dönemi Ritüelleri Üzerine Tespitler. 21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum Eğitim Bilimleri ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, 3 (9), 117-136.

Yılmaz, C., Albayrak, L., (2019). Artvin'den Bursa'ya Göç ve Kültürel Birikimin Değerlendirilmesi. B. Gönençgil, T. A. Ertek, I. Akova ve E. Elbaşı (Ed.), 1st Istanbul International Geography Congress Proceedings Book (s. 243-252) içinde. İstanbul, Türkiye: Istanbul University Press

Yılmaz, G. (2010). Çocukta Mekân Algısının Gelişiminde Masalın Etkisi/ Önemi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

Yolcu, M. A, Karakaya, H. (2017). Definecilik Folkloru. *Karadeniz Araştırmaları*. XIV/54 – Yaz s. 117-133.

Sözlü Kaynak

Ayşe UZUN, 1937, Şükriye
Nazife DAŞ, 27.05.1962, Şükriye
Lütfiye DELİÇAY, 20.10.1970, Şükriye
Esen Nur DAŞ, 01.03.1995, Gemlik
Şaban Esat DAŞ, 20.02.1992, Gemlik
Ziya İLHAN, 1956, Şükriye.
Fatma Soydan, 1936, Şükriye.
H. E., 1953.
Esmâ Pir, 01.12.1955.

EKLER: METİNLER

EK 1: Ayşe Uzun’un Anlattığı Masal Metinleri

Ayşe Uzun, masalları anlattığında 82 yaşındadır. Bu nedenle bazı masalları yarım anlatmış, bazılarını unutmuş bazılarını da karıştırmıştır. Bu çalışmada masal-hayat hikâyesi ilişkisinde Ayşe Uzun’un anlattığı masallardan alıntılar yapıldığı için, masal metinlerine de yer verilmesi uygun görülmüştür.

Ayı ile Kuçina⁹ (2019)¹⁰

Kuçina demiş ki “elma istiyorum” demiş. Altında da bir çocuk varmış. “Kuçina” demiş, “bir tane elma at” demiş. “Atıyorum” demiş,

“Azıcık dalını indir” demiş. Dalını çekmiş, Kuçina’yı indirmiş torbaya koymuş. Götürmüş torbayla. Elma, orada elmalar kaldı. Kuçina’yı götürdü. Elmalar kaldı.

Sonra ayı demiş ki, “Madem Kuçina’yı tuttunuz, elmaları nereye götürdünüz?” demiş. “Elmaları orada bıraktık.” Gitmişler ki orada bir yığın elma. Ayı alıyor onları, götürüyor. Çocukları oluyor iki tane.

Fadime Kız (2019)

Bi çinka varmış, ovey anne varmış, bi de değirmen varmış bi de beygiri varmış Fadime kızın. Annesi demiş ki ovey annesi Fadime kız demiş seni değirmene yollayayım demiş. Bindirmiş beygire yollamiiiş. Yollamiiiş orda çinkalar gelmiş. Oynatıyorlar Fadime’yi oynatıyorlar bütün tarafını altın yapmışlar giysileri çeşit çeşit vermişler.

Bir şey yok sonra sabaha karşı bi çinka böyle vurmuş, viii sabah oldu demiş. O vakit dağılmışlar o çinkalar. O kız da beygire biniyo evine geliyooo. Evine geliyor ki ovey annesi hayırdır diyo bu ne diyo giysiler altınlar beygire bile altın takmışlar. Sonra şey yapmış beygiri damda bağlamış. Övey annesi diyo meğerki Fadime kızın beygiren kızını da yollayayım demiş Ayşe kızı varmış. Onu da yollamış ertesi gün, yollamış ki onii oyle dolmuşlar oyle dolmuşlar ki böyle böyle eşşek şeyi takmışlar altınları takmamışlar.

Vaaa kız gelmiş ki ağlıyo meğer annesi bu ne oldu demiş benim kızımı yolladım. Ama onun bi terliği varmış Fadime kızının, oğlan da onu seviyormuş. O terlik köprüden geçerken duuşmiiiş. Şimdi o terlülüğü alıyo o oğlan. Bu tabi hangi kıza olursa

⁹ Anlatıcıların tilkiye benzediğini söyledikleri, gerçekte görmedikleri, kurnaz bir hayvan.

¹⁰ Kaynak kişi bu masalı “Ayı ile Kız” masalıyla karıştırarak anlatmıştır.

ben onu alıcam demiş. Sonra aramış aramış aramış bulmuş o kızı bulmuş o oğlan almış o kızı. Ama onun kesiyo annesi tekrar oluyo kesiyo annesi tekrar oluyo.

O kız onunla evleniyor onunla. Çocukları da oluyor iki tane.

Ama Ayşe hasta oliyo. Annesi diyor ki meğer bu beygiri yok edelim bu gene gider demiş. Oraya, değirmene. Nasıl yok edeceğiz, geberteceğiz demiş ovey annesi. Beygire su veriyo, beygir uyuyooo. Fadime kız de geldi ağlıyo beygir ölüyo diye. Beygir de demiş ki, Fadime kız ağlama demiş benim kemiklerimi yemliğe koy ben kırk gün sonra aynı beygir olurum demiş. Sahiden de koymış kırk gün sonra beygir olmuş. Bakmış ki damda bağılıyor beygir damda bağırıi. Ne yapsın Fadime, Ayşe kız da hasta. Haydi gideyim de ben de göreyim o beygiri demiş. Beygire yanaşmış, beygir dünyada onu bindirmemiş, Ayşe'yi. Fadime Kız gene biniyo gene değirmene gidiyo gene çinkalarla uğraşıyo. Gene çeşit çeşit altınlar veriyorlar oğlana da veriyorlar oğlanı da götürmüş bu sefer. O terliği giydürmüş oğlan kıza tam olmuş ben seni aldım demiş. Eve gelmişler sonra kari koca olmuşler onlar. Ayşe kız hasta ama, anası da hasta.

Giyiniş Guaci¹¹ (2018)

Bir nene varmış, onun de değirmeni varmış. Sonra ninenun geluni varmış uvey torini varmış. Sonra demiş ki ben o gızı demiş değirmene götürücüem demiş. Gelün de değirmene götürme demiş. Yok yok götürücüem demiş. Götürmiiiş, o gızı bi altınlar elbiseler periler getürmüş işte çinkalar. Getürmüşler. Altınler, terlik Bir de beyaz beygir getürmüşler. Bindürücekler buni. Altuni elbuseleri getürmüşler eve. O gelin gısganmış. Ertesi gün kendi kızını yollamış. Kendi kızı yollamış ama kendi kızına altın maltın takmamışlar. Öbür gıza hiçbir şey takmamışler. Bu gadan bu gadan giyiniş guacileri. O şeyleri takmışlar ne eşya var ne bişi öyle gittiği gibi gelmiş geri. Şimdi o beygire binmiş o kız beygire binince bi koprudan geçiyo viece, bi de sevdiği varmış o kızın. Köprüden geçince demiş ki oğlan, burada terlik bulmuş oğlan. Bu terlügen kimin ayağına olursa onunla evlenicem demiş. Sonra terlügen almış o kız ordan geçerken kıza demiş ki sen mi düşürdün bu terliği demiş? He demiş. Terliği vermiş. Ben de seni alacağım demiş. Aliyö. Kırk gün kırk gece düğün yapıyolar...

¹¹ Lazcada eşeğin cinsel organı anlamına gelen bir kelime.

Ayı ile Kız (2019) ¹²

Bir ayı varmış, bir de nine varmış, şimdi bi güzel kız tavanda oturuyor meğer. Gündüzün geliyor, o kız yemek yapıyor onlara gece gene oraya koyuyorlar onu. Şimdi, diyor ki, oğlanlar geliyorlar iki tane abisiyle.

“Bu yemekleri kim yapıyor?” demiş.

Atarna atarna... (Ellerim titriyor ama ben yapıyorum) demiş.

Beni atıyor diyor, kendisi yapıyor diyor.

Ayıyı vurmuşlar kardeşler. Şimdi o ağlıyor, kız ağlıyor meğer. “Ayıydı mayıydı yine bu kocamdı” demiş. Kocasıydı daha ona varacaktı. Yok, gene ağlıyor. İki kardeş geliyorlar. Şimdi kızı götüreceğim demiş, mağaraya, ayının mağarasına. Götürecek ama kız gitmiyor. Kız demiş ki ben bir ağaca bağlayayım bu ipi kaçmasın diye kızın beline bağlamışlar. Şimdi o kızı çözüyor ağaca bağlıyor. Ağacı çekiyor çekiyor çekiyor ayı, mağaraya dayanıyor. Dayanıyor başka gitmiyor. Sonra ağlıyor meğer. Kız ağlıyor ağlıyor yok. Gitmiş koca ateş yakmış ayı. Şey, ocakta ateş yakmış.

“Ben” demiş “burada bir götümü vuracağım, ta tavana çıkacağım” demiş.

Götünü vuruyor, yaniyor. Yaniyor tavana ama çıkamıyor kendisi. “Çıkarım” demiş, 1 ih. Olmadı, gene olmamış. Sonra o kız kardeşe demişler ki, “bu ayıyı gebertelim, gene götürür” demiş. O gitmiş bir başka ayı gelmiş. Şimdi kızı götürecektir ayı ya, yok gitmiyor kız. Ayıyı vurmuşlar, o vakit ağlıyor meğer “Ayıydı mayıydı gene benim kocamdı.” Vuruyor ama, ağlıyor.

Oy Dedemsin Dedemsin (2019)

Bir dede varmış, dedeye kız vermişler. Kız bekliyor meğer bekliyor, dede gidecek de oğlan gelecek diye. Bekliyor bekliyor yok. “Hay dedemsin dedemsin, vaktin geldi gidersin” demiş.

O da demiş ki “Oy gülümsün gülümsün ben senin gülünüm sen de benim gülümsün” demiş. Camdan bir atlıyor kız kaçıyor. Kız babasının evine kaçıyor

Aman Çeşme (2019)

Şimdi bir kızla bir oğlan varmış. İki arkadaş olmuşlar gidiyorlar meğer. Gidiyorlar kız da beş vakit namaz kılıyor meğer. Gitmişler gitmişler bir ağaca sormuş. “Aman ağaç

¹² Bu masalı, Ayı ile Kuçina masalıyla karıştırarak anlatmaktadır.

canım ağaç belki burdan yârim geçti” O da demiş ki, Dila geldi “çubuk kesti gelip geçti” demiş.

Gene gidiyorlar, gene gidiyorlar... Bir daha çeşme gelmiş. “Aman çeşme canım çeşme belki burdan yârim geçti.” O da demiş ki, Dila geldi “suyi yaptı gelip geçti” demiş.

Sonra yine gitmişler, gitmişler bir mezara gelmişler. Mezarlıkta demişler ki, “Orda namazını kılar, sonra gelir” demiş. Gitmişler onlar nişanlısıyla namaz kılmışlar orda da gül çıkmış.

EK 2: Nazife Daş'ın Anlattığı Masal Metinleri

Keloğlan (2020)

Bir adam varmış işte, bir gün şeye gitmiş, değirmene. Buyday götürmüş işte buydayı öğütüp gelecekmiş. Ama bu Keloğlan işte lay lay lay lom yollarda bilmem nerde. Eşek yayılıyo kendi bi yerlerde oynuyo, çobanlarla oturuyor gidesine kadar zaten kaç gün geçmiş. Anne de evde meraktan ölüyo, Keloğlan keltoş oğlum nerelerde kaldın demiş. Biz arpasız tavuklar buydaysız biz unsuz kaldık demiş ama Keloğlan yok ortalıkta.

Bir gün neyse değirmene varmış. Değirmene gitmiş işte ununu öğütmüş ondan sonra şimdi geri dönerken de aynıları yapıyor Keloğlan lay lom lay lom lay lom lay lom on gün ancak eve gelmiş. Gelince annesi almış evine sopayı. “Sen” demiş “ne biçim çocuksun” demiş “biz burda açlıktan öleceğiz bir gün gidilecek yola on gündür daha yoldasın” demiş. “Yapma anne” diye koşa koşa o koşuyo peşinden koşuyo o koşuyo o peşinden koşuyo derken Keloğlan’ı bir güzel dövmüş. İşte öyle.

Fadime Kız (2018)

Şimdi bir varmış bir yokmuş, evvel zaman içinde kalbur zaman içinde bir tane bir nine varmış. Ninenin de değirmeni varmış. O ninenin de bir oğlu varmış bir gelini varmış. Geliniyle oğlu mutlu yaşıyorlarmış bir tane kızları olmuş. Gelin doğum yapıyor bir tane kızları oluyor Fadime isim koyuyorlar. Sonra gel zaman git zaman o kız işte büyümüş 8-9 yaşlarında olmuş annesi bir hastalığa yakalanıyor gelin ölüyor. Bir köyden bir tane kız alıyorlar bunlar işte evli kadın alıyorlar o babaya, Fadime’nin babasına, ovey anne alıyorlar ovey anne de evlenmiş onun kocası da ölüyo, Fadime’nin babasınnan evleniyorlar, o da bi tane Ayşe diye bi kızı getiriyo onun da bi kızı varmış. Fadime’nin babasınnan evleniyorlar, getiriyorlar eve tabii. Ama Fadime’nin babaannesi var ya, Fadime gene korunuyo ama babaanne gene dışarı gidiyo onu yapıyo bunu yapıyo derken gene ovey anne tabii ki sevmez öyle ne kadar sevecek kızı. Kendi kızını sever elalemin kızını ne sevsin.

Neyse bir gün babaanne onu alıyo değirmene götürüyo. Değirmene götürüyo değirmende unlarını öğütüyolar şey yapıyolar sabaha karşı Fadime Kız’a bi şeyler geliyorlar çinkalar geliyorlar. Bir sürü çinkalar uu Fima öyle güzelmiş öyle güzelmiş ki öyle iyi niyetliymiş ki kalbi temiz pırıl pırıl kalbi varmış Fadime’nin, onun için

Rabbim verecek ya Fadime kıza altınları maltınları, çinkalar o gün altınları dolduruyorlar boyunlarına kollarına elbiseler giydiriyorlar. Ninesi bir görüyor bunu “Ay Fadime bu ne ne oldu” demiş, değirmen sesinden (ellerini değirmen gibi çevirerek) Fadime’nin ninesi duymamış sesi, bunu dışarı çağırmışlar. Sonra Fadime içeri giriyor horoz varmış orda horoz uu uu diye ötünce çinkalar hep kaçıyorlar bütün eşyalar Fadime’ye kalıyor. Fadime’nin ninesinin de değirmende işi bitiyö mısırları öğütmüş buydayları öğütmüş çuvala koymuşlar eşeğe yüklemişler gelmişler eve. Gelmişler eve Fadime’nin ovey annesi bi bakıyo Fadime’ye uu Fadime’nin boyunları, kolları, elbiseler değişik her şeyi doldurmuş. Bu ne demiş Fadime’ye sen bunları nerden buldun, demiş. Akşam demiş ben değirmende otururken çinkalar geldi bana bu altınları getirdiler demiş.

Ertesi gün gaynanasına diyor ki yarın da benim kızımı götürcen demiş Fadime’yi götürmiceñ demiş. Babaanne de Fadime’yi bırakamıyor ovey annenin yanına, bıraksa eziyet veriyor kadın. Ertesi gün de kendi kızını yolluyor işte, kendi kızı da öyle sanıyor işte gelecekler bana takacaklar edecekler diye. Ondan sonra gene çinkalar geliyorlar, her gün gelirler zaten çinkalar değirmene, değirmende hep çinkalar olur zaten. Ondan sonra gelecek diye beklemiş beklemiş beklemiş gelmişler ona da ama ona altınlar maltınlar takmamışlar bir güzel dövmüşler saçını başını elbiseyi melbiseyi yolmuşlar. Babaanne bunu bir görüyor, uu bu ne oldun Ayşe bağırmiş çağırmiş sen ne oldun böyle demiş. Beni böyle parçaladılar demiş babaanne demiş beni öldüreceklerdi demiş ondan sonra eve geliyolar.

Evde Fadime’ye şimdi bolca eziyet veriyor annesi ovey annesi. Yerlere buyday döküyor, bunu toplayacan diyo. Bunu toplayacan diyor ya horoz hemen geliyor tık tık tık topluyor onu Fadime’nin eline veriyor. Ovey annesi şimdi şaşıyor nasıl yaptın diye.

Bir gün bir sürü burdo vermiş hani hasır dokuyoruz ya biz mısırdan ayrılan mısır koçanın şaysine burdo diyoruz. Bu gece bunu bükeceksin demiş. Nasıl büksün onu kız. Ağlıyo meğersem ineğin önüne oturmuş böyle ağlıyo meğersem. İneğini otlatmaya götürmüş, ben bunu nasıl yapıcım diye, ineği de bir üzölmüş bir üzölmüş “Gel Fadime” demiş, “sen benim ağzımdan ver ben sana onun hepsini bükirim” demiş. Ağzından vermiş birer tane birer tane arkasından bükölmüş çıkarmış, vermiş

arkasından bükülmüş çıkarmış, kocaman yumakları yapmış, eve götürmüş. Hii üvey anne gene şaşırması bu nasıl yapıyo diye, kimleri var demiş.

Kendi kızına veriyö kendi kızını yapamıyor. İneğin ağzına vermiş, götünden sıçmış, olmamış. Bir gün gene Fadime Kıza böyle yine eziyet veriyor onu yapıyor, süpürttürüyor, kümeslere kapatıyor. Bir dünürler gelmiş Fadime Kız'a, Fadime Kız'ı istemeye gelmişler, kendi kızını çıkartmış. "O öyle bir kız yok burda" demiş. "Fadime diye bir kız yok" demiş. "Ayşe var" demiş ovey annesi. Ondan sonra Ayşe'yi çıkarıyorlar Ayşe'yi tabii oğlan tanıyor, ben bunu görmedim diyormuş ben Fadime'yi gördüm diyormuş. Ondan sonra yok demiş öyle birisi yok demiş. Sonra babaannesi geliyor Fadime'yi çıkarıyor kümeden. Bunu nişanlıyorlar işte nişanlamışlar ondan sonra bir gün nişan düzmeye gidiyorlar işte Fadime'yi de götürüyorlar. Fadime'yi götürmüşler işte ayakkabılar, ondan sonra böyle şeyli ayakkabılar almışlar elbiseler her şeyler doldurmuşlar. Eve gelirken işte onu ata bindiriyor oğlan, köprüden geçerken bir tane pabucun bir tanesi düşüyor. Onu da balıkçılar görüyorlar, balıkçı da o kızın, Fadime'nin annesinin akrabasıymış. Onun ayağına giydiriyor meğersem kendi yeğenine giydiriyor olmuyor meğersem. Fadime'ye göre o ayakkabı. Yok. Fadime tek ayakkabıyla kalmış, şimdi ayakkabıyı evde görüyorlar, ama ovey anne vermiyor, bu benim kızımın ayakkabısı diyor. Yok demiş o benim demiş ben onu nişanlıma aldım demiş Fadime'nin nişanlısı, siz nasıl benim ayakkabımı saklıyorsunuz demiş. Zorla elinden alıyorlar. Düğünleri yapıyorlar işte Fadime'yi alıp götürüyor oğlan. Kırk gün kırk gece düğün yapıyorlar, Fadime'nin annesi de kışından yırtılmış öylecene kalmış evinde. Onun kızını da kalmış evde. Fadime de mutlu mesut olmuş, masallar da burda bitmiş.

Aman Cami

Bu masalın başında işte bir oğlanlan bir kız seviyorlar ama vermiyorlar işte aileler. Zaten her şey ailelerden çıkıyor ya. Vermeyince kız kaçıyor oğlan da kovalıyor ama birbirlerini görmüyorlar işte. Kız aileden kopuyor gidiyor yani. Tabii ki camiler çeşmeler o kadar yakın değil bizim anlattığımız gibi. Uzak uzak. Gidiyor oğlan da arkasından takip ediyor. Onlara soruyor yani, çeşmeye. Önce güle soruyor sonra çeşmeye soruyor "aman çeşme canım çeşme benim yârım burdan geçti mi" diyor. Burdan abdest aldı gelip geçti demiş. Sonra biraz ilerliyor işte

Sonra gidiyor gidiyor bir tane şey varmış, duvarın dibinde bir tane gül varmış. “Aman gül canım gül, benim yârim burdan geçti mi, gördünüz mü?” diye sora sora gidiyormuş işte.

En sonunda camiye görmüş. “Aman cami canım cami,”

Çeşme görmüş, çeşme de “abdest aldı “ demiş. Sonra cami de “namaz kıldı, gelip geçti burdan” demiş.

Sonra en son mezarlığa gitmiş. “Aman mezarlık canım mezarlık benim yârim burdan geçti mi?” diye sorunca “senin yârin şurdaki mezarlığın içine girdi” demiş. Oğlan kendisi de giriyor, sonra ölüp kavuşuyorlar işte.

Ayı ile Kız (2018)

Bir varmış bir yokmuş, bir ayı masalı anlatacağım işte. Ondan sonra, bir varmış bir yokmuş evvel zaman içinde kalbur zaman içinde develer tellal iken pireler berber iken bir tane bir aile varmış o ailenin de bir tane kızları varmış bunlar şeye gitmişler, dağa gitmişler dağda odun keseceklermiş işte kış ya, kışa hazırlık, sonbahara doğru işte. Ondan sonra bunlar odun keserken o kız çocuk da tabi biraz büyükmüş 11-12 yaşlarında böyle. Çiçek toplayayım, kelebekleri yakalayayım derken böyle uzaklara gidebilmiş. Annesi babası odun kesmeyi bitirmişler, eşeklerine sarmışlar, bu çocuğu arıyorlar arıyorlar yok çocuk kaybolmuş. Şimdi naspınlar eve dönüyorlar. Ondan sonra kız da yolunu şaşırmış oralarda gezinirken bir tane tutiyle karşılaşmışlar, tuti ayı işte. Daha kış uykusuna yatmamış ayı evine dönüyorken çocuğu yakalıyor, kızı, kucaklıyor, haydi evine götürüyor. Evinde misafir ediyor, biraz büyüyor kız tabii ki daha onu salmamış. Ayı yiyecekleri taşıyor, onu besliyor meğersem. Ondan sonra bir gün kız büyümüş tabi 16-17 yaşlarına geliyor, ayıyla artık duruyorlar yapacak bir şey yok. Sonra bir gün, o arada ayı onu kadın edinmiş, bir tane bebekleri olmuş, ondan sonra Albarak koymuşlar. Sonra bir tane daha oluyor Kılbarak. Yarıdan aşağı ayı, yarıdan yukarı insan. Yarı insan yarı tuti, tutinin yavruları. Ondan sonra oralarda geziniyorlar, şey yapıyorlar artık hayat devam ediyor. Kadın yemekleri yapıyor, ayı taşıyor, çocuklar da büyüyorlar.

Bir gün kadının aklına düşüyor, kendi evimi istiyorum diyor. Ayı da yollamıyor tabi yollar mı? Gider de geri dönmez ben çocuklarımı özlerim diye yollamıyor. Aylarca, yıllarca yalvarıyor tutiye kız. Ben seni bırakmam, çocuklarımız var, ben seni

bırakır mıyım diye ayıyı kandırıyor. Ayı da saf. Ayıya demiş ki belime bir tane ip bağla demiş, ben demiş, ta demiş bizim memlekete kadar ip bağla demiş. Beline ip bağlattırmış Eve de güğümü koymuş, hemen dönecek ya ayıyı öyle kandırıyor. Pileyi kapamış, güğümü koymuş, ekmek yapacaktı. Ayıya demiş ki hemen ben varacam iki çocuğumu da görsün annemler babamlar, ben varayım bir göreyim onları geleyim demiş. Ayı da kanmıyo ama ne yapsın o da karısına kıyamamış. Ondan sonra beline ip bağlıyo böyle uzuuun bir ip ama çok uzun. Gitmişler güğümlen pileği de açık bırakmışlar ki hemen dönecek. Çocuklarını da alıp gidiyor. Çocuklarından biri belden aşağı ayı, diğeri belden yukarı ayı. Sonra pantıl puntul pantıl puntul, tutinin yavrularıyla geliyor kapıya kız. Annesiyle babası görüyorlar torunlarını tabii ki gene de sevmişler. Kapıya gelmeden kız belindeki kuşağın ipini çıkartıyor kocaman bir ağaca bağlıyor.

Tabii akşam olmuş şimdi bu kız yok. Ondan sonra diyor ki güğümde kaynaya kaynaya su kalmadı tutku tutku demiş, pilek ortadan yarıldı demiş sen nerelerde kaldın diye ayı böyle tuti deliriyor meğersem. Naspın şimdi ipi çekmeye başlamış, ipi çekiyo çekiyo çekiyo bir kocaman ağacı kökünden sökmüş ta kapıya kadar getirmiş. Bakmış ki kadın yok. Şimdi tabii ki evlerini de bilmiyor ayı daha nereye gitsin arasın da bulsun. Kız da biraz durmuş annesinin evinde. Torunlarını sevmişler. Ama bir hafta daha dönmemiş kız. Anca doymuş ailesine. Sonra iki tane tutinin yavrularını alıyor tin tin tin tin yola düşüyor kız. Yola düşüyor ama oğlan kardeşleri var kızın. Oğlan kardeşleri hele bizim kardeşimiz nereye gidiyor demişler. Ondan sonra ayının da güzel bir mağaralı bir güzel evi varmış kız da düzenlemiş tabii. Dönüyor tabi kız yavaş yavaş yürüyor. İki oğlan kardeşleri de silahları da almışlar kızın gittiği yere gidiyor tabii bunlar ondan sonra bir bakıyor bir mağaraya giriyor. Yavrularını da oraya alıyor. Tabii akşama kadar bekliyor ayı ortada yok. Yemekleri pişirmiş şey yapmış ondan sonra bir bakıyo akşam üstü kocaman bir tuti geliyor ayı geliyor şimdi ondan sonra haa demişler bizim kadrimizi demek ki bu ayı sakladı, erkek ayı büyük, besli. Şimdi mağaraya giriyor tabii ki bunlar bir silahla saldırı yapıyorlar tüfeklen, ondan sonra hemen dışarı bir bakıyo kimse yok tabii gizli yerden atıyorlar. Bir çocuk bakıyo birincide ikincide öbür çocuk bakıyo kız da bakıyo en sonunda bi daha silah atılınca ayı diyor ki bi ben çıkayım bakayım benim evime kim silah atıyo demiş. Bi bakıyolar ki hem buradan hem buradan iki kardeşler ayıyı deviriyorlar. Hemen kadın fırlıyo çocukları geliyorlar üstüne kapanıyorlar “ayı idi mayı idi gine benim kocam idi” diye hem ağlamışlar

çocuklarla kadın masal da burada bitiyö kardeşler de kızı alıp eve götürüyorlar masalımız da burada bitiyor.

Ayı ile Kız (2019)

Kız işte bir tane kelebeğin peşine düşüyor, dağa gidiyorlar. Oraya gidiyorlar giderken bunlar odun kesmeye başlıyorlar çocuk da orda oynarken oynarken çocuk dediğim böyle 12-13 yaşlarındaymış böyle uzaklaşabiliyor işte kelebeğin peşinde koşarken, bir çiçek topladı derler bir kelebek tutmaya gitti dediler ama ben kelebeği anlattık yani biz kelebeğe bakarken böyle uzaklara gidebilmiş. Gidebilince ondan sonra karanlık olmuş, karanlık olunca çocuk da orda mağaranın orda yatabilmiş işte yatınca ayı gelmiş. Ayı gelince bir daha ayı onu salmamış. Salmayınca işte nasıl olduysa bir tane çocukları oluyor. İkinciye bir tane daha oluyor. Ondan sonra kadın aynı hayata devam ediyor, ayı taşıyor o pişiriyor. Tavukları getiriyor, balları, armutları getiriyor her şeyi dolduruyor. Bu da evin içinde yapıyor. Zaten kız şeyin umudunu kesmiş yani.

Bir gün ayıya demiş ki ben de dışarı çıkayım demiş, ayı da salmamış yani. İlla çıkayım demiş, o zaman işte beline ip bağlamış gitmiş. Gitmiş ama ağaca bağlamamış yani benim bildiğim. Gidiyor biraz ailesini dolaşiyor, geç kalıyor bu. Geç kalınca ayı peşine düşüyor. Çünkü bir tane çocuk beşikteymiş, bir tanesi normal. Pileği de kapatmış. Yanına da güğümlen su koymuş, mısır ekmeği yapacaktı kız. Bu da Trabzon taraflarında olmuş ha. Çünkü mısır ekmeğini ancak bizimkiler yapar yani. Başka kim yapacak. Sonra işte o kız orada işte acıcık gezmiş annesinin taraflarını, eve mecbur dönmem lazım demiş çünkü benim pileğim var demiş, çocuğum beşikte demiş. Geri dönüyor işte geri dönünce o kızın abileri takip ediyor işte geri dönerken kıza söylemeden abileri takip etmiş. Oraya kapıya kadar gelince işte içeri giriyor bu sefer içeriye ateş ediyor bunlar, ateş edince bu sefer ayı çıkıyor dışarı, ne bu diye. Ayı da insan azmanıymış. Aynı insan gibiymiş yani. O zamanlar bilmiyorum nasıl, ayı çıkınca ayı vuruluyor işte. Vurulunca ayıydı mayıydı yine benim kocamdı diye üstüne kapanmış ağlamış işte ama ayı ölmüş. Sonra bu kızı da evine götürmüşler işte, götürürken bir tane ayının yavrusu belden aşağı ayıymış belden aşağı insanmış belden yukarı ayıymış. Öbürü de belden yukarı insanmış belden aşağı ayıymış. Birbirlerine şey olmamışlar yani. Zıtlar. Bir tanesinin üst tarafı ayı bir tanesinin alt tarafı ayı. İşte öyle bir masalmış, işte öyle bitmiş.

Ayı ile Tilki (2019)

Bir varmış bir yokmuş evvel zaman içinde kalbur zaman içinde develer tellal iken pireler berber iken bir ayı bir de tilki varmış. Bir tilki bir ayı bir tanesi karşıdan geliyormuş bir tanesi de bu taraftan geliyormuş bunlar ikisi yolda karşılaşmışlar işte Ttilki uyanık tabi ayıya demiş ki ayı kardeş biz ikimiz arkadaş olalım demiş ayıda tamam demiş sonra arkadaş olmuşlar gitmişler bir tane ayının kulübesinde yaşamaya başlamışlar. Ama tilki kurnaz, ayıyı kullanmaya başlamış demiş ki ben bugün çok hastayım ayı kardeş demiş sen demiş gidip bize yiyecek birşeyler bulsana karnımız acıktı demiş o da tamam demiş. Ayı da zavallı pandur bundur pandur pundur yuvadan çıkmış gitmiş bir gün bal getirmiş oh tilki evde yatıyor götünü kıvırmış yatıyor ayı balı getirmiş tilki yemiş.

Ertesi gün ayı tavuk getirmiş tilki yemiş onun ertesi gün elmaları kucaklamış ayı getirmiş aaamutları falan tilki habire yiyiyor buda hiç keyfini bozmuyor meğersem hergün birşeyler istiyor birgün bu ayı anlamış bunu kullandığını. Hadi demiş benim karnım ağrıyor sen gidecen bugün demiş ayı uuu benim karnım seninkinden daha çok ağrıyor gidemem demiş tilki sen gidecek misin gitmeyecek misin diye tekrar sormuş ayı gidemem karnım ağrıyor demiş tilki. Tilki yine uyanıklık yapıyor kendini şey yapmıyor fakat artık ayıda uyanmış. benim karnım çok acıktı ayı kardeş git hade arkadaş demiş balları getir demiş tilki.sonra ayı sen misin onu diyen yakalamış ayı tilkiyi peşine düşmüş. O gaçıyo o yakalamaya gidiyo o gaçıyo derken bir yerde bunu kısıtıyor yakalıyor. Bir çeper varmış çeperin orda bunu kısıtırıp yakalıyor vermiş sopayı vermiş sopayı sonra döve döve tilkiyi öldürüyor. Masalımız sonlanmış.

Terlikli Kız (2019)

Bir varmış bir yokmuş, evvel zaman içinde kalbur zaman içinde develer tellal iken pireler berber iken bir tane kız varmış Kızın da bir tane atı varmış işte. Köprüden geçer ayakkabının teki nasıl oluyorsa düşmüş. Düşüyor, ondan sonra da aşağıda bir tane oğlan balık tutuyormuş. Hemen terliği ayakkabıyı alıyor eline kızın hiç haberi olmamış ama o terlik oraya düştü de oğlanın aldığından haberi yok. Ondan sonra bu kız evine gidiyor tabii ki. Oğlan da ayakkabıyı eline alıyor diyar diyar geziyor köyleri şehirleri. O ayakkabı kime olursa ona kendine eş alacak.

Hiç kimseye uymuyor, ona giydiriyorlar yok buna giydiriyorlar yok. En sonunda bir tane eve gidiyorlar işte. O eve gidince bir tane üvey anne var. İki de kızlar varmış.

Kızın bir tanesini üvey anne odaya kapatıyor bu oğlan eve gelince. Kendi kızını dışarıya koyuyor tabii ki. Ona giydirttiriyor işte buna olur diye zorlan zorluyor zorluyor yok. O yanını ayaklarının kesiyorlar bu yanını kesiyorlar yok. Yok ayakkabıya girmiyor bir türlü.

Orada bir tane yaşlı kadın oturuyormuş, demiş ki burada bir tane kız var belki ona olur demiş. Kadın sus diyormuş, öyle bir kız yok diyormuş üvey anne. Susturuyormuş kadını.

Var var diyormuş bu da gizlicene oğlana. Oğlan da zorlamış illa o kızı çıkartacağım buna olmuyor demiş. Belki o kıza olur demiş. Ondan sonda kızı zorla çıkartıyor işte. Kıza bir giydiriyor ayakkabı şık diye oturuyor.

İşte ben aradığım kızı buldum demiş, oğlan balıkçı oğlan işte onu bindiriyor atına götürüyor. Kırk gün kırk gece düğün yapıyorlar, muradına eriyor işte kendine alıyor yani. Masal da burda bitiyor.

Oy Dedemsin Dedemsin (2019)

Gelin ihtiyara sen evine git oğlun gelsin diyor işte. Nenemsin nenemsin, ben seninim sen benimsin demiş. Biz ikimiz evlendik oğlum moğlum yok demiş.

Senin sakalina siçtuğum sen misin benim kocam sakalina siçtuğum demiş. Ondan sonra sen benimle evlenmezsin çok yaşlısın sen falan demiş.

Gelin bakın hiyara benzer mi ehtiyara, sen yaşlanmışsın ihtiyar olmuşsun demiş. Dede de ne ihtiyarı demiş, gelin bakın hıyara benzer mi ehtiyara demiş. Hıyar dediği de şey. Gelin bakın hıyara benzer mi ihtiyara demiş sen benimsin ben senin kucaklayalım gidelim odamıza demiş. Kız kaçmış gitmemiş. Ondan sonra dede işte yakalamaya çalışmış ama kız gelmemiş, gerdeğe girmemiş işte. İhtiyarı beğenmemiş, o başka birini bekliyormuş kız.

K 3: Lütfiye Deliçay’ın Anlattığı Masal Metinleri

Fadime Kız (2019)

Bir varmış bir yokmuş evvel zaman içinde kalbur zaman içinde develer tellal iken pireler berber iken bir tane kral gibi bir adam varmış işte bir yerin büyük adamı zengin adamı. Bunun bir tane kızı varmış Fadime, çok güzel. Sonra bir gün karısı ince hastalığa tutuluyor, ölüyo, Fadime kalıyo... Babası evlenmiş. Üvey anne getiriyor, üvey annenin yanında da bir tane kız getiriyor. Kızı da varmış üvey annenin Ayşe diye. Şimdi üvey anne Fadime’ye boyna iş yaptırmış.

Babası uzaklara gidermiş, seferlere, iş için. Aylarca gelmezmiş. Babası gidince hemen buna şey yaptırmış, zahmet veriyormuş. Çamaşır yıkatmış, temizlik yaptırmış, her şeyi yaptırmış.

Bir gün yine çamaşır yıkamaya gitmiş dereye, orada da bir tabur asker... Bu korkuyo hatta, çıkıyor kavağın üstüne. Bir bakmış ki şey, padişahın oğlu, prens. Atlar şimdi su içecek, su içemiyorlar. Bir de güzelmiş ki Fadime, oraya ışık vuruyormuş. Allah Allah demiş, bu at niye içmiyor ki bu suyu demiş. Bakmış gölde de güzel mi güzel bir kız.

Ondan sonra, bakmış yukarıya ki, kız. “İn misin cin misin” demiş “kimsin sen?” demiş.

Cevap vermemiş. Bir daha sormuş. “İn misin cin misin?” demiş “kimsin sen?” demiş.

Gene cevap vermemiş. Üçüncüde demiş ki, “ne inim ne cinim ben de senin gibi bir insanım” demiş.

“E in de yüzünü göreyim” demiş.

İnmiş aşağıya bakmış, çok güzel bir şey. Âşık olmuş ona. Vurulmuş. Hemen atının arkasına atmış, köye çıkarmış, kimin kızı olduğunu anlayacak, isteyecek. Ondan sonra, padişahın oğlu kendi şeyini çağırmış işte. Ne diyorlar ona, komutanını. Demiş şurdan demiş bir pabuç getir demiş. Pabuç getirmiş, Fadime’ye. Ata bindirmiş, doğru... -Ayakları yalın, bir şey yokmuş işte ayakkabı yokmuş.- Götürmüş eve.

Evde bırakmış, attan inerken bir tane pabucu düşmüş. Onu da prens kendi almış. Hemen Fadime korkudan gitmiş, evi süpürmeye başlamış. Üvey annesinden korkuyor ya. Ama o Padişah’ın oğlu da kafaya koymuş, köyde sormuş soruşturmuş kimin kızı

olduğunu anlamış. Babasını beklemiş. Babası gelince gitmiş istemeye. İstemeye gitmiş ama bu üvey kızı Fadime için demiyor da benim kızı istemeye gelecek diyor. O da demiş ki, o da öyle biliyor adam da ne bilsin, bunu (Fadime) kapamış kümese. Kümese kapamış kediler, köpekler, tavuklar her şey orada. Şimdi kızı istiyorlar, kız bir çıkıyor ki Fadime değil. Padişah'ın oğlu demiş ki, hayır benim istediğim benim sevdiğim bu değil ben Fadime'yi istiyorum demiş.

Üvey annesi yok demiş başka kız yok burda demiş. Yok demiş ben Fadime'yi istiyorum var demiş. onra tavuklar dile gelmiş, horozlar.

“Üüüü Fadime kız kümeste, üüü Fadime kız kümeste” diye bağırmaya başlamış. Hemen Padişah'ın askerleri kümese bakıyorlar ki sahiden de orda. Kümese kilitlemiş. Ondan sonra işte düğüne başlamışlar, düğün dernek yapmışlar masal da bitmiş.

Ayı ile Kız (2019)

Bir varmış bir yokmuş evvel zaman içinde kalbur zaman içinde bir tane oduncu varmış oduncunun da iki tane oğlu bir tane kızı varmış ama kız ufakmış, oduna giderken evde bırakamıyorlarmış. Karı koca hep yanlarına alıyorlarmış.

Gene bir gün almışlar, götürmüş, ondan sonra ne olduysa bunlar oduna dalıyorlar kızın adı da Ayşe herhalde... küçük kız dalıyor, gidiyor gidiyor gidiyor gidiyor gidiyor bir tane mağaraya girebilmiş. Çok yorulmuş böyle orada uyuyakalmış mağarada. Kız uyuyakalmış. Uyuyormuş. Ayı bir gelmiş ki, “bu kim, bunun bir evimde ne işi var” diye delirmiş. Öldürecek bunu. Demiş “yapma, yapma ben yorulmuşum burada uyuyakalmışım” demiş. Hemen onu alıyor, iyi o zaman demiş, kendine kadın yapmış, kız ya.

Yıllar geçmiş çocukları da olmuş. Ama ayı hiç kıza güvenmiyormuş hep çıkarken mağaranın kapısını kapatıyormuş. Bir gün kız,

“Ben de çıkayım biraz dışarıda dolaşayım” demiş. “Ben de biraz hava alayım” demiş.

O zaman demiş beline ipi bağlayayım demiş, öyle git demiş baktım gelmedin ipi çekerim gelirsin demiş. Kız da tamam öyle olsun demiş. İpi bağlatmış. Kız gitmiş gitmiş bakmış ki annesiyle babasını görmüş. Yıllar geçmiş ama. Eyvah demiş, ben demiş bir daha dönmem oraya demiş, ben ne yapayım demiş. Hemen aklına, belindeki ipi çözmüş bir ağaca bağlamış, annesiyle babasına gitmiş. “Ben sizin kaybolan

kızınızım” demiş. Annesiyle babası çok sevinmişler, hemen almışlar eve getirmişler. Eve getirmişler ama, şimdi ne yapsın bir taraftan da çocukları var ayıdan ama çocuğu. Demiş “benim gitmem lazım, benim çocuklarım var” demiş. Abileri yollamamış “olmaz” demiş, “bir daha yollamayız seni oraya” demiş.

“Ne yapacağım?” demiş, ağlamaya başlamış.

Pileği koydum ateşe

Pilek patladı demiş. Gitsi diyoruz biz pileğe, gitsi pat pat pat patlıyor guguma güm güm güm gümlüyor yani gugum güğüme de su koymuş yemek yapacak.

O da çocuklarım da ağlar, ben ne yaparım diye ağlamaya başlamış. Şimdi ayı da bekliyor bekliyor yok. Ben demiş bunu bir çekeyim de bakayım demiş.

Beklemiş zaten, ooo ateş sönmüş güğümler öyle kalmış sular şeyler, pilekler de patlamış.

Bu da ipi çekmeye başlamış, ipi çekmiş çekmiş yok. “Ya sen ne kadar ağırlaştın bu kadar” demiş. Meğersem ağacı söküyor, koca kütük çekmiş çekmiş mağaranın deliğini tıkamış. Bir bakmış ki kütük, bu delirmiş kütüğümü mütüğü kırmış almış gitmiş köye. Karısını istiyor ya. Gitmiş giremiyor da bakmış abileri var korkmuş vururlar diye. Yukarı çıkmış bacaya, çatıca çıkmış. Şimdi kız da çorba koymuş. Çatıdan bir taş atmış. Kız anlamış kocasının geldiğini. Aha geldi demiş. Anası demiş ki “yok yok fare atmıştır” demiş.

Bir daha atmış. Aha geldi demiş kız. Anası “yok yok bilmem ne atmıştır” demiş. En sonunda erkek kardeşi demiş ki, “haa, bu gelmiştir” demiş. Bacadan bir ateş açıyor, ocağa düşüyor ayı. O zaman ayı ağlamış “ayıydı mayıydı ama yine benim kocamdı çocuklarımdan babasıydı” diye ağlamış masal da bitmiş.

Ayı ile Kız (2020)¹³

Ayı avlanmaya çıkınca kız bir yere gitmesin diye kızın beline ip bağlamış. Bir gün gene ayı çıkmış kızın beline de ip bağlamış. Kaçmasın, ailesi bulur da götürür gibilerden. Sonra orada da kardeşi kız buluyor. Kızın abisi. Buluyor, kardeşimi buldum diye seviniyor sarılıyor. Ben seni götüreceğim diyor. Kız da olmaz, bak benim

¹³ KK3 bu anlatımda, abisinin masalı unuttuğu yerden anlatmaya başlamıştır. Metin yarımır ancak abisi yanındayken farklı şekilde anlattığı için, çalışmaya dahil edilmesi uygun görülmüştür.

belime ip bağladı kızar yıkar ortalığı diyor. Şimdi diyor bu ipi şeye bağlarız, kütüğe diyor. O zaman diyor kızsın diyor. Kütüğe bağlamış o ipi kıızı da almış getirmiş eve. Akşam olmuş, ayı kız yok. Beklemiş beklemiş yok. Şimdi çocuk ağlıyor evde. Ayı bağlamış konuşmaya, lazca. Biz şeye ne diyorduk, şey yapıyoruz ya ekmek. Pilek. Kişı Kişı.

Kaynaya kaynaya taştı diyor. Bizim lahanamız var ya. Lahanaya un çalarız. Gelecek kadın da un çalacak da. Lahanayı koymuş, pileği de koymuş gelecek pilekte ekmek yapacak. Lahanaya da un çalacak yiyecekler.

Öyle ağıt yakmış ağlamış ağlamış ağlamış yok. Bunu çekeyim bir ipi demiş. Ama karısına öyle güvenmiş ki yıllar geçmiş artık çocukları olmuş. Ayıyı artık karı benimsemiş. İpi çekmiş çekiyor çekiyor çekiyor ya demiş benim karı bu kadar iri değildi bu noldu böyle demiş. Çekmiş çekmiş çekmiş ki mağara kapandı kütük. Delirmiş çıldırmış. Eyvah demiş bu bana oyun yaptı demiş. Hemen kütüğu mütüğu parçalıyor gidiyor köye karısının ailesine.

Ondan sonra gitmiş gitmiş ki hemen kardeşleri silaha sarılmışlar. Ayı gidiyor karısını istiyor da kapıya dayanıyor. Kardeşler bunu vuracaklar bu hemen çatıya çıkmış. Çatıya çıkmış. Bacadan orada kaybolmuş bunlar nereye gitti bilmiyorlar. Kız da ocakta annesine yardım edip yemek yapıyor. Şimdi bacadan taş atıyormuş tink tink. Ben geldim haberin olsun gel dışarı diyor yani. Ama ayıplı söylerdi dayım. Ayın geldi ayıcık kocan geldi diye çok güzel söylerdi dayım da biz güzel şey yapamıyoruz. Kız da napsın, dese kardeşleri vuracak, demese de dışarı çıkamıyor korkuyor. O kadar çocuğu var. Tabii bir de ailesini bırakmak da istemiyor. Mağarada yaşamak kolay mı? Şimdi sıkıntısı var. En sonunda annesi anlamış. Kardeşı hemen bir silah atıyor bacaya. Bacadan güm diye düşüyor ayı. Düşünce o zaman kız ağıt yakıyor işte. Ayıydı mayıydı yine benim kocamdı diye.

Ayı ile Kuçına (2018)

Bizim dilimizde tilkiye kuçına derler. Ayıya da ayi... şimdi bir gün kuçına ayiyi boyna kandırırmış. Bi gün ayı buna demiş bir oyun oynayayım demiş... Bakmış bir elmaya çıkmış kuçına. Elmaya çıkmış ayı demiş ki kuçına demiş ki kuçına bana elma atsana demiş, atmış.

Yimiş onu. Demiş suya düştü o demiş bi daha at demiş. Atmış. Pisliğe düştü demiş. Bi daha at demiş. Bi daha atmış. Uuu uçuruma yuvarlandı demiş. En sonunda kuçına e yeter artık demiş.

Ah kuçına demiş şu kınalı ayaklarınla dala bas da insin dal da ben toplayayım demiş. Kuçına da sahiden de bir ucuna gelmiş basmış toplasın diye. Hemen ayı çuvalı hazırlamış kuçınayı atmış çuvalın içine. Sırtlanmış çuvalı götürmüş, gitmiş gitmiş gitmiş. Bir tane gölgeliğe oturmuş. Orada uyuyakalmış. Kuçına da bunu fırsat tutuyo, çuvalı açıyor. İçine taşları dolduruyor kendi kaçıyor. Aynı tekrar bağlıyor.

Ayı kalkmış, tekrar sırtlanmış götürecektir bir türlü kaldıramıyo çuvalı. Ya kuçına demiş sen ne zaman bu kadar kilo aldın demiş, bu kadar ağırlaştın... sen demiş ne zaman bu kadar kilo aldın demiş yok taşıyamayacak en sonunda bırakmış açmış çuvalı bir bakmış ki koca koca taşlar, kuçına yok. Ayı delirmiş, eyvah demiş onu elime geçirirsem diri diri yiyeceğim demiş. Düşmüş onun peşine arıyı kuçınayı arıyo. Gelmiş gelmiş eski bir evin çatısına çıkmış kuçına. Ayı demiş ki kuçına demiş sen nasıl çıktın oraya hele bir bana de demiş.

Nasıl çıktım biliyo musun demiş büyük bir ateşi yaktım demiş ateşin üstüne de sacı koydum demiş. Saca demiş popomu vurdum demiş alev beni fırlattı demiş.

Salak ayı da inanmış yakmış koca ateşi. Saca da sahiden de poposunu vurmuş saca yapışmış... eyvah, şimdi ne yapsın?

Ayı delirmiş tekrar delirmiş delirmiş. Goşunmuş goşunmuş goşunmuş. Tilki demiş ki bir daha benim peşimde dolaşmayacaksın sen demiş. Yoksa daha senin göreceğin çok şey olur demiş. Masal da bitmiş.

Ayı ile Kuçına (2019)

Bir varmış bir yokmuş, evvel zaman içinde kalbur zaman içinde develer tellal ikeeen pireler berbeer iken bizim köylerde anlatılan bir masal varmış. Kuçına ile Ayı.

Şimdi köyde bir tane dedenin elma bahçesi varmış çok güzel elmalar veriyormuş bahçe. Ama Kuçınayla ayı da o elmaları da çok seviyorlarmış. Şimdi hangimiz yiyelim diye birbirlerine şey yapıyorlarmış. Bir gün ayı bahçeye gitmiş elma yiyeyim diye, elmanın ağacın yukarısına bakmış ki kuçına ordaa. kuçına daha hoşuna gitmiş pirzola yaparım kuçınayı yerim diye öyle düşünmüş.

Ondan sonra şimdi düşünmüş napayım ben demiş “Aaa kuçına napıyorsun orda” demiş.

“Elma yiyorum” demiş.

“Bir tane at da hele ben de yiyeyim” demiş

Atmış bir tane elmayı hemen saklamış ayı. “Ya kuçına” demiş “yuvarlandı gitti bayırdan” demiş “yakalamadım” demiş “bir daha at” demiş. Bir daha atmış.

“Ohoo kuçına” demiş “o da yuvarlandı dereye” demiş, “yakalayamadım” demiş. “bi daha at” demiş.

Bir daha attı demiş. “O da çamura mı girdi” demiş “kömüre mi girdi” demiş “yok” demiş “o da kayboldu” demiş. “En iyisi sen o kınalı ayaklarınla bir tane indir ben de güzelce doyayım” demiş “elmalara” demiş.

Şimdi o çuvalı hazırlıyo, ayıcık. Kuçınayı atacak ya çuvala, götürecektir. Kuçına da inanmış buna. Hadi bir iyilik yapayım şu ayıya diye. Ayağıyla bir dalını indiriyor böyle bastırıyor hemen ayı da çuvalı hazırlıyo kuçınayı yakaladığı gibi çuvala atıyor.

Kuçına hemen bağırmaya başlıyo “hoo ooo ooo” diye ama yok. Salar mı bu, bi daha yakaladı mı bi daha salmaz (gülerek arada düşüncelerini söylüyor)

Almış götürüyor, sırtlandı gidiyor. Gidiyo gidiyo gidiyo bi yandan da hayal ediyo işte kuçınayı böyle pişircem böyle yicem, böyle edicem diye. Çok yoruluyor gidiyo gidiyo gidiyo uzaklara ben diyo şu ağacın altında biraz dinleneyim olmayacak diyo. Olmayacak diyo. Çuvalı bırakıyor yana, kendi de ağacın dibinde uzanmış. Bakmış ki kuçına ayının sesi yok, ayı horlamaya başlamış öyle bir derin uykuya dalmış ki çok yorulmuş çünkü kuçınayı taşıdı ya.

Tabii kuçına ben bu fırsatı değerlendireyim demiş. Hemen delikten bir bakıyo ayıdan ses yok. Hemen şeyini açıyo içerden pıt diye çıkıyo çuvaldan. Dur demiş beni anlamasın demiş dolduro taşı çuvala. Tekrar çuvalı bağlıuo tekrar aynı yere koyuyo kendi gidiyo. Tabi akşam olmuş ayı uyanmış. Oo demiş iyi dinlendim demiş. Hadi kuçına demiş gidelim. Çuvalı şimdi almaya kalkıyo, yok kalkmıyor çuvak çok ağır. Ya demiş kuçına demiş sen demiş uykuda demiş ne zaman kilo aldın demiş. Ya demiş ben o kadar mu uyudum demiş. Cevap yok kuçınadan. Gene kaldırmaya kalkıyo gene yok kalkmıyor çuval. Bu şüphelenmiş ayı. Hemen çuvalın ağzını açmış bi bakmış ki

kuçına nerdeee kuçına gitmiş çuvala taş doldurmuş oo kayalar bi görsen koca koca kayalar doldurmuş kayaları kendi kaçmış. Ayı çıldırmış yırtınmış bana nasıl yapar kuçına küçücük kuçına beni nasıl kandırır diye. Sinirden şimdi dört dönüyo her yerde kuçına arıyor. Aramış aramış günlerce yok hoşaf olmuş böyle eve gelmiş böyle bi tane eve orda yemeğe gelmiş çok yorulmuş ya yemek yiyolar şimdi. O evin üstünde de zamanın bir zamanında ceviz koymuş ayıcık. Ceviz atmış çatıya. Çatı katına ceviz serpmiş işte. Şimdi yemek yiyolar kuçına da oraya çıkmış ne zaman çıktıysa cevizleri yemiş yemiş iki tane bırakmış ayının üstüne atıyo. Ayı demiş ki bu cevizler nerden geliyor demiş. Bi bakmış ki kuçına. Vay demiş kuçına ben seni her yerde aradım sen nerdesin demiş. Napıyon orda benim cevizlerimi napıyon ne atıyon demiş. Sen yiyesin diye atıyom ayıcık demiş. Haa demiş sen nasıl çıktın oraya demiş ayı şimdi fırsatı değerlendirecek ya yakalayacak onu kuçına da demiş ki ateşi yaktım demiş üstüne de sacağı koydum demiş götümü vurdum sacağa demiş beni demiş alev buraya fırlattı demiş. Kuçına şimdi ayıyı yakacak ya, ayı da inanmış buna kuçınayı yakalayacak o. Ama salak ayı kanmış gene kuçınaya. Şimdi bir sürü odun taşımış bir sürü günlerce koca ateş yakmış ateş çok büyümüş ama göklere çıkmış alev kendi çok büyük ya beni anca fırlatır diye düşünmüş ayı salağı. Sen sacağı da koymuş üstüne hiii götünü vurunca saçak götüne bi yapışmış yanmış daşağı her yeri yanmış her yeri her yeri voo vooo voo diye diye kendini atmış dereye. Neyse sacağı macağı şey yapmış ama yanmış her yeri günlerce yanık acısıyla ne çekmiş. Beni gine kuçına kandırdı gine kuçına kandırdı. Kuçına da çatıdan gülüyo hah bundan kurtuldum diye seviniyo ama tabii ölmemiş ayı neyse günlerce yaraları iyileşmiş şey yapmış artık onunla uğraşmayacağım demiş kuçınayla yok başedemem demiş.

Şimdi bir gün gene geziyormuş ayı bir bakmış kuçına bir sürü arkadaşlarını toplamış arkadaşlarına anlatıyo. Ayıya böyle yaptım şöyle yaptım ayının daşsağını maşsağını yaktım diye anlatıyormuş. Sonra ayı da bunu dinlemiş dinlemiş sinirine çıldırıyor ama sabrediyor sesini çıkarmıyor kuçınayı bugün yakalayabilirse yakalar yoksa tamam.

Her neyse akşam olmuş herkes evine çekilmiş kuçınanın da evi barkı yok ya orda burda onun bunun çalıyomuş onu yiyomuş evi yokmuş. Sonra demişler ki bu mağarada kalıyor diye ayı erkenden mağaraya gidiyo kuçına gelince kuçınayı yakalayayım diye.

Ayı zaten zor sığmış mağaraya neyse kuçına gelmiş tam burnunu sokmuş mağaraya ayı burnunu kaptığı gibi bir daha bırakır mı burnunu pençeleriyle.

Kuçına bağılıyor voo voo voo voo diye bağıra bağıra bağıra ayı da delikten çıkıyo mağaradan kuçınayı tabi bırakmıyor boynunu sıkıyo sırtlanıyo sırtına götürüyo. Gidiyo gidiyo gidiyo orda bi güzel soymuş kuyruğuyla asmış kuçınayı pirzola yapmış demiş masal da burda bitmiş.

Ayı ile Kuçına (2020)

Kuçına çok zayıfmış çok miskinmiş, bir eliyle ayı böyle bir atıyormuş çatıya matıya atarmış. Bir eliyle atıyormuş elmanın üstüne atıyormuş mesela kuçınayı. Dermiş ki oradan elma topla. Ayı çıkamıyor ağır ya, dalları kıracak. Yemiş yemiş yemiş ayı doymuş, en sonunda kuçınaya göz dikmiş. Torbaya atayım götüreyim demiş. Dermiş ki bir atmış gübrelige düştü yiyemem ben demiş bir daha atmış çamura düştü onu da yiyemem demiş. En sonunda kuçına ee ayı kardeş elma kalmadı at at demiş. Yok demiş bir daha at demiş, dereye yuvarlandı dere aldı götürdü demiş. En sonunda sen o kınalı ayaklarınla dala bas dalı indir ben daldan toplayayım o zaman yuvarlanmaz atınca oradan hemen yerim oradan demiş. Kuçına da öyle yapıyor ama ayının düşüncesi başka. Çuvalı hazırlamış ayağıyla dalı indirdiği gibi ayağından tutuyor atıyor çuvala. Hemen başını da bağıyor kuçına kıyameti koparıyor beni bırak ayıcık, beni bırak ayıcık diye ama dinlemiyor tabii. Sırtına almış gitmiş gitmiş gitmiş tabii ayı elmayı yedi yoruldu, kuçınayı da taşıdı yoruldu. Hele demiş burada biraz uzanayım dinleneyim de demiş öyle yorulurum demiş. Koymuş çuvalı kenara kendi de uyuyakalmış. Hemen kuçına bir bakmış ayı uyuyor. Hemen buna bir oyun yapayım demiş, kendi çıkıyor kendinin yerine taşları dolduruyor çuvala. Kalkınca çuvalı boş görmesin ayı da hemen peşime düşmesin diye. Dolduruyor kendi kaçıyor gidiyor bir tane evin tavanına çıkıyor. Şimdi ayı bir kalkıyor ki çuvalı alıyor sırtına ama yok anam, kaldıramıyor ağır çuval, oy kuçına demiş sen demiş ne zaman bu kadar ağırlaştın demiş.

Dayım anlatırdı dayım gözümün önüne geldi şimdi. Bu kadar nasıl ağırlaştın demiş, cevap yok. Gene yok. En sonunda çuvalı açmış. Hii çuvala bir bakıyor ki taş dolu kuçına yok. Delirmiş ayı. Sen bana nasıl oyun yaparsın diye her yeri aramaya başlamış. Orayı aramış burayı aramış demişler ki kuçına orda. Gitmiş eve, bakmış kuçına tavanda. Kuçına ne işin var orada, nasıl çıktın oraya demiş. Kocaa ateşi yaktım

demiş, saçakın üstüne de saç koydum demiş götümü burdum alev beni fırlattı buraya demiş. Ayı da salak dinlemiş, ateşi yakmış, orman ateşi bir görsen. Sacı da koymuş onun üstüne de saçak koymuş. Bir vurmuş götünü, götü yapışmış saca. Eyvah napsın, harlamış. Harlayınca kuçına yukarıdan kahkahayla gülüyor meğersem. Sen misin bunu yapan, koşa koşa gitmiş dereye kendini söndürmüş. Ulan kuçına sen bana bunu yaptın bir daha ben senle uğraşmam demiş. Koca kazanı koymuş, kuçınayı yakalasa içine atacak ama yakalayamıyor. Neyse napmış netmiş sonra kazana kuçınayı atıyır pişiriyor yiyor masal da burada bitiyor.

Ayı ile Tilki (2019)

Birilerini kandırayım da, birilerinin ekmeğini yiyeyim suyunu içeyim diye tembel tilki, ondan sonra bir gün aç kalmış. Bayağı bir aç kalmış durmuş yola ben birilerini kandırayım da demiş yoksa aç kaldım demiş tamam demiş. Durmuş yolda gelen geçeni şey yapıyor. Bir tane kartal geçiyor, kartal çok, pek safmış ayı da. Hemen önüne geçmiş, ayı kardeş ayı kardeş gel seninle arkadaş olalım demiş.

Ayı da demiş ki, “Ya sen kimsin ki arkadaş olalım”, “Yook” demiş “ben her şeyi bilirim ben her şeyi görürüm ben her şeyi getiririm, gel arkadaş olalım” demiş. “Beraber” demiş.

“E nerede kalacağız?” demiş.

“Senin mağarada kalalım” demiş tilki ayıya.

Ayı da “Tamam, arkadaş olursak tamam kalalım” demiş.

Beraber gitmişler mağaraya, şimdi acıkmışlar ayı demiş ki “Haydi çık da biraz yiyecek bul bir şeyler yiyelim karnım acıktı” demiş.

Tilki şimdi kurnazlık edecek ya, “Bugün çok sevindim ya arkadaş buldum diye, bugün sen git yarın ben gideyim,” demiş.

“Tamam” demiş. Ayı almış başını gitmiş, ballar mı istersin tavuklar mı istersin yumurtalar mı istersin bir sürü almış getirmiş. Tilki iyice doymuş. Ayı da yemiş.

“Bak tilki kardeş yarın sen gidiyorsun ha” demiş.

“Tamam” demiş. Akşam olmuş yatmışlar. Tilki düşünüyor, kurnaz ya, “Yarın ben ne bahane bulayım da gitmeyeyim, bu salak ayıyı gene yollayayım” demiş.

Uyumuşlar, demiş ki ben yarın karnım ağrıyor diye gitmem gene bunu yollarım demiş.

Sabah olmuş ayı uyandırmış tilkiyi, “Hadi tilki kardeş git de biraz yiyecek getir, acıktık” demiş.

“Ay akşam çok yedim herhalde çok fena karnım ağrıyor ayı kardeş, bugün de sen git de yarın ben giderim” demiş.

Şimdi napsın ayı? İyi madem hadi öyle olsun demiş, tekrar ayı gitmiş. “Ama bu son, bir daha olmaz” demiş.

“Yok yok” demiş “Ben şimdi bir şeyler yerim dışarda, toprak yalarım karnım geçer” demiş. Toprak yalıyorlarmış ya tilkiler karnı ağrıyınca. Ayı da tamam demiş, bırakmış onu gitmiş. Yine bir sürü yiyecek getirmiş, yemişler içmişler yatmışlar. Sabah tilki gidecek. Sabahleyin daha ayı kalkana kadar tilki kalkmış.

“Ay başım, ay ben ölüyorum, ay başım, başım çatlıyor” diye bağırmaya başlamış. Ayıya rol yapıyor işte.

“Noldu noldu” demiş ayı.

“Ben ölüyom” demiş “ben yiyecek miyecek istemiyorum” demiş. Ayı biraz pırpışlamış, şey yapmış. Onu yapmış bunu yapmış.

“Yok yok acıktık hadi bu sefer de ben gideyim de sen iyileş yarın da seni yollayacağım” demiş.

Gene ayıyı yollamış. Gitmiş. Ayı çıkar çıkmaz bu bir kahkaha atmış. Ah salak ayıcık, bu sefer de kandırdım seni demiş. Bu ayı gitmiş bu tabi ayı gittikten sonra hiçbir şeyi yok ki hoplaya zıplaya dışarı çıkmış. Arkadaş bulmuş birkaç tane onlarla oynuyor.

Arkadaşları “ya tilki, sen ne yiyorsun? Bütün gün burda oynuyorsun zıplıyorsun, akşam olunca ne yiyorsun?” demiş.

“Sorma sorma, bir tane salak ayıyı buldum o bana yiyecek getiriyor getiriyor ben de yiyom” demiş. Kandırdım demiş. Ayı da gelmesin mi erkenden, zaten şüphelenmiş ayının oyunlarından bunu dinlemiş. Tilkidən önce mağaraya girmiş. Tilki gelmiş gene oynaya zıplaya, gelmiş bir bakmış ki ayı orada. Eyvah dışarı da çıkamıyor.

“Ya ayı kardeş sen geldin mi?” demiş

“Geldim tabii, sen nerdesin” demiş.

İşte bilmem ne bir şeyler demiş gene.

“Sen demek bana bunu yaptın he” demiş bir dövmüş bir dövmüş bir dövmüş, çuvala koymuş atmış dereye dere de almış götürmüş masal da bitmiş.

Huri Kızı (2018)

Evvel zaman içinde kalbur zaman içinde, bir tane Huri Kızı yaşarmış. Çok güzelmiş Huri Kızı. Dillere destanmış böyle, saçları, altın gibi saçları varmış. Yüzüne bir bakan bir daha bakmak istermiş. O kadar güzelmiş. Selvi boyluu. Yoksul bir kızmış. Yoksul aileden gelirmiş. Bir gün, işte bir yerlere gitmiş birisiyle tanışmış, zengin bir ailenin oğluyla, Prens gibi bir şeymiş işte o da. Onunla nişanlanmış. Ama onun arasını bozan çok oluyormuş. Fesatlık ediyorlarmış, şey yapıyorlarmış.

Bir gün prense işte, nişanlısına öyle yalanlar söylemişler ki prens de inanmış Huri Kızı yaptı diye, halbuki Huri Kızı bir şey yapmıyor. Bu kendini yok etmiş, çok uzaklara gitmiş. Az gitmiş uz gitmiş dere tepe düz gitmiş, gitmiş gitmiş gitmiş kimse bulamasın diye. Şimdi düğün olacak, Huri Kızı hazırlanıyor düğüne. Ama sevdiği yok bir yerde, arıyor arıyor yok. Huri Kızı yemekten kesiliyor, yemiyor, içmiyor, yataklara düşüyor. Aratıyor her yerde, yok.

En sonunda kendi çıkıyor, düşüyor yola. Gidiyor gidiyor gidiyor uzaklara gidiyor, ormanlar kralına gitmiş. Ormanlar kralı aslan da Huri Kızını görünce hemen yerlere serilmiş, o kadar güzelmiş Huri Kızı ki, aslanı bile dile getirmiş yani.

“Ne yapabilirim senin için prensesim?” demiş.

“Ben” demiş “sevdiğimi arıyorum” demiş. “Sevdiceğim yok, sevdiğimi arıyorum ben sen biliyor musun demiş?”

O da demiş ki, “Falan bir günde buradan geçti ama, şu an yok” demiş.

Tekrar yola düşüyor. Tekrar gidiyor, gidiyor kuşlar alemine gidiyor. Sırf kuşların yaşadığı bir yer. Kuşların hükümdarına gidiyor. Kuşların hükümdarına diyor ki, “Ben sevdiceğimi arıyorum” diyor, “gördünüz mü?” diyor.

O da “ben toplayayım bir kendi şeyimi” diyor, “sen dur bakalım” diyor. Herkesi topluyor, bakıyor bir tanesi yok. Ondan sonra biraz beklemişler beklemişler.

Bir bakmışlar ki kanadı kırık, böyle perişan olmuş aç susuz bir kuş gelmiş. Demiş “nerde kaldın sen, nereye gittin” demiş. “Sorma “demiş. “Beni biri zorladı, felan yere götürdü beni periler alemine” demiş, “perilerden zor kaçtım ben” demiş. Hep tüylerini kopartmışlar, kanatlarını yolmuşlar.

“Kim” demiş “kim bu” demiş.

Anlatmış böyle böyle. Huri Kızı “haa bu benim sevdiceğim” demiş. “Çabuk beni götür” demiş.

Hemen o kuşların hükümdarı büyük bir kuş ayarlıyor, kanatları kırık kuşu da yanına alıyor. Huri Kızını da bindiriyor. Gidiyorlar gidiyorlar çok uzaklara ama, artık yıldızların da ötesine. Gidiyorlar, gidiyorlar periler alemine gidiyorlar.

Periler alemin diyor ki “dur, kimsin sen?”

Hemen Huri Kızı çıkmış, demiş “Ben Huri Kızıyım, ben sevdiceğimi arıyorum” demiş. “Tamam” demiş, “Sevdiceğin burda ama” demiş, “O isterse seni, seni alırım” demiş.

Hemen haber veriyorlar. Sevdiceği çok seviniyor. “Aa demek ki bu beni çok seviyormuş, diyenler hep yalanmış” diye kavuşuyorlar hemen tekrar biniyorlar kuşa artık nasıl bir kırk sene mi otuz sene mi ne geliyorlar. Kırk gün kırk gece düğün yapıyorlar, herkesi doyuruyorlar, giydiriyorlar, yemekler pişiyor kazanlarla. İşte sonra evleniyorlar düğünleri oluyor, onlar ermiş muradına biz de çıkalım kerevetine, bitiyor.

Huri Kızı (2019)

Hiç kimseyi beğenmiyormuş oğlan. Bir gün padişah tellal okutmuş, bütün ülkemin kızları gelsin yoksulu fakiri zengini gelsin ben oğluma eş seçeceğim. Herkes gidiyo, tabi Huri Kızı da gidiyo, tabi Huri Kızı da çok güzel. Gidiyo Huri kız da, orda Huri kızını seçiyo. Huri kızını seçiyo ama huri kız fakirim diye bi daha görünmüyor yani şehzade Huri kızının arkasına düşüyo ben bunu nerde bulurum nerde bulurum diye. Huri kız da demiş ki buna gecenin sonunda işte.

Bilmem ne diyarlara gitsem de bulur musun beni demiş, yani sevdiğini tartmak için artık seviyo mu sevmiyor mu diye

O da gelirim demiş. Huri kız da geliyo, evi terk etmiş. Yok huri kız. Gitmiş gitmiş gitmiş bir ormanın en uç yere. Sırf hayvanlar varmış orda. Hayvanların şeyi

varmış işte kralı aslan, ya demiş kimsin sen demiş ben huri kızımı demiş, en son diyar burası mı demiş?

Yok demiş, benden sonra kuşlar diyarı var demiş.

Tekrar yola koyulmuş huri kızı, tekrar gitmiş gitmiş gitmiş gitmiş gitmiş kuşlar diyarına gitmiş. Kuşlar diyarına gidiyo kuşlar diyarında bi tane kuş buluyo

O Kuşa demiş ki, burası en son şey mi demiş, dünyanın en son yeri mi demiş?

Yok demiş, daha var demiş.

Çabuk beni götür demiş.

Zorla onun sırtına biniyo götürttürüyor, gidiyor, hiç in cin kimsenin uğramadığı bir diyara gidiyor. Orada köy gibi bir yer varmış. Orada bir yerde saklanıyor. Günlerce aylarca oğlanı bekliyor bakalım beni seviyor mu benim arkamdan gelecek mi diye.

Sahiden de padişahın oğlu peşine düşüyo, geliyor huri kızının evine soruyo soruşturuyo huri kızının evini buluyor. Burası diyo

Geliyor huri kızının anası ağlıyor, yok diyo kızım gitti diyarlara gitti

Tekrar yola koyuluyo hayvanlar alemine gidiyor.

Benim huri kızım nerde,

Benim ay yüzlüm nerde

Yok orda da yok. İşte diyo kuşlar alemine git diyo hayvanlar. Gidiyo tekrar kuşlar şeyine gidiyo orada herkese soruyor gördünüz mü benim huri kızımı diye kuşların büyük şeyi diyo bitanesi yok diyo dur bakayım diyo o da gelsin diyo

Biraz beklemişler bir bakmışlar kolu kanadı kırık bi tane kuş geliyo

Noldu demişler sana?

Bir tane sevdalı huri kızı vardı onu götürdüm te uzak diyarlara demiş

Hemen şehzade diyo ha bu benim huri kızım diyo hadi beni de götür hadi gidelim diyo

Büyük bir kuşa biniyorlar, o kuşu da yanına alıyo uçuyorlar uçuyorlar

Az giderlermiş uz giderlermiş dere tepe düz gitmişler neyse bir uzak bir diyarda bir köye varmışlar. Bir köyde bir bakmışlar bir tane adam.

Demişler ben Huri kızı ararım

Demiş bakalım Huri kızı seni ister mi demiş

İlk başta adam gitmiş “huri kızı huri kızı” demiş “senin demiş sevdiceğin geldi” demiş.

Hemen tekrar o büyük kuşa biniyorlar tekrar geliyorlar. Geliyorlar kuşlar alemine. Kuşlar alemini diyor kırk gün kırk gece düğününe bizi de davet eder misiniz demiş. Tabii ki efendim tabii ki demiş şehzade onu da davet etmişler. Gelmişler tekrar hayvanlar alemine. Hayvanlar alemini de demiş ki ordaki şey hayvanların büyüğü bizi demiş kırk gün kırk gece düğününe davet eder misiniz demiş. Tabii ki demiş. Onlar da davet etmişler Gelmişler ülkelerine padişaha getirmiş aha benim sevdiceğim demiş ben bunu istiyom demiş. Padişah da kırk gün kırk gece yemek düzmuş kırk gün kırk gece yemek olacakmış o hayvanlar aleminden gelenler kuşlar başka çeşit yemekler getirmişler hayvanlar da başka şeyler getirmişler ooo binbir çeşit yemekler çangıllar çengiler çadırlar kurulmuş çeşit çeşit yemekler böyle yıllarca anlatılacak bir düğün dernek kurmuşlar çoluk çocukları olmuş mutlu olmuşlar masal da bitmiş.

Huri Kızı (2020)

Evvel zaman içinde kalbur zaman içinde bir tane padişahın oğlu varmış. Bir tane de, o köyde yaşayan çok güzel bir kız varmış Huri Kızı. Huri Kızı böyle bütün erkeklerin onun peşindeymiş ama bu kimseyi istemezmiş. Bir gün Çeşmeden su getiriyormuş, bakmış bir sürü at geliyor. Huri Kızı korkmuş hemen çeşmenin üstüne çıkmış.

He kavağın üstüne çıkmış. Şimdi sırayla atlar çeşmeye gidiyor, atlar su içmeden kaçıyorlar. Gölgeden, gölge vuruyormuş. O kadar güzelmiş ki ay gibi parlıyormuş, suya vuruyormuş onun ışığı. En sonunda padişahın oğlu gidiyor, “nasıl oluyor da atlar su içemiyorlar” demiş. Bir bakmış ki o ışığı o da görüyor, bir bakıyor ki çok güzel bir kız kavakta.

Hemen diyor “İn misin cin misin? İn aşağı” demiş.

“Ne inim ne cinim, inmem” demiş. Üç kere tekrarlamış en sonunda indirmiş. İndirmiş ben böyle böyle Huri Kızıyım demiş. Aşık olmuş buna. Hep buluşmaya başlamışlar. Şimdi Padişah başka birisini vermeye kalkmış. Huri Kızını almayacakmış tabii ki. Sonra işte bu kızları falan toplamaya ilan okutmuş padişah, Huri Kızı da gelmiş. Huri Kızı da gelince, tabii Huri kızını seçmemiş Padişah başka kız seçmiş.

Huri Kızı oğlana demiş ki, “beni seviyorsan ne inin ne cinin ne de perinin gideceği yerde bul beni” demiş. “Beni isteyeceksen” demiş.

Öyle çıkmış. Huri Kızı gitmiş gitmiş öyle uzaklara gitmiş ki, hayvanlar diyarını geçmiş kuşlar diyarını geçmiş, periler cinler aşmış hiçbir kimsenin gidemeyeceği bir aleme gitmiş orada yaşamaya başlamış.

Padişah’ın oğlu da seviyor ya, peşine düşmüş. Hasta olmuş kırk gün kırk gece yatmış hiç kimse iyileştirememiş en sonunda Padişah “hadi git” demiş, “bul sevdiğini” demiş.

Yola düşmüş bütün ülkeyi dolaşmış hiçbir yerde yok. Bir tane yaşlı nine demiş ki, “ben gördüm, hayvanlar diyarına gitti, falan ormanda” demiş. Gitmiş gitmiş hayvanların başını bulmuş.

“Benim huri kızımı ararım ben, gören var mı?” demiş.

“Yoktur” demiş.

Sonra bir tane aslan, “ben gördüm kuşlar diyarına gitti” demiş. “kuşların olduğu yere demiş.”

Tekrar az gitmiş uz gitmiş dere tepe düz gitmiş, çok uzaklara gitmiş. Kuşların alemine gitmiş, sadece kuşlar yaşarmış orada. Kuşların başına sormuş, “Benim Huri Kızımı göreniniz var mı?” demiş

Hemen kuşların başı bütün kuşları toplamış, bakmış ki bir kuş eksik, anlamış. Tam konuşmaya başlayacakmış ki, topallamış tüyleri yolunmuş gelmiş o kuş. “Nerdeydin sen” demiş?

“Sorma, bir tane sevdalı Huri Kız vardı,” demiş. “Onu götürdüm te uzaklara” demiş. Hemen Padişah’ın oğlu “Bu benim Huri Kızımdır, beni götür” demiş.

Hemen bir tane büyük kuş bulmuşlar, üstlerine binmişler, o yaralı kuşu da almışlar. Gitmişler, gitmişler gitmişler o bıraktığı yere götürmüş. Orada bir tane adam çıkmış karşılarına, demiş “ben Huri Kızımı ararım” demiş.

“Dur bakalım, o seni ister mi?” Demiş.

Gitmiş sormuş işte böyle böyle diye. Beni tanırsa isterim demiş, ellerini çıkarmış. Parmağından tanımış. Yüzük varmış parmağında. Hemen getiriyor bindiriyor tekrar geliyor kırk gün kırk gece düğün dernek yapıyorlar masal da bitiyor.

Padişahın Kızıyla Çoban (2020)

Kız büyüdükçe yaralanıyor, yara çıkıyor yani. Binbir çeşit ilaçlar yapılıyor binbir ülkelerden tılsımlar getiriliyor hiçbir şey fayda etmiyor. Bir gün bir gece kız rüya görüyor. Falan yerden bir çoban gelecek, o bilmem ne koyunun bir şeyini getirecek, ondan seni iyileştirecek ama onunla evleneceksin diyo.

Bunu babasına söylüyor, böyle rüya gördüm diye. Padişah kıyameti koparıyor sen padişahın kızıydın bilmem ne. Heh, sen sultansın sen evlenemezsin diyor. Kız da yeter ki iyileşeyim diye razı geliyor yani. Artık git gide kız daha geriye gidiyor, daha yaralanıyor hiçbir ilaç fayda etmiyor olmuyor. Kız iyice düşmeye başlıyor konuşmamaya başlıyor şey yapmıyor. En sonunda neyse razı oluyor, bütün ülkenin çobanlarını toplatıyor. Bütün ülkenin çobanları gelsin diyor. Şimdi çobanı getiriyor, ilaç yaptırıyor kıza sürdürüyor kız iyi olmuyor onu öldürttürüyor. Öbür çobanı da getirttiriyor o da iyi edemiyor onu da öldürttürüyor. Sonunda kız diyor ki ben seçeyim baba diyor belki rüyamdan kalan şeyden anlarım diyor. Üzülüyor çobanları öldürttürüyor ya. Çıkıyor bakıyor ki hiçbir çobanda kızın rüyada gördüğü şey yok. Yok yani bulamıyorlar çobanı. Artık dağlarda aramaya başlatıyor padişah o taraftan bu taraftan arıyor çobanı. Neyse bir yüksek bir dağda buluyor bir tane. Buluyor ama o çoban da hem pis hem çirkin hem de deve gibi bir şey yani. Ben buna kızımı nasıl veririm diyor, düşünüyor şimdi aman iyi olsun da kızım diyor veririm derim diyor sonra vermem diyor. Çobanı getiriyor çobanı görüyor tamam diyor rüyamdaki çoban bu diyor.

Ya kızım diyor, bunu gördüysen sen diyor, sen bununla nasıl evlenirsin, diyor.

Olsun baba diyor iyilik yani bana o iyiliği yaparsa iyiliği yeter diyor. Çirkin olmuş şey olmuş önemli değil diyor.

Ama yine de padişah razı değil. İlacı yapıyorlar, kız iyileşiyor. Kız iyileşince padişah hemen dönüyor, vermem diyor padişah. Şimdi çoban bana söz verdin, bana kızımı iyileştirdim deyip saraydan çıkmıyor. Kıyameti koparıyor. Ama vereceksin benim kızımı diyor. Yok diyor. O olur o olmaz o olur o olmaz. Neyse.

Kız da yalvarmaya başlıyor, razı oluyor. Gelin oluyor, şimdi damat bekliyorlar. Damat bir yerde yok, güzel bir delikanlı geliyor kızın yanına. E diyor benim damadım bu değil ki diyor, benim damadım pis, pısrıklı, yaşlı, çirkin birisi diyor. O zaman oğlan diyor ki yok diyor, ben senin kızının büyüsünü bozdum iyi yaptım senin kızın da benim büyümü bozdu ben asıl (şeymiş o da şehzadenin oğluymuş kralın oğluymuş padişahın oğluymuş da atılmış yıllar önce)

Sonra evleniyorlar evleniyorlar. Padişah deliriyor böyle olmuş da daha ne diyor hoşuna gidiyor evleniyorlar işte çocukları oluyor. Kız da iyileşiyor ama. Ama ak koyundan kara koyundan bir ilaç yapıyor işte nasılsa. Derisini falan sarmış şey yapmış hatta sarayda kokudan duramamışlar böyle koyun derisi ya nasıl ilaç bu böyle diye padişah kızmış. Bu iyileştirmez demiş ama iyileşmiş kız. Kız iyileşince padişah vaz geçmiş pis birine kızımı vermem diye. O da yok demiş ben senin kızını iyi yaptım sen de bana kızı vereceksin.

Barmak Çocuk (2019)

Bir tane büyücüye gidiyo. Büyücüye diyo ki, benim diyo çocuğum olmuyo diyo. Bir çocuğum olsun da diyo yeter ki barmak kadar olsun diyo. Karı kocanın çocuğu olmuyo, kadın gidiyor. O büyücü de bir kabak veriyor. Kabağı as diyo kırk gün içinde çocuğun olacak diyo. Kabağı asıyo, sahiden de kırkıncı gün kalkıyor ki kabak tohumları düşmüş, tohumlar kadar çocuk yayılmış minik minik. Bu da süpürgeyle süpürmüş atayım demiş ben bu kadar çocuğu napıcam diye. Bi tane barmak kadar oğlan kalmış o da barmak çocuk diye onu beslemeye başlamış işte barmak çocuk olmuş. Ama gelip geçenlerden saklarmış barmak çocuğum diye, utanırmış. Gocasına demiş bak demiş işte çocuğumuz oldu ama barmak kadar demiş. O da olsun demiş çocuğumuz ya demiş. Garı goca onu büyütürmüş, şey yaparmış. Ama gören dalga geçermiş aa nasıl bi çocuk aa nasıl çocuk diye sonra işte bir gün yemek götürmüş, yemek götürüyor ama zor taşıyo yemeği de annesi yemek koymuş ama kendisinin iki katı yemek napsın çocuk daşımış zorla sürüklemiş sürüklemiş... babasına seslenmiş:

Baba, demiş, yemeğin neresinden demiş, nerden getiricem yemeği demiş?

Kenardan gel kenardan demiş. Yemeğin kenarından gelmiş yiye yiye yemeği bitirmiş.

Olmadı baba demiş, yine gelmedim demiş.

Hadi bir de ortadan gel oğlum demiş.

Ortadan geçmiş ortasını da yemiş,

Olmadı baba demiş

Hadi öbür kenardan gel demiş, öbür kenardan da geçmiş ekmeği bitirmiş.

Ekmeği bitiriyor. Babası aç kalıyo. Adam çalışmıyor arık. Adam üzölmeye başlamış demiş nolucak bu bu yapamaz ben yaşlandım, çok kötü durumumuz diye üzüölüyormuş. O da işte öküzün direnin ortasına oturmuş bir taraftan öküzler var ya öküzleri yönetirmiş. Öküzler hiç saymazmış bunu. Küçük ya. Sopa vuramaz şey yapamaz. Bir gün kara öküzün kulağına bir atlamış. Demiş babam yapamayacak bu işi sen yapacaksın diye bi zorlamış zorlamış zorlamış sabahlara kadar çift sürdörmüş. Çalışmışlar her tarafı ekmişler biçmişler bir sürü varlıkları olmuş. Neyse babasını adam etmiş yani.

İşte çeşmeye gidermiş, çeşmede kızlar dalga geçerlemiş. Kovanın içine atıyorlarmış barmak kadar oğlan balık gibi kovada yüzermiş yüzermiş sonra çıkarmış zavallı sırlıklam gelirmiş zavallı annesi de ah benim garip barmak çocuğum oğlum diye üzüölürmüş kim attı seni diye o da kızlar attı işte dermiş kızlar attı dermiş. Sonra zengin olunca kimse eğlenememiş. Zengin olmuşlar işte. Onlar ermiş muradına biz çıkalım kerevetine.

Barmak Çocuk (2019)

Barmak çocuğun hikâyesi çok...

Hanife Yenge'nin dediğı gibi işte bir dilekte bulunuyor işte, bir nine de yolunu gösteriyor çocuğı oluyor parmak çocuğı oluyor. Ama herkese gösteremiyor işte yani, utanıyor kadın çocuğı çok ufak olduğı için. Ama çocuğı çok becerikli olduğı için kendini şey yapıyormuş yani. Mesela bir topluma girince her şeyi bilen biriymiş her şeyi şey yapan biriymiş. İşte dediğı gibi yemeğı götürüyormuş yemek yiyormuş ama büyümüyormuş bir türlü.

Babası sapan sürerken, çift sürüyormuş ya hani sapanın başında oturuyormuş, ufak ya her yere giriyormuş çıkıyormuş. Öküzün düşöncelerini bile bilirmiş, hayvanlarının düşöncelerini okurmuş.

Mercimek Çocuk (2020)

Bir adamla bir kadının çocuğu olmuyor, sonra bir tane şeye büyücüye gidiyor. Büyücü de diyor ki, işte “Bu mercimeği” diyo “bu kadarını şey yapacaksın” diyo “falan yere asacaksın” diyo. “Gırk gün okuyacaksın” diyo “gırk gün sonra açacaksın ki” diyor “çocuk olacak” diyor. Sahiden de bu gırk gün okuyo, gırk gün sonra açıyo bakıyo ki bissürü çocuk oluyo. Çocuk oluyo ama bi tanesi kalıyo. Barmak gadar olani bi tane galıyo. Ondan sonra o işte onu büyütüyo. Ama barmak kadar kalmış fazla büyümemiş. Öyle dua etmiş zaten. Parmak kadar olsun o yeter demiş. Ama kimse görmüyomuş sonra bi gün babasına yemek götürüyomuş. Uzaktan bağıryormuş, yemeği de nasıl götürüyorsa küçük ne bileyim ben, masal işte. “Ortadan mı geleyim kenardan mı geleyim.” Hee. “Baba ortadan mı geleyim kenardan mı geleyim” diyormuş. Babası da “ortadan gel” diyormuş. Ortadan bit bit bit bit yiye yiye yemeği bitiriyormuş. Sonra tekrar bağıryormuş “Baba ortadan mı geleyim kenardan mı geleyim.”, “Kenardan da gel oğlum” diyormuş hadi bu sefer de bitiriyormuş kenardaki yemeği. Yemeksiz kalıyormuş. Babası öküzleri çift sürüyormuş kendisi de şeyin başına oturuyormuş öküzlerin başına.

Öküzlerin kulaklara fısıldıyorlarmış felan yerden felan şey diye. Öküzler de onu dinliyormuş he. Öküzleri istediği gibi oynatıyormuş, gezdiriyormuş. Okurmuş öküzün kulağına. O da şey yaparmış öküz de rahatsız oluyor tabii yapıyormuş. Hiç babası tarlaya gelmeden tarlayı bitittirmiş. Hee. Millet hayret ediyormuş bu nasıl sürdürüyor kendi kendini diye. Kimse görmüyor ya. Barmak kadarmış ya. Küçükmiş ama çok çalışkan. Babasını zengin etmiş. Zamanla zamanla. Sonra işte anası demiş ki olsun demiş barmak kadar Allah demiş verdi ya demiş o gada yetti bize demiş. Sonra işte kız bulmaya çalışıyorlar kız yok.

Yılan Soka Kız (2019)

Zamanın bir zamanında bir tane padişahın çocuğu olmuyor. Bir tane büyücüye büyü yaptırıyor. Benim ne olur bir tane çocuğum olsun diyor. Büyücü bir gün diyor ki, senin öyle bir güzel kızın öyle bir güzel kızın olacak ki yani ay bile kıskanacak kızını diyor. Ama diyor kız tam ergenlik çağına gelince ben çok kötü bir şey görüyorum yılan sokacak öldürecek bunu diyor.

Şimdi bu sahiden de kızı oluyor. Kızı öyle büyütüyor ki napsın bilemiyor padişah. Çok güzel kimse kıyamıyor edemiyor. Ama o büyücünün sözü de aklında. Hep kızını korumaya çalışıyor böyle şeylerden uzak, yılan gelmeyecek şeylerde yerlerde.

Bir gün kız demiş ki, benim demiş üzüm çekti canım demiş. Taze bağdan üzüm toplayıp da bana getirir misiniz demiş, bakıcılarına. Bakıcı da gitmiş bağda üzüm toplarken bir tane zehirli yılan sepetin altına giriyor. Kıza götürüyor, kız tam üzümü çıkarayım derken yılan çıkıyor sokuyor ölüyor kız.

Padişah demiş ki naptıysam nettiysem bu büyücünün şeyini bozamadım nasıl bir şey diye bütün büyücülerin kafalarını kırdırıyor. İşte kız ölmüş masal da bitmiş.

Yılan Soka Kız (2020)

Şimdi bir tane padişahın kızı olmuyormuş. Şey çocuğu olmuyormuş. Demiş ki bir tane çocuğum olsun da demiş kırk kapıların arkasına saklayacağım dermiş. Hep dua edermiş öyle. Sonra bir gün sahiden bir tane çocuğu olmuş. Çocuğu olmuş ama bir tane de şey demiş ki o zamanlar bir büyücü varmış. Senin çocuğun oldu ama senin çocuğunu yılan sokacak demiş. Ne kadar saklasan da yılan onu sokacak demiş. Bu da yok demiş ben çocuğumu kırk kapıların arkasında sakladığım için kimse yaklaşamaz demiş. Yıllarca işte öyle saklamış şey yapmış. Sonra bir gün birisini sevmiş ondan sonra o da çobanmış herhalde seven biri. Demiş yok demiş babası ben demiş vermem onu demiş. Ben seni ant ettim kırk kapıların arkasında büyütecem demiş. Seni bana allah şey yaptı. Dememiş ama kıza seni yılan sokacak diye. Neyse kız da yok ille onu şey yapacam verecem ona şey edicem derken kız da tabi gizli gizli görüşmeye başlıyo. Sonra bir gün çok şey yapmış. Kzın canı çekmiş işte. Üzüm istemiş. Üzüm canı çekiyö. Üzüm götürüyö çoban. Yılan da o sepetin içine saklanıyo. Üzümü yerken kızı ısırıyo. Kızı öldürüyor. Kral öyle ağlamış işte. Kırk kapıların arkasında sAkaladım kızımı ama yine de kadere yenildi, kader demiş.

Çiftçi Hasan (2019)

Bir varmış bir yokmuş evvel zaman içinde kalbur zaman içinde bir tane garip bir Çiftçi Hasan varmış. Sabah kalkarmış elini yüzünü yıkarmış kayışı omuzuna atarmış, iki tane de öküz almış önüne tarlasına gidermiş. Sapana kayışını takarmış, öküzleri sürmeye başlarmış. Hem toprakla da konuşurmuş.

“Ah toprak anam, toprak anam, ben de isterim bir sevdiceğim ben de isterim böyle yaşantıyı” falan diye yani o zamanki padişahların çocuklarının yaşantısına özenirmiş hep. Hep öyle şey yaparmış. Mesela ektiği buğdayla konuşurmuş, buğdaylar öyle olurmuş ki konuşurmuş ya büyümüş buğdaylar rüzgarla yarışmış böyle, boylu olurmuş.

Buğdaylar olunca karıncalar buğdayları yermiş, karıncaların efendileriyle konuşurmuş. Güvercinleriyle konuşurmuş onları doyururmuş. Yani onun ektiği herkese yetiyormuş. Bir gün tekrar sabah kalmış, tekrar sapanıyla sürecektir tarlayı. Bir bakmış sapan bir türlü oynamıyor.

“Toprak ana, bunu bana yapma” demiş. “Sapanımı mı kıracaksın? Hadi süreyim de bitireyim” demiş. “Tohumumu atayım” demiş.

Bir bakmış ki kocaman küp çıkmış, küpün içinde bir sürü altın. Tabii bu seviniyor, hemen küpü topluyor. Tarlaya tohumunu attı tabii, tohumlar kaldı. Hemen altınlarını topluyor, gidiyor şehire altınları bozduruyor. Bayağı bir zengin oluyor. Sultanların kızlarıyla görüşmeye başlıyor ama adam bir türlü mutlu olamıyor.

Köyde bir tane nene de böyle söylüyor,

“Tohumlarını kuşlar yesin, kuzularını kurtlar yesin” işte öküzleri aç kalmış, gidince bırakmış tabii. Gitmiş zengin yaşamaya başlamış ama kendisi bir türlü mutlu olamıyor. Çok zengin bir kadın bulmuş evlenmiş, kadın da kızıyormuş neden mutlu olamıyorsun diye. Bir türlü anlamamış, ben neden mutlu olamıyorum demiş. Yıllar geçmiş, bir gün ben gideyim de toprak anamla dertleşeyim belki demiş derdimi anlar toprak anam demiş. Gelmiş tarlasına toprak ana toprak ana demiş ben neden hüznümlüyüm benim derdime derman bul demiş.

Toprak ana hiç cevap vermemiş, küsmüş buna.

Gökyüzüne bakmış kapkaranlık, güneş bile doğmamış ona.

Ay çiçeğine bakmış, ay çiçeği boynunu bükmüş.

Buğdaylara gitmiş buğdaylarla konuşayım diye, buğdaylar da hiç oralı olmamış.

Herkes küsmüş, doğa küsmüş ona. Eyvah ben ne yaptım, ben bunları iki paraya nasıl bıraktım demiş.

Ben ne yapayım şimdi demiş. Hemen geri dönmüş tekrar tarlayı sürmeye başlamış ama, tarlayı süreceksin, ekeceksin, o buğdaylar çıkacak o buğdaydan karınca yiyecek, güvercin yiyecek, tavukları yiyecek, kuzuları yiyecek ki anca onlar mutlu olsun ki bu da mutlu olsun. Bayağı bir sene, iki sene geçmiş.

Başına güneş doğmuş, güneş gülmüş ona.

Toprak ana da konuşmaya başlamış.

Buğdaylar da rüzgarla yarışmaya başlamış.

Hah demiş, benim mutluluğum buymuş demiş. Bırakmış o zenginliği gelmiş. Karısına demiş ki, burada benimle yaşarsan aha burası demiş. Yoksa eyvallah demiş, karısı da gelmiş yanına öyle deyince, masal da bitmiş mutlu olmuşlar.

Leblebici

Bir adam bir evli kadına âşık oluyor. Âşık oluyorlar yani. Ama kocasından korktuğu için adam gidemiyor, arkadaşmışlar zaten kadının kocasıyla. Oyunla bir tane leblebiciyi yolluyor oraya, leblebi sat ama bir taraftan da çuvalına ben gireyim eve girmiş olayım kadını göreyim diye.

Kadınla görüşecek.

Leblebici de öyle yapıyor işte. Çuvalı deliyor, görüyor oradan. Çuvalı götürüyor. Götürünce de kadın demiş ki bu çuvalı içeri alma pistir demiş.

O zaman leblebici demiş ki, “Çuval deliktir göz bakar” demiş. Deliğe bak yani sevdiğin adam var gibilerinden.

Almış içeri. Akşam olmuş, tabii bunlar buluşurken kocası görüyor kocasını vuruyorlar öldürüyorlar adamla kadın. Sonra onun cinayetini anlatmak için o zaman leblebici anlatıyormuş, çuval deliktir göz bakar, ben götürdüm onu öldüren bu diye.

Tuz Masalı (2019)

Evvel zaman içinde kalbur zaman içinde develer tellal iken pireler berber iken bir annemizin beşiğini sallarken tingiri mingiri, bir tane padişah varmış. Padişahın da üç tane oğlu varmış. Şimdi Padişah üç tane oğullarıyla tabii şehzadeler çok lüks yaşıyorlarmış. Bir gün padişah düşünmüş bakalım demiş bunlar beni ne kadar seviyorlar demiş bunların sevgisini tartayım da hangisi daha çok seviyorsa, şapkasını

veriyormuş ya, kavuğu kavuğunu bırakayım demiş. Ondan sonra şimdi üçünü de çağırmış.

Şimdi birincisi demiş ki oo baba ben seni ne kadar sevmem, ben seni çok seviyorum demiş. Dağların bir ucundan öbür ucuna, her şeyin en iyisi olana kadar seviyorum demiş.

Tamam demiş. Sen adam olursun demiş koymuş onu kenara.

Ortancasını getirmiş. Ortancası bütün ülke sınırı kadar seviyorum seni demiş.

Onu da kenara koymuş sen de adam olursun demiş.

Üçüncü de öyle derse kura atacak, içlerinden birisini padişah yapacak.

Üçüncüsü de demiş hiç ses vermemiş, gitmiş mutfaktan bir avuç tuz getirmiş ben seni ha bu kadar seviyorum demiş.

Padişah çok kızmış, sen demiş naptın demiş, ben demiş senin babanın padişahınım demiş. Beni tuz gibi nasıl seversin demiş.

Hemen cellatları çağırıyor, onu kovduruyor, attırıyor saraydan atıyor bunu atın diyor.

Atmış neyse dışarlarda gezerken bir tane başka bir ülkenin padişahı varmış, onun da çocukları yokmuş. Almış onu evlatlık etmiş. Tabii o padişah ölünce bu çocuk padişah olmuş.

O zaman demiş ki, “ben babamdan nasıl intikam alırım” demiş. “bir düşüneyim” demiş.

Davet etmiş babasını. Ama aşçılarına emrediyor ki asla yemeklere tuz atılmayacak, tuzsuz yemek yapılacak diye.

O babasından da zengin bir ülkenin padişahıymış ya, çok lüks her şeyi döşemiş yerleşmiş babası geliyor babası tanımamış yıllar geçtiği için. Yemekleri koymuş. Babası bir kaşık almış, uy demiş ben bunu yiyemem demiş. Her şey çok güzel ama tuz yok demiş. Başka bir şey koymuşlar onu da yiyememiş, tuzu yokmuş. Hiçbir şeyin tuzu yokmuş, hiçbir şey yiyememiş. Ondan sonra en sonunda tuz getirmiş al bakayım şu tuzu demiş, hemen tuzu biraz ekmiş bu yemek ne kadar güzelmiş demiş. Tuz ekince çok güzel oldu bu yemek demiş.

Ya padişahım demiş, bir zamanlar oğlun vardı ya tuz kadar seviyorum dedi diye onu attın sokaklara demiş. O demiş bendim demiş.

O zaman anlamış ha demek ki sen beni bu kadar seviyordun kuzum diye bağışlamış affetmiş. Masal da bitmiş.

Tılsımlı Yüzük¹⁴

Memleketin bir köyünde bir tane güzel bir kız varmış. Bir de dede varmış. Dede kıza aşık olmuş. Onu kurmuş şimdi, ben bu kıızı nasıl alırım diye. Bakmış araştırmış ki kızın ailesi çok yoksulmuş, paraya ihtiyaçları varmış. Babasına gitmiş, paralar vermiş kıızı almak için, kıızı razı edecek ya.

Babası bir türlü diyemiyormuş kıza, dedeye vereceğim diye, dede ya. Bir köyün de zenginleriymiş kız da dedenin torununu biliyormuş, delikanlıyı seviyormuş.

Gitmiş babası demiş ki “falancının oğluna istiyorlar seni, gider misin?” demiş.

Kızın hoşuna gitmiş tabii, zengin, çocuk da güzel diye. “Tamam baba” demiş. Hiç kimseyle de evlenmiyormuş ya zaten, kimseyi beğenmiyormuş.

O oğlana isteyince kız hemen “tamam” demiş. Güle oynaya düğün dernek kurulmuş, düğünler yapmışlar gelin olmuş. Gelin olmuşlar gelini götürmüşler gelin odasına koymuşlar. Bir tane dede gelmiş.

Dede şimdi kalkmıyor, oturuyor meğersem.

Kız dedeye bakıyor, dede kıza bakıyor. En sonunda kız duvağının altından bakmış,

“Uy dedemsin dedemsin

Akşam oldu gidersin

Torununu yollayasın” demiş.

Dede de demiş ki,

“Hay gülümsün gülümsün

Ben senin kocanım

¹⁴ Bu masalı 2019 yılında KK3 ve KK5 birlikte anlatmışlardır. KK5’in anlattığı kısımlar italic olarak verilmiştir.

Sen de benim blblmsn” demiş.

Hemen gelin duvağını bir atmış üstünden

“Çoruh’i aştuğum

Maçka’yi dolaştuğum

Sen misin benim kocam

Sakalına sıtuğum” demiş camdan atlamış.

Camdan atlamış gitmiş gitmiş gitmiş.

Camdan atlıyor gidiyor ya, ormanın derinliklerine gidiyor orada da bir tane adam genç yakışıklı bir ocuk karşısına çıkıyor. Sonra bakıyor görüyor ki, o evlendireceğiz dediği adam vardı ya torunu, o karşısına çıkıyor. Tabii bu kızı alıyor, kız da dnden razı tabii onunla evlendim diye düşünüyordu ya hani, sonra dede çıktı karşısına. Onunla evlendim diye gidiyor onunla uzak diyarlara gidiyorlar, orada mutlu mesut yaşıyorlar bir süre öyle gidiyor.

Bunların çocukları falan oluyor. Sonra bir gün adam odada üstünü değiştirirken bunun bir tane yüzüğü varmış böyle taşlı falan bir yüzüğü varmış. Üstünü değiştirirken kadın da kapının arasından böyle ona gözü dalmış izliyormuş, izliyor gibi değil de gözü dalar ya hani insanın böyle. Yüzüğü çıkardı anda adam o gencecik, âşık olduğu adam o kocası çıkmış. Kadın böyle şaşırmış, hemen girmiş içeri demiş ki:

İhtiyari hiyari

Gangul olmuş hiyari, diyor.

Yani ihtiyar kocam demek ya, ganguli dede olmuş diyor.

Hiyara diyor, sonra işte âşık olduğu adam kendi o dedesiymiş ama öyle işte istemediği için de yine de bir şekilde karşısına çıkmış. Halbuki bu dede hemen o gün kız evden atladı ya hemen yüzüğünü takmış kızı takip etmiş, kızın kendisi değil de başkasıymış gibi önüne geçmiş. Öyle olunca da kız dnden razı tabii, mutlu mesut yaşamışlar.

Padişah ve Dilenci (2019)

Bir varmış bir yokmuş, bir tane ebe varmış bir kadının doğumuna gitmiş. Kadın doğum yapmaya başlamış üç tane çocuğu olmuş z. Birisinin elinde kavuk varmış,

padişah olmak için. Birisinin elinde eli böyle doğmuş (bir elini avcu açık şekilde havaya kaldırarak), birisi de ateşle doğmuş ateşte yanarak doğmuş.

Ateşle doğuyormuş ya ölümü şey oluyormuş ya hani doğumdan belli oluyormuş. Bu şaşırılmış ebe allah allah bunlar nasıl çocuklar demiş. Bir dedeye anlatmış böyle böyle diye. Dede “biri ateşte ölecek, biri padişah olacak biri de dilenci olacak” demiş. Ebe gülmüş, neyin padişahı neyin dilencisi demiş orta halli insanlar bunlardan padişah mı olur bunların çocuklarından demiş.

Zaman geçmiş çocuklar büyümüş, yürümeye başlamışlar. Bir gün padişah bütün erkek çocukları toplama emri vermiş. Erkek çocuklar toplanmış. Biri zaten ateşe atılmış yanmış, o ateşle doğan yanmış. Ateşe atmışlar. Ateşle doğan kızmış.

Biri çok güzelmiş o padişah olan. O güzel o kavukla doğmuş ya, çok güzel olduğu için askerler görmüşler saklamışlar onu. Vezirin biri görünce de padişah etmiş.

Öbürü de dilenci olmuş. Yıllar geçmiş o dilenci olan öğrenmiş ki kardeşi padişah. Gitmiş kardeşinin kapısına, Padişah kardeşim geldi diye şey yapmış ama hep kınamış işte dilencisin diye, kimseye göstermiyormuş utanıyormuş derken.

Kardeşinin öyle gücüne gitmiş öyle gücüne gitmiş ki, “giydiğin yelek iğne olsun batsın vücuduna rahat edemeyesin, yediğin de zehir olsun” diye çıkmış giymiş evden. Çıkmış bu padişah bilmiyor kardeşi gitmiş mi gitmemiş mi umurunda değil.

Bu şimdi yemek yemeye başlamış, hiç yemeğin tadını bulamıyor zehir gibi. Kızıyor tabakları atıyor oturduğu yerden dikenler batıyor üstündeki giysiler batıyor günlerce yiyememiş içememiş hiç. Uyumuyor her tarafı rahatsızlanıyor. Böyle günlerce kendini kahretmiş, bana ne oldu diye düşünmeye başlamış. Çok acılar çekmiş en sonunda kardeşini aramaya başlamış belki derdime ortak olur diye.

Kardeşi yok sarayda, gitti ya, beddua etti yüzüne. “Ha demek ki kardeşimi çok kırdım ondan oldu” demiş. Hemen gitmiş bulmuş kardeşini, her yerde aramış bulmuş kardeşini getirmiş. Yediği yemeğin tadı da gelmiş giydiği yeleğin şeyini de almış masal da bitmiş.

Serçe Parmağı (2019)

Kızı başka ülkeye gelin etmişler. Kız demiş ki oğlana gelin gitmeden, “sen beni nereden tanırsın” demiş. “Kırk çarşafa bulasalar beni tanır mısın?” demiş. O da “küçük serçe parmağını göreyim seni tanırım” demiş. Sonra yıllar geçiyor, kız başka yere

gidiyor, oğlan başka yere gidiyor. Oğlan ama tabii padişahın oğlu ya, sonra padişah oluyor.

Bir gün o ülkeye gitmek zorunda kalıyor ama kızın orada olduğunu bilmiyor. Şimdi yemek yemişler, şey yapmışlar. Bu peçeyle çıkıyor, herkese çay mı veriyor kahve mi bir şey işte.

Sonra bakışlarından şüphelenmiş o eski sevdiği olduğunu ama tam emin olamamış oğlan.

Böyle delikten parmağını çıkarmış serçe parmağın bu beni serçe parmağımdan daha iyi tanır diye serçe parmağını göstermiş delikten. Eskiden kahveyi Türk geleneğinde peçeli verirlermiş ya böyle önlerinde bir gizli kapı olurmuş. O zaman anlamış ha bu benim sevdiceğim diye, hemen oraları karıştırıyor hemen alıyor sevdiğini tekrardan.

Ayrılan İki Kardeş (2019)

İki kardeş küsüyorlar birbirlerine beddua ediyorlar. “Eteklerin dağ olsun, saçların bağ olsun, gözyaşların sel olsun” diye.

Bir de bir afet kopuyor, sel alıyor götürüyor, dağlar böyle uçurumlar şeyler, biri bir dağda kalıyor biri bir dağda ayrılıyorlar yıllarca ayrı kalıyorlar.

Div ile Cüce (2019)

Bir varmış bir yokmuş, evvel zaman içinde kalbur zaman içinde iki arkadaş varmış biri diviymiş işte deve, işte divi adam çok büyük adam, dev dev. Bir tane de cüceymiş.

Dev adam ile cüce arkadaşmışlar onlar. Şimdi dev adam hep gücünü tartarmış, “ben güçlüyüm ben herkesi yenerim ben bunu yaparım,” dermiş, cüce de “ben de çok akıllıyım gel seninle iddiaya girelim yarışalım” demiş. “Tamam” demiş napalım işte üç tane şey yapalım demiş ilk başta falan yere kadar yürüyeceğiz, koşacağız kim erken varırsa o yarışı kazanır demiş.

Şimdi cüce düşünmüş, ben bunu napayım napayım demiş bir sürü yiyecekler koymuş önüne, yedirmiş yedirmiş yedirmiş şişirmiş onu iyice, yürüyemesin diye.

Yola çıkmışlar, tabii dev adam şiş ya, yürüyemiyor, ağır. “Azıcık dinleneyim de oturayım şurada azıcık dinleneyim de nasıl olsa geçerim onu” demiş. Cüce geçmiş onu.

Birinci yarışı o bitirmiş, o geçmiş.

İkinci yarış köprüden köprüye ip uzatalım demiş, onu da dev adam şey yapmış. O ipten kim geçerse demiş o kazanır yarışı demiş.

Şimdi cüce hiç düşünmemiş. “Tamam, bu zaten ağır, bir bassa güm diye iner aşağı” demiş.

Dev adam da, bacaklarım uzun, köprüden köprüye uzanır bacaklarım diye hesap etmiş ama şimdi ilk başta dev adam şey yapmış tabii ki bacağı ulaşmamış köprüden köprüye. Bastığı gibi ipe, güm diye inmiş aşağıya suya.

Cüce zayıf olduğu için ipten rahatça geçmiş karşıya. Üçüncüye demiş ki, falan kayayı buraya getireceğiz bu mağaraya dayayacağız. Cüce düşünmüş, ben bunu kesin kaybederim bir akıl kullanmam lazım demiş. Zaten cüce oynatamaz kayayı küçük olduğu için. Dev adamı önden mağaraya sokayım demiş, kayayı getirsin getirsin oraya da kendisini tıkayayım demiş. Şimdi biraz kayayı getirmiş getirmiş dev adam, tam mağaranın kapısına gelmeden cüce demiş ki sen demiş mağaraya gir demiş, ordan çekince daha rahat kapatırsın deliği demiş.

Dev adam da salakmış biraz kafayı kullanamıyormuş, girmiş mağaraya, cüce de gülüyormuş. Kayayı çekmiş, çekmiş, çekmiş kayanın kapısı kapanmış kendisi içeride kalmış mağarada. Bir tek eli kalmış. Çırpınmış çırpınmış, bir daha oynatabilir mi? Bir eliyle oynatamaz tabii. Cüce demiş ki ha demiş akıl mı üstün beden mi üstün demiş, masal da burda bitmiş, mağaraya tıkmış dev adamı.

İki İnatçı Keçi (2020)

Bir çoban varmış, çobanın keçileri varmış böyle. Boyna keçi güdermiş. Bir köprü varmış o köprüde iki keçisi boyna suya düşürmüş. O ben önden gidecem, o ben önden gidecem, o ben önden gidecem boyna sudan çıkarırmış.

Bir gün çoban “ben sizden artık bıktım, bir daha da suya düşün, bir daha sudan çıkarmayacağım, dere alsın götürsün sizi” demiş. Keçilerle anlaşmış.

Şimdi, keçiler de düşeceklerini biliyorlar ya akşama kadar otlanmışlar, akşam olmuş dönecekler şimdi sürü geçmiş. Bu iki tane keçi, hangisi önden gideceğini bilemiyor. Şimdi hangisi şey yaparsa diğeri arkasından gidiyor ya, düşüyorlar suya boğulacaklar. Sahibi kurtarmayacak, çoban onu, söz vermiş onlara “bir daha kurtarmam sizi” demiş. Şimdi keçinin birisi adımı atıyor, öbürü de atıyor. Hemen boynuzlanmaya başlıyorlar, kavga etmeye başlıyorlar.

Bir daha bir daha, “yok olmayacak böyle” demiş, “en iyisi” demiş, “biz anlaşalım ya sen önden git ya ben arkadan” demiş. “Yoksa” demiş “bizi kurtarmaz çoban. Bize öyle söyledi, biz boğuluruz.”

“E nasıl napacağız?”

“Yok,” demiş, “O zaman sen önden git”

“Yok sen önden git”

“Yok sen önden git”

Gene takışmışlar bunlar, gene düşmüşler dereye.

Derede çırpınmışlar çırpınmışlar çırpınmışlar yok, dere götürüyor bunları. Neyse birisi bir yeri bulmuş, çıkmış yukarı. Bakmış diğeri boğulacak, yine kıyamamış arkadaşı ya, kavga ediyorlar ama yine kurtarmış. Koşmuşlar koşmuşlar sürüye yetişmişler.

Çoban diyor ki “ha ben yıllarca uğraşıyordum, şimdi siz dersi aldınız mı, demek ki daha önceden verecektim size bu dersi” demiş, masal da burda bitmiş.

Çeşme Başındaki Kız (2019)

Çeşmeye giderlermiş su taşımaya, orada da maniler söylerlermiş. O güzel kızın sesi de çok güzelmiş, çok güzel şarkı söylüyormuş böyle. Bir gün öyle şarkıya kendini vermiş ki, kızlar gitmiş kendi de orda oturuyor. Bir kafasını kaldırıyor ki, çok güzel bir delikanlı. Çok güzel ama delikanlı, çeşmenin başında. Orada aşık oluyor, ama utanıyor kaçıyor kız. Kaçıyor ama bir türlü onu unutamıyor. En sonunda artık yataklara düşüyor, yani çok sevdiği için, tekrar çeşmenin başına gidiyor.

Çeşmeye mani okuyor, sevdiceğim ne tarafa gitti diyor.

“oy çeşmem çeşmem, benim sevdiceğim nerelere gitti, bu yerden su içti mi?” diyor.

Çeşme de cevap veriyor, su. “geldi durdu seni aradı, suyumdan içti, halimi sordu ama seni bulamadı” diyor. Öyle deyince kız artık yollara vuruyor kendini. Gidiyor gidiyor bir tane çobanla karşılaşılıyor. Çobana da soruyor, “al koyunlu çobanım, kara koyunlu çobanım benim sevdiceğimi gördün mü?” diyor.

O da diyor ki, “bir atlı geçti buradan, hızlı geçti toza dumana kattı buraları” diyor. Onun olduğunu anlıyor, tekrar yola vuruyor kendini. Tekrar gidiyor gidiyor, odunculara gidiyor bu sefer.

Oduncular da diyor ki, “buradan odun aldı, işte falan yere odun götürdü” diyor. Tekrar gidiyor, bir eve gidiyor, ama çok güzel ev. Kız da biraz yoksul ya kendini oraya münasip görmüyor bunlar zenginmiş diye. Gidiyor kapısını çalıyor, hizmetçi kız “ne istersin kızım, bacım” diyor. “Benim işe ihtiyacım var, burada çalışmak isterim kimim kimsem yok” diyor. Mahsus işe girecek, oraya çalışmaya. Giriyor şimdi akşam oluyor, yüzünde perdeyle tülle çıkıyor onlara hizmete. Ama oğlan o anda o çeşmenin başında öyle duymuş ki onun kokusunu şeyini. Ben o sevdiceğin kokusunu duydum diye herkese söylüyor yani. Kim bu diye. Ama tam gidince kız odasına kaçıyor göstermiyor kendini. En sonunda bir gün yüzünü açıyor, açıyor ki o kız.

“Sen niye saklanıyorsun?” falan diyor.

“İşte ben yoksul kızıyım ama sana sevdalandım yataklara düştüm ama peşine düştüm” diyor.

“Ben de seni aradım” diyor, masal da bitiyor.

Pilavlı Masal (2020)

Şimdi eskiden çok yokluk varmış ya, bir tane oğlanı evlendiriyorlarmış düğün olmuş. İşte nişanlamışlar sonra da düğüne kalkıyorlar. Düğünde de bir güzel pilavlar yapmışlar bir güzel pilavlar yapmışlar. Ama herkese pilav yediriyorlar damada bir türlü pilav yedirmiyorlar meğersem. Damadı unutmuşlar. Damada pilav yok. Damat da bir sinirlenmiş bir sinirlenmiş. Önceden de pilav nerde kırk yılda bir pilav görüyorlarmış millet. Şimdi gelin alayı gelmiş. Damat da kızmış ha siz bana pilav yedirmeyin beni unutun demiş ben size yapacağımı yapacağım demiş. Gitmiş çatıya saklanmış. Gelin gelmiş, damat yok damadı arıyorlar. Damat yok. Sonra bir tane çocuk demiş ki ben biliyorum buraya çıktı o orada demiş. Gitmişler çatıdan bir türlü inmiyor. Ya senin ne işin var orada, gelin geldi gelin demiş. Yok demiş ben istemiyorum gelini

melini demiş. Ya niye yapıyorsun böyle gel gelini al demiş. Yok istemem demiş. Gürcüce böyle demiş “kim pilavı cemu, gelini de emuk cemes” demiş. Kim pilavı yediyse gelini de o yesin demiş. Ya gelini değişmiş yani pilava.

Balıkçı Oğlan (2020)

Bir kız varmış ondan sonra dermiş ki, geleni geri çevirmiş. Ben beni şey yapmayacak, o şeyi olmayan biriyle evleneceğim dermiş yani. Erkeklik şeyi olmayan biriyle. Bir gün bir tane güzel bir oğlan kızı görmüş. Görmüş ama bu deyimi de duymuş bu kız böyle diyor diye. Oğlan ben buna bir oyun kurayım demiş. Haber salmış, sen gideceksin kızı isteyeceksin bizim oğlanda da bu yok diyeceksin demiş. Sahiden de haber salmış bir kadınla, bizim kız da demiş ki yok ben o şeyi olanla evlenmem demiş. Yok yok demiş bizim oğlanda o yok demiş kadın da. Öyle deyince kız ha öyle mi, hemen hemen giderim hemen evlenirim ben demiş. Görüyorlar, şey yapıyorlar, düğün kuruyorlar evleniyorlar.

Tabii gerdeğe giriyorlar oğlan şey yapıyor tabi. Kız demiş ki “aa sen beni kandırdın, hani şeyin yoktu?” demiş. Ödünç aldım arkadaştan demiş.

Şimdi derenin bir tarafında kızın köyü, bir tarafında da oğlanın köyü varmış. Mutlu yaşıyorlar tabii. Mutlu evlenmişler. Şimdi bir hafta sonra el öpmeye gidecekler kızın köyüne. Dereden geçeceklermiş oğlan demiş ki bir şuna oyun yapayım demiş. Şimdi dereye girmişler oğlan demiş ki “eyvah bunlar ıslanınca düşer, ben şimdi arkadaşıma ne diyeceğim?” demiş.

Kız demiş ki “yok yok düşmesin onlar demiş, lazım olur ben seni sırtıma alayım” demiş. Sırtlanmış kız. Sırtına almış derenin ortasına gelince tabii koca adamı nasıl taşısın kız, yoruldu. Yok demiş, düşerse düşsün demiş. Bırakmış. Aha bir tane düştü demiş oğlan. Hemen kız yakalamış. Hemen hemen bari öbürü düşmesin demiş gene sırtlanmış. Gene biraz daha götürmüş, yorulmuş. Bana ne düşerse düşsün demiş oğlan demiş ki aha öbürü de düştü demiş. Kız şimdi dalmış dereye, arıyor şimdi. Gitmiş gitmiş derenin arkasından arıyor. Oğlan da arkasından. Gitmiş gitmiş ki bir tane balık yakalayan adam var derenin kenarında.

Adama yapışmış şeyine “çabuk benim adamın ödünç şeylerini ver” demiş.

Adam demiş ki “yok yok onlar ödünç değil benim, onlar ödünç olmuyor” demiş.

Adam en sonunda demiş ki gel gel onlar yerinde duruyor demiş. Sen bana oyun mu yaptın demiş, e sen öyle diyordun gelmiyordun ya ben de sana oyun yaptım demiş.

Çeşme Başındaki Fakir Kız (2020)

Bir tane şehzade atıyla gidiyor, bir tane de bir köyün çok güzel bir kızı varmış. Fakirmiş ama kız, ama çok güzelmış böyle. Çeşmenin başında. Atın sesini duyunca bu kavak ağacına çıkıyor böyle. Çeşmenin başında kavak ağacı varmış. Şehzade de böyle su içiriyor ya ata, at bir türlü suya yaklaşıyor. Geri çekiliyor. Öyle güzelmış ki. Ay gibi ışığı yansıyormuş, at korkuyormuş ışığından.

Bir bakmış ki suya, suda pırlıl pırlıl ışık. Demiş hayırdır bu nedir demiş. Bir de yukarı bakmış ki kız. Ay ışığı gibi çok güzelmış kız. “in misin cin misin in aşağı?” demiş.

“Ne inim ne cinim senin gibi insanım” demiş.

“O zaman aşağı in” demiş, yok inmiyor. Aşağı in demiş yok inmiyor. Zorla indiriyor işte. Sonra atının arkasına alıyor götürüyor. İşte evlenmeye falan kalkıyor ama ilkte evlenemiyor. Padişah aldırıyor kızı fakir kız diye. Sonra bayağı bir zorluklar çekiyorlar, evleniyorlar sonunda.

Görgüsüzler Masalı (2020)

Bir tane mağarada yaşayan bir aile varmış, onların da çok güzel bir kız varmış. Bir gün avcılar geziyormuş. Avcının biri, zenginmiş ama, biri bir bakmış bir tane güzel bir kız oturuyor karada. Kızı sevmiş. Kızı atına bindirmiş götürmüş. Götürmüş zengin aile tabii, kız ama hiçbir şey bilmiyor. Mağarada yaşayan kız. Ne evi doğru dürüst biliyor, ne şeyi. Neyse ben demiş bunu alıcam ailesine. Ailesi de olur mu bu bir şey bilmiyor demiş. Yok demiş öğrenir demiş. İyi tamam o zaman demiş.

Şimdi düğün dernek kuruyorlar işte düğün hazırlığı yapıyorlar. Kız demiş ki, benim ailem de katılsın o zaman annem babam da demiş. Tamam o zaman demiş getirelim anneni babanı da demiş. Düğüne bir gün önce annesini babasını da getiriyorlar, annesi babası evlere bakıyorlar meğersem

“Allah Allah bunlar bu kadar yoğurtları nereden buldular da duvarlara sürdüler?” demişler. Duvarlar beyaz boyalı ya yoğurt sürdü zannetmişler.

Öyle sağa sola bakıyorlar. Kız da tembih etmiş, “Bak abuk subuk şeyler yapmayın, beni utandırmayın sakın” demiş. Onlar tamam tamam diyorlar. Neyse

onlara bir oda ayırıyorlar. Onlar sabaha kadar o duvarları tek tek kazımışlar. Yoğurt diye. Hani yoğurt kurusu yapıyorlar ya, yoğurt kurusu diye o kireçleri hepsini sökmüşler.

Sabah olmuş kız bir gelmiş ki “siz beni rezil ettiniz size düğün müğün göstermeyeceğim hadi gidin” demiş.

Oğlan gelmiş demiş ki “yok yok bir şey olmaz, hadi bir şey olmaz boşver olsun cahillik” demiş.

Ondan sonra neyse razı etmişler düğün olmuş. Düğün olmuş şimdi, tabii onlar geri dönmüşler. Şimdi çocukları olmuş bunların çocuk olunca yine getirmişler onu anne babasını. Bu sefer çocukların şerbetine şerbeti için bunlar demiş bu kadar demiş.

Kan zannetmemişler de nerde buldular diye her tarafını yıkanmışlar şey yapmışlar şerbeti akşamdan çocuk şerbetini mevlüt yapılacak ya şerbet hazırlamışlar akşamdan o şerbeti hepsini ziyan etmişler. Kız gene bi kızıyor bunlara. Siz gene şey oldunuz bunlar adam olmayacak falan diye. Adam da demiş ki yok demiş ben bir daha karımı bunlara hiç yollamayacağım demiş. Bir daha hiç şey yapmamış.

Sonra yıllar geçmiş o çocuğu büyümüş artık. Çocuğu büyümüş çocuğu da avcılığa başlamış babası gibi ormanlara çıkmış. Bir gün ormanda bir şey olmuş kalmış geri dönememiş. Geri dönemeyince dedesi olacak kişi, ama dedesi olduğunu bilmiyor, ormanda yaşıyor ya mağarada. O buluyor işte. O da dedesi olduğunu bilmiyor. O anlatmış böyle böyle diye. Bizim cahilliğimize böyle yaptık şöyle yaptık diye ama o anlamış tabii bunun torunu olduğunu. O zaman işte tamam demiş artık geçmiş geçmişte kaldı bir daha şey olmayacak demiş. Annem demiş hep hasret çekti sizi demiş. Üzülüyormuş tabii kadın illa anne babası tabii özlüyormuş. Annesi babasını da getirmiş. Masal da bitmiş.

Çirkin Ördek (2020)

Bir gün bir tane nine kuluçkaya tavuk oturtturuyor, ondan sonra ama nedense bir tane yumurta farklı yumurta karışıyor nerden karışıyorsa. Günler geçiyor, bir gün bir gidiyor ki civcivler çıkıyor. Civcivler çıkıyor ama bir tane ördek, bir tane civciv farklı böyle. Civciv. Allah Allah diyor, bu diyor bu civciv değil bu ne ki diyor. Ondan sonra napsın napsın napsın, tavuk da onu kabullenmiyor ama. İstemiyor yani kendi civciv, aynı bizim civciv gibi. Biz başka civciv koyduk da ooo neler yaptı.

Sonra işte o napsın napsın tabii kıyamıyor da. Sonra nine onu kendi yanına alıyor, kendi nereye gidiyorsa onu da ama büyüdükçe bir çirkin ördek oluyor bir çirkin ördek oluyor ki böyle gören korkuyor yani. Böyle ördek olmaz, ördek yavrusu güzel olur ama bu çirkin. Çirkin ördek yani. Büyüdükçe daha çirkinleşiyor, büyüdükçe daha çirkinleşiyor. Nine diyor ben bunu napsam, kessem eti yenilmez satsam bunu kimse almaz diyor çirkinliğinden diyor. Ben napayım bunu diyor.

Günlerce aylarca gezdiriyor yıllarca bayağı bir büyüyor, büyüyor. Bir gün dere kenarına gidiyor, dere kenarında tabii bu ördek ya dereye dalıyor. Orada yüzüyor, nine de fakirmiş yani. Dalıyor dereden bir şey çıkarıyor. Bir bakmış ki parlak bir şey. Nine bakmış ki altın mı elmas mı bir şey, oo nine bir seviniyor. Hemen ördeğini de onu da alıyor götürüyor oo çok değerli satıyor. Zengin olmuş. O çirkin örneği altın gibi çok değerli şey yapmış diyorlar ki herkes ya sen ne oldu da böyle nerden buldun parayı. Demiyor tabii. Sen demiş bu ördeği demiş yani şey yapmak istiyordun çirkin diye niye şimdi hep yanında tutuyorsun diyorlar.

Her gün götürürmüş dereye yine aynı çıkarsın diye. Ama bir daha yok. Yok bir daha yani. Ördek dalıyor, gene yok çıkaramıyor. Tabii paralar da bitiyor. Boyuna para durur mu? Bu boyuna çıkarak diye paraları savuruyor savuruyor yiyor paraları. Hazıra dağ dayanmaz. Ondan sonra bir gün demiş ki hadi demiş para bitti, çıkar şuradan bir şey. Zengin olalım demiş. Öteki de o zaman demiş ki haaa demiş para çıkarınca benim çirkinliğimi şey yapmıyordun da beni seviyordun da demiş şimdi mi sevmiyorsun menfaatine demiş. Dalıyor dereye gidiyor, bırakıyor nineyi. Masal da burda bitiyor, herkes menfaatine yani.

Çölde Esen Rüzgâr (2020)

Bir tane adam karısına sen beni ne kadar seviyorsun diyor, karısı da demiş ki ben demiş seni demiş çölde demiş böyle yel eser ya, insanın çok hoşuna gider ya seni o kadar seviyorum demiş.

Adamın gücüne gitmiş. Sen ne diyorsun ya, sen bana bunu nasıl dersin demiş. Ben seni çok seviyordum, ben senden bunu beklemezdim demiş. Ne beklerdin demiş, ben seni çok sevdiğim için bunu dedim demiş. Yok demiş, beni sevsen bütün alemler kadar seviyorum demen lazımdı demiş.

Yok demiş, bir gün çölde kalırsan demiş deyimimin kıymetini bileceksin demiş.

Adam inanmamış, kızmış, kadını boşamış, bırakmış kadını.

Kadını bırakıyor, yıllar geçiyor. Adam bir gün yola koyuluyor atıyla. Atıyla yola koyuluyor, bir bakmış bir sıcak bir şeyde çok sıcak gelmiş biraz bir dinleneyim demiş. Ama bir türlü gölge bir yer bulamıyor. Gidiyor, gidiyor, gidiyor yok. Ucu bucağı yok, çöl. Gölge arıyor. Ya demiş bu nasıl bir iş ya demiş. Bu ne kadar kötüymüş bu sıcakta durmak demiş. Yok bulamamış, gitmiş gitmiş gitmiş günlerce yürümüş. Neyse bir gün böyle yüksek bir yere durmuş, duraksamış artık. Yorgunluktan bitkin olmuş.

Sonra bir yel esmiş, böyle ciğerleri açılmış adamın. Demiş ki, ya demiş benim hanım beni bu kadar seviyormuş da ben naptım demiş.

Hemen yola koyuluyor, hemen benim hanımı bulmam lazım demiş. Ama hanım nerde, giden gitti yok. Giden bir daha geri gelir mi? Aramış aramış, yok kadın. Bulamamış. Yıllarca adam öyle aramış aramış bu da bir destan kalmış masal da bitmiş.

Ağıt Yakan Çoban (2020)

Bir çobanın bir tane sevdiği kuzusu varmış. Çok seviyormuş kuzusunu. Öyle seviyormuş ki, çoban ne derse kuzu onu yaparmış bütün sürü de onu yaparmış.

Bir gün bir kervan geçmiş. Kervanda bir tane devenin üstünde bir güzel kız, bir güzel kız. Çoban bu kıza aşık olmuş. Sürüyü mürüyü bırakmış kızın peşine takılmış. Gitmiş gitmiş ki kız o zamanki padişahın kızı. Kim verecek çobana kim verir kızı.

Delirmiş çoban. Napayım, ben bunu almazsam ben yaşayamam ben aşığım, yataklara düşmüş. Kuzu da delirmiş, sürü dağılacak sahibi çobanı böyle oldu. Kuzu da düşünüyor şimdi napsın. Sonra bir gün padişah kızına damat arıyor. Bu duyuyor. Apolyo okunuyor. Bu duymuş, gitmiş, kellem giderse gitsin demiş. Zaten ben yataklara düşmüşüm onun sevdasından, gidecem demiş gitmiş. Gitmiş herkes bir şeyler koymuş önüne. Gitmiş, padişah demiş ki gel bakalım sen ne koyacaksın benim önüme bir çoban olarak demiş. Benim karşıma damat olarak nasıl cesaret edip de geldin demiş.

Ben demiş susuz sürüyü demiş ırmaktan iki kere geçirip götürüp getireceğim demiş. Bunu sana and ederim demiş.

Padişah dona kalıyor, Allah Allah böyle bir şey olmaz ya demiş. Padişah hemen yüklemiş kaç çuval tuz. Sürülere basmış tuzu, basmış tuzu, sürülere yalatmış tuzu.

Sürüler tuzlansın ki iddiayı kaybetsin. Vermiş tuzu vermiş tuzu. Şimdi bu da sürüsüne güveniyor ya.

Neyse o gün gelmiş ırmağın başına gelmişler, sürünün başına o kuzusunu getirmiş çoban. Hadi bakalım sana güveniyorum demiş kuzusuna. Bir ıslık çalmış. Kuzusu önden, ırmağı hiçbir damla suyu içmeden geçmişler.

Padişah şok olmuş, yok bu tılsım demiş. Olmaz demiş. İlkinde inanmamış. Ama yok hiçbir sürü içmedi. Koca sürü hiçbir damla su içmeden geçti. Bir daha olacak demiş. Geri dönmüşler bir daha öyle. Gene içmeden geçmişler. Padişah demiş ki o zaman haa, demek ki sen kuzuna güveniyordun ondan geldin demiş. Tamam sen hak ettin demiş. Kızı vermiş. Kırk gün kırk gece düğün etmişler masal da bitmiş.

Ağıt Yakan Çoban (2020)

Onu işte çoban bir padişahın kızıyla evleniyor. Saraya yerleşiyor. Ondan sonra ilk başta demiş ki kendi kendine aman demiş kurtulayım demiş onun peşinde koşmaktan şey yapmaktan öyle düşünmüş ama hiç de öyle değilmiş ama kızı da çok seviyormuş, karısını. Saraya yerleşmiş ama bir türlü mutlu olamamış. Hep böyle yeşilliğin kokusunun hasretinde, dağların sesinin hasretinde... Her zaman ağıtlar yakarmış işte

Dağda öten kuşlara hasret kaldım çimende

Yayılan kuzulara hasret kaldım diye

Beni salın obama

Götürün beni yaylama

Diye ağıt yakarmış. Sonra öyle şey olmuş, hep mutsuz yemek yememeye başlamış, su içmemeye başlamış. Karısı da olmayacak artık demiş. Böyle olmayacak gidelim senin istediğin yerlere demiş. Gelmişler yaylaya, çobanlığa başlamış gene. Mis gibi yaşamışlar. Demiş ki saray da senin olsun köşk de senin olsun neyleyim mis gibi doğa varken sarayı demiş. Masal da bitmiş.

Helva Kavurma Hikâyesi (2020)

Bir tane kadın kocasına pek naz yaparmış.

“Aman, ondan ben korkarım. Aman onu ben yapmam, aman şunu ben yapmam.” Adama hiçbir şey yapmıyomuş. Hep adama iş yaptırıyomuş. Ondan sonra, ama helvayı da pek severmiş. Şimdi bir gün bir komşu ölmüş.

Gelmiş şey demiş ki kocası “sen” demiş “beni” demiş “dinlemiyon dinlemiyon bari” demiş “şu komşunun hatrına git de” demiş “şu mezarında bi helvasını kavur” demiş.

Bu şimdi kocasına her şeyi yok yok diyo ya, onu yapmam şunu yapmam diye naz yapıyo ya. Şimdi kocasına he diyemedi ama helvayı da istiyο, nasıl kıvırayım da gideyim diye.

Şimdi adam da gizliden gidiyo, o gömülen adamın mezarında saklanıyo. Hele kadın, karısı gelecek diye. Sahiden de akşam oluyo, kadın tenceresini şekerini ununu yağını topluyo gidiyo o mezarın üstüne ateşi yakıyo. Helva kavurmaya başlıyo, kocası da şimdi helva kavuruyo ya kocası da arada sırada böyle elini çıkartıyo. Hııı demiş çıkarma elini, vururum kepçeyi ha yersin haaa diye kepçe vuruyormuş eline. yani korkanlar için derler ki, ne korkuyosun sen istesen gidersin mezarın üstüne de helva bile kavurursun derler yani...

Anasını Dereye Atan Adam (2020)

Bir tane, şimdi bir tane kız varmış. Bir tane adam varmış, adamın üç tane oğlu varmış. meğersem, kadın da varmış tabii karı koca. Onların üç tane de oğlan olmuş. Bunların da bir tane babaları varmış. Şimdi bunların çocukları oldu ya hiç babalarına bakmamış. Babalarına bakmamışlar bir gün çocukların bir tanesi çok uzağa gitmiş, bir tanesi de şey olmuş, bir tanesi yanında kalmış. Sonra o oğlan bir tane kıza vurulmuş. Adam ölmüş. Sadece kadın kalmış yanında. Ondan sonra kadın bir şey oluyor hasta oluyor. Hasta oluyor, oğlan bir iki ay bakmış. Sonra o kızı alınca, kız bu kadını istememiş kaynanayı. Adam evdeyken bakıyor annesine şey yapıyor, işe gidiyor adam o taraftan işe gidiyor bu bu taraftan kadını alıyor derenin kenarına oturtturuyor. Kaynanasını. Sepete atıyor. Derenin kenarına oturtturuyor. Adam geliyor, geliyor annesi yok. Getiriyor eve. Hadi ertesi günü tekrar, ertesi günü tekrar. Üç dört kere böyle tekrarlamış. En sonunda kadın demiş ki “bu ananı bu sefer sen alıp götüreceksin ellerinle yoksa ben yokum” demiş. Adam düşünmüş düşünmüş demiş napayım ya demiş şimdi annemi seçsem, garısız kalırım demiş. Garıyı seçsem, annem napacak beni demiş annem zaten hasta demiş. Baksam demiş çalışamıycam ne yiycem demiş. Öyle düşünuyo.

O gün işe gitmemiş, annesinin yanına gelmiş. Şimdi diyemiyor da. Annesi demiş ki “ne o oğlum” demiş “karın akşam ne fit verdi de ne diyemiyorsun bana” demiş.

“Yok anne bir şey” demiş

“Yok yok annem” demiş, çatıdaki sepeti indir ama demiş beni atınca demiş tekrar çatıya koy sana da lazım olur demiş. Anne demiş yok demiş napayım ama demiş o da benim karım demiş.

Hadi oğlum hadi demiş, geç galma demiş, getir sepeti goy beni demiş.

Geliyor, annesi, sahiden de sepeti indiriyor goyuyo sepete götürüyor dereye bırakıyo. Dönüyo.

“atar ana atar ana mundis kope batar ana”

Yani nasıl anlatayım bunun Türkçesini ya, “attın attın götünü küreği attın sepetle yuvarladın” diyor işte. Ama muhakkak diyor sepeti bırakma sepeti çatıya koy diyor. İyi sakla sepeti diyor. İyi ki diyor iyi lazım olur diyor.

Neyse oğlan geliyor, kadın orda inlerken inlerken, bi tane balıkçı geliyor. Bir bakmış ki o balıkçı da yıllar önce gittiği oğlu. Bakmış ki anası orda. Alıyor götürüyor.

Tabii ki annesinin duasını o alıyor. Geliyor bu eve. O gün çok huzursuz kalıyor adam, doğru mu yaptım yanlış mı yaptım düşünüyor. Ama evde hiç huzur olmuyor, kadınla böyle oluyorlar (ellerini çarpı yaparak) adam diyor ki ya diyor senin istediğini yaptım diyor gene ne istiyosun diyo. Kadın ne istediğini de bilmiyor habire adamlar gavgav ediyor. Gavga ediyor. Bir gün adam işe gidince, adam iş kazasından sakat oluyooo. Getiriyorlar eve. Bu adamın da gene üç tane oğlu varmış. hee, hemen getiriyor geldiği gibi hiii beni yatırmayın diyor yukardan sepeti getirin koyun anamı attığım yere beni atın ben hak ettim onu diyor ben diyor anamın duasını almadım diyor. Masal da bitiyor.

Gırmızı Şapkalı Gız (2020)

Gırmızı şapkalı gız işte gurt bi büyük annesini işte gidiyo yutuyor önden önden, sonra yatağına giriyor, o kızı torunu işte yemek getiriyomuş ya ona, gırmızı şapkalı gız, büyükanneye. O geliyo onu bekliyo gurt, gapıyı da açık bırakıyo.

Ondan sonra gelmiş, “büyükanne büyükanne nerdesin?” demiş.

“Yataktayım gızım gel” demiş

“Ah büyükanne senin sesin noldu niye bu kadar galınlaştı” demiş

“Üşüttüm herhalde gızım ondan demiş”

“Aaa büyükanne” demiş “hemen ben sana sıcak ihlemur yapayım” demiş.

Girmiş içeri bi bakmış ki goca burunlu biri yatıyo büyükannesinin öyle burnu yok. “aaa” büyükanne demiş “senin burnun ne kadar büyümüş” demiş. “senin bu kadar büyük burnun yoktu” demiş.

“Senin kokunu daha iyi almak için gızım” demiş. Öyle bakmış gözleri de gocaman. “Amaa büyükanne” demiş, “senin gözlerin de çok büyümüş” demiş.

“Seni daha iyi görebilmek için gızım” demiş.

Bu anlamış tabii kurt olduğunu büyükannesi yuttuğunu. Gitmiş gizliden bıçak almış eline. Yanına yaklaşmış yaklaşmış. Büyükanne demiş, senin demiş dişin görünüyö demiş senin dişlerin yoktu dişlerin de büyümüş demiş.

Seni yutmak için gızım, seni çiğnemek için diye ağzını açınca bu da bıçağı çıkarıyo karnını yarıyo büyükannesini kurtarıyor. O zaman işte ormandaki kuzular da kurtuluyor, ormandaki şeyler de kurtuluyor. Masal da burda bitiyö.

Gara Goyunun Ağıdı (2020)

Bi gara koyun varmış çok güzel bi guzusu olmuş çok güzel. O guzusunu hiç ayırmıyormuş yanından.

Kurt da o kuzuya takmış ille onu yakalıycam yiycem diye, günlerce takip etmiş sonunda onu yakalamış yemiş işte o zaman gara koyunun ağıdı diye öyle derlerdi, oturmuş ağıt yakmış “guzumu dağlarda gurtlar yedi” diye.

Üç Kardeş (2020)

Üç kardeş yangında kayboluyorlar. Sonra anneleri babaları ölüyor. Ama üçü de ayrı ayrı dağılıyorlar. Ama onların da bir şeyleri varmış kardeşlik işaretleri mi ne bir şeyleri. Birisi orta halli bir aileye düşüyor. Birisi çok zengin bir aileye düşüyor, şehzade oluyor. Birisi de fakir dilenci oluyor. Sonra yıllar sonra şehzade olan kişi çocukluğunun yerine geliyor onları hatırlıyor işte çocukluğunun şeyini. O zaman diyor ki kardeşlerimi bulsam falan diye. Sonra orta halli olan kardeşini buluyor. Onu şey yapıyor. Başka nasıldı bak o birisini, onu buluyor. Sonra en fakir olanı dilenciye bulamıyor. Bayağı bir arıyor şey yapıyor. Bir gün yolda geçerken bir dilenciyle karşılaşılıyor. Dilenci bunun kardeşi olduğunu anlıyor.

“Ah be kardeşim” demiş “ben olayım dilenci sen olasın şehzade ama adam olamamışsın” demiş. Sonra işte yemek veriyor, yemeğe geliyor orda şey yapıyorlar işte tanıyorlar birbirlerini. Bir daha da birbirlerini bırakmıyorlar.

Sarı Çiçek (2020)

Zamanın bir zamanında bir tane çok güzel bir kadın varmış. Bir tane oğlanı sevmiş. Sonra bunlar sevmişler, evleniyorlar, bunların mutlu bir hayatları varmış.

Sonra bu kız gün gün gün gün erimeye başlamış, sararmış solmuş böyle erimeye başlamış. Kız hasta olmuş. Demişler Allah Allah buna ne oldu demişler. Kocasını ne yapacağını bilememiş. Götürmediği hoca doktor kalmamış, hiçbir çare yok. Sonra bir tane ilimli bir adam gelmiş hoca mıymış Lokman Hekim miymiş bir şeymiş. O demiş ki bilmem ağrı dağının tepesinde bilmem ne karların zirvesinde bir tane sarı çiçek yetiştirmiş.

sarı çiçeği indirin onun ilacını yapacağım anca onun derdi bu demiş. Şimdi napsın kocası bir çıkmış yürümüş yürümüş bir hafta yürümüş, karlar böyle dağ olmuş çiğlar iniyormuş o kadar yüksekmiş ki. Adam dayanamıyormuş gerisin geri iniyormuş, inerken de çığla iniyor, o kadar çok kar var ki. Bir daha çıkıyor, bir daha bir hafta kalıyor, o inerken de karısına kar getiriyor. Karısının da ateşi var ya “NİD” ediyor yani. Bir daha çıkıyor bir daha öyle bir daha çıkıyor bir daha öyle. En sonunda zirveye çıkıyor. Sarı çiçeği buluyor. Ona yaklaşıyor. “Ben seni koparmaya kıyamıyorum ama benim gülüm soluyor” demiş “Ben seni mecbur koparacağım” demiş.

Koparmış indirmiş getirmiş ama koparana kadar da solacak mı diye, canlı olması lazım böyle solmayacakmış, çabuk çabuk inmiş. Neyse inmiş o adama vermiş adam da ilacı yapmış iyileşmiş, mutlu yaşamışlar. Ama bir daha da o sarı çiçeğe, o zirveye kimse ulaşamamış hiç kimse. O kadar yükselmiş ki zaten oraya çıkanın ciğeri patlıyormuş. O kadar yüksekmiş orası.

O adamın işte çok sevdiği için patlamamış nasılsa.

Yuvarlanan Pide (2020)

Bir tane kızın annesi ölüyor, bir avcı adamın karısı ölüyor bir kız kalıyor. O kız da üvey anne istemiyor. Şimdi oyun yapıyor bu çocuğu nasıl baş ederim diyor. Kız da üvey annesi bir pide yapıyor, kız o pideyi çok seviyor. Bir gün babası avcılığa giderken diyo ki babasına “sen” diyo “bu pideyi” diyo “kızını da alacaksın yanına bu pideyi de

götüreceksin yuvarlayacaksın diyor. Kızın da arkadan gidecek orada bırakacaksın kızı diyo bi daha kızı getirmeyeceksin eve orda ormanda kalacak diyo sahiden de öyle pide yapıyo ertesi gün babası alıyo götürüyo kızı. Götürüyo o pideyi yuvarlıyo kız da ufak o pidenin arkasından giderken tin tin babası kaçıyooo. Kaçıyo babası. Babası kaçıyo. Geri dönüyo ki babası yok. Kız arıyo arıyo arıyo yok.

Gece olmuş ceylanlarla, kurtlarla, kuşlarla ormanda yatmış ama gıza bi şey olmamış. Orda galmış kız. Ceylanlar korkma kızım diye dile geliyorlar, büyütüyorlar kızı. Sonra onu da zengin bi oğlan buluyo alıyo getiriyo evleniyolar. Sonra babasını buluyo evlendikten sonra babasını yemeğe davet ediyo o pideyi yapıyo. Yemeğe davet ediyo şimdi babası değişik bir şey yiyeceklerini zannediyor ama yiyecek bir şey yok sadece o pide var. Sonra soruyo neden böyle diye. Kız çıkıyo karşısına hatırladın mı diyo yıllar önce beni bu pideyle kandırdın diyo. Ama babası kurtlar kuşlar yedi zannediyor kızının sağ olduğunu bilmiyor.

Çeyizi Asılan Gelin (2020)

Gelinin çeyizi asılıyor, gelin meğersem dolanıyor dolanıyor. Ay çöp tenekesini nereye koyayım, çöp tenekesini nereye koyayım diye dolanıyor meğersem. Damat da demiş ki “Çöp tenekesi nereye koyulur” demiş. “Aha haburaya tezgâhın altına ya da gapının ardına” demiş. “A yok” demiş, “O çöp tenekesi değil” demiş “Ben ananı bahsediyordum” demiş.

“Ha sen benim anamı çöp tenekesi mi görüyorsun” demiş. “Hemen pılını topla yallah” demiş. Hemen çeyizi geri indiriyor, gelini gönderiyor.

Taş Kesilme Hikâyesi (2020)

Bir tane kız bir tane sevdiği varmış. Çok seviyorlarmış birbirlerini. Ama sonra ailesi vermiyor kızı oğlana. Oğlan demiş ki, “ben seni çok seviyorum, gel, beni dinle de gel kaçalım” demiş.

Kız “yok, benim ailem istemiyorsa ben de istemem” demiş. Sonra karşı komşu köye nişanlıyorlar kızı oraya veriyorlar. Oğlan da demiş ki beddua etmiş, “inşallah gelin giderken taş kesilirsin” demiş. Erzurum’da gerçek olmuş bu. Sonra nişan oluyor, nişanlanıyor. Ondan sonra da düğün alayı oluyor. Düğün alayı geliyor gelini alıyor tam karşı köye giderken o eski sevgilisi “taş kesilesin inşallah” demiş. Sonra taş kesiliyor. Bütün köyün alayı, gelin hepsi taş oluyor. Orası, ya.

EK 4: Esen Nur Daş'ın Anlattığı Masal Metinleri

Ayı ile Kız (2020)

Şimdi bir tane kız varmış. Bunun annesi vefat etmiş babasıyla birlikte yaşıyormuş. Babası kızını hiç yanından ayırmazmış. Hani yalnız da. Bir gün bu ormana odun kesmeye gitmiş. Babası oduncuymuş çünkü kışlık odununu yapıyormuş. Babası odun keserken kızı takılıyor bir kelebeğin peşine işte uzaklara uzaklara uzaklara böyle bir tane masmavi kelebek varmış büyükçene onun peşine takıla takıla takıla gitmiş. O kadar uzağa gitmiş ki ne babası bunu bulabilmiş ne de babası gerisin geri dönüp bunu bulabilmiş. Artık akşam olmuş bir ağacın dibine oturmuş orda ağlıyormuş. O sırada da bir tane ayı kızın sesini duymuş hemen böyle yanaşmış yanaşmış yanaşmış bir de bakmış ki ay parçası gibi güzeller güzeli bir kız. Hemen buna aşık olmuş. Ayı bunu alıyor mağarasına götürüyor. Mağarasında biraz tabii kız küçükmuş ya çok da şey yapamıyor. Biraz kız büyüdükçe daha da güzelleşmiş ama babası da bırakmıyor peşini, bunu devam ediyor aramaya. Babası her ormana gittiğinde aramaya devam ediyormuş.

Biraz daha zaman geçiyor artık ayıyla kız evleniyorlar. Onun çocukları oluyor, birinin alt tarafı insan üst tarafı ayı, birinin de alt tarafı ayı üst tarafı insan iki tane çocuğu var. Bir gün işte ayı ormana gidiyor kıza ballar kaymaklar tereyağlar kız ne isterse onları getiriyormuş. Kızı çok seviyormuş kız ne isterse getiriyormuş. İşte çocuklarını falan çok iyi bakarmış. Bir gün ayı ormana gitmiş yine ballar getirmeye o sırada kızın babası bunu buluyor ayıyı takip ederek kızın mağaradan duman çıktığını görüyor onu buluyor işte. Gidiyor mağaranın etrafında pusu kuruyor takip ediyor. Belki de kızı değil ya. Bir bakıyor ayı giriyor içeriye sonra işte kızı çıkıyor. O yarı insan yarı hayvanlar giriyor çıkıyor onları görüyor böyle pusuya yatıyor işte ayı böyle yarı insan yarı ayı olan bir tane çocuğu çıkıyor vuruyor. Sonra diğeri çıkıyor onu da vuruyor. Sonra tüfek sesini duyunca ayı da büyük ayı da çıkıyor onu da vuruyor. Sonra kız dışarıya tüfek sesini falan duyunca birden çıkıyor böyle karşısında babasını görüyor. Seviniyor ama bir bakıyor ki iki tane çocuğu bir tane de kocası gitti. Öldü yani. Hemen kocasının üstüne kapanıyor böyle. Ayıydı mayıydı yine benim kocam idi diye ağlamaya başlıyor. Hani babası bulmuş ne kadar sevinse de yine de kocası daha üstün basıyor. Bu şekilde.

EK 5: Esat Daş'ın Anlattığı Masal Metinleri

Ayı ile Kız (2019)

Zamanın birinde bir çiftçi varmış, çiftçinin zaman geçtikçe karısı vefat ediyor. Vefat ettikten sonra ikinciye evleniyor. Evlendikten sonra gelen eşi, küçük kızı ilk karısından olan küçük kızını istemiyor. Bir ton işler yapıyor uzaklaştırmak için. Bir gün ormana gidiyorlar. Bunlar odun keserken küçük kız bir kelebeğin peşine takılıyor ormanın derinliklerine gidiyor.

Arıyorlar arıyorlar kimse bulamıyor, köylülerden de yardım istiyorlar bulmak için. Onlar da şey yapıyorlar ama kimse bulamıyor. Sonra ormanın içlerine doğru yürüdükçe bir ayıyla karşılaşılıyor küçük kız, ayı buna başlarda bir baba gibi davranıyor yediriyor içiriyor büyütüyor belli bir yaşa geldikten sonra kendine eş yapıyor. Ayıdan üç tane çocuğu oluyor, çocukların ismini söylemişlerdi ama şu anda aklıma gelmiyor.

Zaman geçtikten sonra kızın aile özlemi başlıyor. Acaba babama ne oldu, üvey anneme ne oldu, üvey annesinden sonradan kardeşleri de oluyor acaba onlara ne oldu diye durmadan özlem duyuyor.

Tabii bir müddet sonra kocası olan ayıya açıyor derdini. Ayı ilk başta itiraz ediyor, karşı geliyor. Sonra diyor ki ondan sonra, “belime bir ip bağla, ne zaman ki beni merak ettin o zaman beni çek ben geleyim” diyor. Ayı o zaman kabul ediyor.

Az gidiyor uz gidiyor dere tepe düz gidiyor kendi köyüne varıyor. Ama bir müddet geldikten sonra ip bitiyor, kız da ipi oradaki bir ağaca bağlıyor. Tabii gidiyor ailesiyle hasret gideriyor tabii seneler geçiyor bir sene oluyor, iki sene oluyor, üç sene oluyor. Ayı merak edince ipi çekmeye başlıyor, çekiyor çekiyor en son mağaranın ağzına ağaç dayanıyor. O zaman kızdan aldatıldığını öğreniyor ayı. Tabii dayanamıyor umudunu kesiyor kızdan. Tabii kız bir müddetten sonra tabii senelerce ayının yanında yaşadığı için, ayıya da aşık olduğu için bir gün dayanamıyor evinde otururken ayının özlemi artıyor geri dönmek için ailesine söylüyor ama ailesi izin vermiyor ayıya göndermek için.

Kız da kaçıyor. Mağarasına giderken üç kardeşi kızı takip ediyorlar. Kendinden sonra olan erkek kardeşleri kızı takip ediyorlar. Mağaraya girdikten sonra çocukları, kız, ayı yemek yerken mağaraya ateş ediyorlar kardeşleri. Ateş edince önce çocuklarını yolluyor, önce bir tanesini yolluyor, onu öldürüyor ikincisini yolluyor onu öldürüyor üçüncüsünü de yolluyor onu da öldürüyor en son kız ben çıkayım derken ayı öne

atılıyor kendi çıkıyor kendi çıkınca ayıyı da öldürüyor. Tam kardeşleri kızı götürürken kız ayının üstüne kapanıyor ayıydı mayıydı yine benim kocam idi diye ağlıyor ondan sonra. Masal da burda bitiyor.

Fadime Kız (2019)

Ayşe'nin annesi küçük yaşta vefat ediyor. Babası sonradan bir kadınla evleniyor. Kadın da önceden evliyken bir çocuğu kızı oluyor adı Fadime. Fadime'yi de kendiyile birlikte getiriyor. Fadime'yle ya aynı yaşlarda ya da aralarında fark var. Ama aynı yaşlarda olduğu söyleniyor. Bir müddet sonra ikisinin arasında zıtlasma başlıyor. Daha çok Fadime'den, annesinden dolayı, Fadime Ayşe'ye her türlü zorlukları şey yapıyor ondan sonra.

Önce kız büyüdükçe ev işinde zorlaşmalar başlıyor. Bir müddet sonra babası vefat ediyor Ayşe'nin. Üvey annesi ve fadimeyle birlikte yaşamaya başlıyor. Bir odası varken, babası öldükten sonra ahıra yakın bir yere koyuyor Ayşe'yi üvey annesi.

Ahırdaki inekler, eşek, horozlar, tavuklarla birlikte arkadaşlığı başlıyor Ayşe'nin. Tabii Fadime evde yaşıyor, Ayşe kız ahırda yaşamaya başlıyor hizmetçi gibi kullanıyor ev işleri yaptırıyor derken bir gün mısırla arpayı birbirine karıştırıyor üvey annesi, ayşe'ye veriyor diyor ki ondan sonra bunları ayırıştır, mısırı sonra değirmende un haline getir diyor.

Ayşe kız da başlıyor dövünmeye verdikten sonra işi. Ben bunları nasıl ayıracağım diye. Ondan sonra horoz dile geliyor. “sen hiç boşuna ağlama Ayşe kız, biz bunları ayırırız”

Tavuklar arpaları yemeye başlayınca, geriye mısırlar kalıyor. Mısırları da heybesine koyuyor eşeğe yüklüyor değirmene götürüyor. Değirmene gittiği sırada, Ayşe kız değirmende un haline getirirken mısırı o sırada bir yaşlı kadın geliyor.

Yaşlı kadın “ayşe kızım şu saçlarımı önce tarayıp sonra örer misin?” diyor.

“Tabii teyzeciğim, otur önüme” diyor. Önce saçlarını bir güzel tarıyor ama kadının saçları yağ içinde aralarda bitler kaynıyor ama Ayşe Kız iyi bir insan olduğu için kadının yüzüne vuramıyor. Diyor ki “ya teyzeciğim ne güzel saçların varmış, hem parlak hem de mis gibi” diyor. Tarıyor sonra örüyor eşarbını da takıp gönderiyor.

Gönderince kadın da dua olarak diyor ki, “sen benim saçlarımı övdün” diyor “senin saçların benimkinden güzel olsun. Benim yüzüme kusurumu vurmadin, senin güzelliğin kat kat artsın” diyor.

Mısırı un haline çevirdikten sonra evine geliyor o gece yatıyor. Sabah kalktıktan sonra bir bakıyorlar ki Ayşe Kızın saçları beline kadar uzamış, güzelliği de kat kat artmış oluyor. Tabii üvey annesi ayşe kız’ın böyle olduğunu görünce bu sefer değirmene kendi kızını yolluyor güzelleşsin diye.

Tabii kendi kızı alıyor, eşeğe tekrar mısırı sarıyor, değirmene götürüyor. Una çevirirken gene aynı yaşlı nene geliyor, “kızım saçımı tarayıp örer misin” diyor. Fadime kız da “tabi teyzecim otur önüme” diyor. Tam tarayacakken bitleri, yağlı saçı görünce “İyy bu ne” diyor, “git kalk kalk böyle pis saç mı olur?” diyor.

Kadın da giderken “sen benim kusurumu yüzüme vurdun, saçlarımı beğenmedin, benden daha kötü olasın” diyor. Tabi sabah kalkınca ondan sonra Fadime kızın yüzünde sivilceler, çibanlar çıkmaya başlıyor. Saçları da eşeğin guaci gibi oluyor, Fadime kız evden çıkamıyor. Saçları kesiliyor, aynı gün tekrar çıkmaya başlıyor, yüzündeki çibanları sivilceleri patlatıyor ertesi gün daha büyüğü çıkıyor.

Ayşe kız da dışarda gezebiliyor güzel ve gür saçlı olduğu için. O toprakların beyinin oğlu av sırasında ayşe kızı görünce ayşe kızı istetiyor. Ayşe kız da varıyor ona.

Fadime kız da bir gün uyurken saçlarının boynuna dolanmasından yatağında ölü bulunuyor. Masal da burda bitiyor.

Huri Kızı (2019)

Huri Kızı, pek insan içine çıkmayan bir kız. Ailesi pek insan içine çıkarmamışlar. Bundan dolayı yabancılardan korkuyor, hani kendi nasıl desem dağ başında büyümüş. Bir gün annesi diyor ki, “dereye git, çamaşırları yıka” diye. Derede çamaşırları yıkarken o vilayetin beyinin oğlu oradan atlı adamlarıyla birlikte geçerken atlarına su vermek için dereye yanaşiyor.

Huri kızı bunları gördükten sonra korkudan ağaca çıkıyor. Ağaca çıktığında yukarıda durduğu için suya yansıması vuruyor. Atlar suya yanaşınca yansımayı görünce kaçıyorlar hayvanlar. Bey ve adamları diyor ki ya bu atlar neden sudan içmiyor. Ama adamlar suya bakmıyor, atlar görüyor sadece suda yansımayı.

O sırada Huri Kızı'nın ayağından terliği düşüyor. Terliği düşünce ondan sonra adamlar ve bey kafasını kaldırıncı ondan sonra huri kızını görünce. Görünce de âşık oluyor. Terliği düşüyor, sonra kıza in diyor aşağı inmiyor galiba, sonra kıza bulamıyor. Kız kaçıyor, o onu kovalamaya başlıyor. İşte Kaf dağını aşıyor, Zümrüdü Ankalara binıyor, bi kuşa falan binıyor. Zümrüdü anka diyorum da bir kuşa binıyor. Ondan sonra üç harflilerden yardımlar istiyor, epey bir vilayet gidiyor. Çünkü en son gittiğinde, Huri kızının en son gittiği yere gittiğinde adamı sınıyorlar,

O sınavı geçtikten sonra kapı açılıyor. Kapı açıldığında ondan sonra karşısında huri kızını beyazlar içinde buluyor. Orada evlendiriyorlar, evlendikten sonra kendi ülkesine geri getiriyor. Tabii arada çölleri aşıyor, dağları geçiyor, ormana gidiyor bir ton şeyi de var. Tutup da doğrudan oraya gitmiyor, kuşlara soruyor, turnalar yardım ediyor, turna mıydı bir kuşlar falan yardım ediyor. Burdan geçti mi diyor.

Bir kuşa soruyor, kuş diyor ki ben göturdüm diyor ondan sonra böyle böyle anlattığın bir kıza ben göturdüm diyor. Adam, kıza anlatırken masalsi anlatıyor, diyor ki ondan sonra çimen gibi gözleri var sırma sırma saçları var diye anlatırsın ya bir insan sevdiğini, benim diyor sevdiğimin saçları bu kadar diyor, böyle böyle diyor gözleri böyle böyle beli böyle böyle diyor, anlatıyor. Hani bir kıza anlatırken yüzeysel vardır mavi gözlü sarı saçlı diye anlatırsın bir de deniz gibi gözleri var sırma gibi saçları güneş gibi gözleri diye anlatırsın o ayrı bir şey. Böyle böyle anlatıyor, kuş diyor ki aa ben onu göturdüm diyor bin üstüme ben seni götüreyim diyor.

Ondan sonra periler diyarına geliyor, periler diyarına geldikten sonra orda bırakıyor kuş geri dönüyor orada bir sınava tutuyorlar. Tabii kuşlara gelene kadar bir ton macerasını da yaşıyor. Evine gidiyor evinde bulamıyor ondan sonra diyar diyar kerem ile aslı gibi diyar diyar geziyor.

EK 6: Fatma Soydan'ın Anlattığı Masal Metinleri

Ayı ile Kız (2018)

Babası kıza demiş ki sen demiş ben odun kesicem demiş kızım seni de götürüyim demiş. Ondan sonra alıp götürüyor kızını. Kızım demiş sen burada dur demiş ben odun keseyim demiş babası. Ondan sonra adam biraz aşağı doğru gidiyo ağaca kabağı bağlıyor ipile rüzgar estikçe odun keser gibi tak tak tak... kız da zannediyor ki babam odun kesiyor... akşam oluyor artık karanlık oldu...

Babası kaçmış, üvey anası istememiş üvey anası... babası kaçıyor gidiyor çocuğu bırakıyor. Kız işte babama gideyim bakayım demiş nerden gelmiş diye.. sonra bir bakıyor ki babası ağaca kabak bağlamış rüzgar estikçe böyle vurdukça tak tak tak odun kesiyo gibi oluyormuş.. sonra ağlamaya başlamış kız “tak tak eden kabacık beni bırakıp da giden babacık” diye üüüü diye ağlıyormuş kız. Ondan sonra bir de bakıyor ki bir ayı geliyor, ondan sonra ayı geliyor ayı hemen kucaklıyor doğru inine götürüyor. Ondan sonra iki tane çocuğu oluyor

Ayıdan... iki tane çocuğu oluyo ondan sonra... babası en son eve gidiyor... hani kardeşim nerde diyo, bilmiyorum diyo babası. Tüfeği sarınıyo çiftiği alıyor kardeşini aramaya gidiyor... bir de bakıyor ki ine, delik var ordan bekliyo bekçilik yapıyo orda, hazırlanıyo, içeri bi tane taş atıyo, tencerenin içine geliyor tak diyo...

Çocuğa diyo ki oğlum diyo, biri albarakmış biri kılbarak, çocukların adı... albarak diyo hadi git bakalım dışarıya diyo ne var dışarıda taş geliyo diyo tencerenin içine... çocuk gidiyo bakıyo dayısı ama bilmeyo dayısı olduğunu hemen takkadak vuruyo dayısı ayıyı yavruları

Ondan sonra bekle bekle gelmiyo, kılbarak diyo sen git bakalım diyo dışarıda ne var diyo ağabeyin gelmedi diyo... o da gidiyo bakıyo onu da vuruyo.. sıra geliyo kocasına.. onun adı da bir şeydi ama aklıma gelmiyo kocasının adı... ayı işte... kocasına diyor ki sen git bakalım diyo.. ne var dışarıda diyo.. o da gidiyo onu da vuruyo... şey, ayıyı da vuruyo... sonra ben gideyim diyo kız.. bakıyo ki hepsini vurmuş... kardeşi bi de bakıyo ki abisi... ayıydı mayıydı yaaa ondan sonra ayıydı mayıydı ya kocamidi yaaa diye ağlıyo sarılıyo işte... seviyodum onu diyo... ondan sonra abisi alıp götürüyo... eve gidiyo üvey anayı da abisi gebertiyo abisi sen yaptın kardeşimi böyle diye orda bitiyo.

EK 7: H. E.’nin Anlattığı Masal Metinleri

Ayı ile Kız (2019)

Bir oduncu varmış, kızı ile birlikte oduna gitmişler. Kızı oturup oynarken babası odun kesiyormuş. Oradan bir tane ayı gelmiş kızı sırtına aldığı gibi yuvasına götürmüş. 3 gün 5 gün derken kızcağız yuvada oturmaya alışmış çünkü babası aramış aramış kızını bulamamış. Ayı durmadan gidip çobanların ekmeklerini çalarmış, torbalarında ne varsa getirirmiş, bal getirirmiş bol bol kızı beslermiş.

O arada da 3 tane de çocukları olmuş. Ayı çocukları olmuş tabiki. Bir gün ayı çıkmış gitmiş yiyecek aramak için, bu kızın da bir tane abisi varmış ama o askerdeymiş, eskiden askerlikler çok uzun olduğu için kızın kaçırıldığını bulunamadığını falan gelince öğrenmiş aradan seneler geçmiş tabi çocuk kardeşini bulmaya karar vermiş. Dağ tepe geziyormuş kardeşini aramak için. Bir gün ormanda gittiği yerde bakıyor bir duman çıkıyor, bacaya gidiyor ve oradan bacadan içeriye bir tane taş atıyor. Kızcağızda orada çorba pişiriyormuş, çorbanın içine taş düşüyor “Aaa rüzgardandır” diyor taşı çıkartıyor yine devam ediyor pişirmeye. Bir tane daha taş atıyor, “Aaa Hay Allah bacanın sıvası bozulmuştur” diyor yine devam ediyor pişirmeye. Üçüncü taş düştüğünde çıkıyor yuvadan dışarıya bir bakıyor ki orada bir adam, çocuğunun bir tanesine “Git bak bakalım bu taşı kim atıyor?” diyor.

Çocuk çıkar çıkmaz vuruluyor ayı çünkü, abisi vuruyor ayıyı. Gene taş atılınca tenceresine öbür çocuğunu yolluyor, öbür çocuk gidiyor onu da öldürüyor. Üçüncü çocuk da gidiyor onu da öldürüyor derken en sonunda kendisi çıkıyor. Sonra anlatıyor “Ben senin abinim, ayı seni kaçırmış, hadi gel ben seni götüreceğim, seni götürmeye geldim” diyor. Kız da dur o zaman ben bi vedalaşayım diyor oturuyor oraya “Ayıydı mayıydı kocamıydı yaaa çalıydı çırpıydı evi midi yaaa hüüü” diye ağlıyor. Ondan sonra kardeşi alıp götürüyor. Masal bitiyor

Keloğlan (Kim Uyur Kim Uyanık) (2019)

Bir keloğlan varmış. Kırk tane arkadaşı varmış. Kapısı çalınmış bir gün keloğlanın. Açmış keloğlan bakmış kız. Demiş ki kız yarın biz demiş odun kesmeye gideceğiz ormana sen de gelir misin demiş. Keloğlan da benim eşeğim de yok ki demiş. Olsun demiş kız, biz sana birer tane veririz senin de kırk tane odunun olur demiş.

Peki demişler çıkmışlar yola sabah erkenden. Ormana varmışlar odunlarını yapmışlar gelirken yolda karanlık olmuş yollarını kaybetmişler. Ordan bir yerde ışık

yanıyormuş bir yerde de köpek havlıyormuş. Kızlara demiş ateş yanan yere mi gidelim köpek havlayan yere mi? Kızlar düşünmüşler köpek bizi ısıtır ateş yanan yere gidelim demişler.

Gitmişler bakmışlar ki kocaman bir fırın fırının önünde ateş yanıyor içinde ekmekler var tabi. Dev kocaman bir memesinin birini bir omzuna atmış öbürünü öbür omzuna atmış fırının içinde ekmeklerle uğraşıyor. Hemen keloğlan koşmuş memesinden emmeye başlamış. Dev şöyle bir arkasını dönmüş tabii onu yiyememiş memesinden emdiği için çocuğu olmuş oluyo. Buyurun demiş hepsini buyur etmiş. Yemekler koymuş ekmekler sıcak sıcak ekmekler vermiş

Kırk bir tane yatak yapmış, herkes yatmış ondan sonra e şimdi keloğlanı yiyemeyecek ama kırk tane kız var niye yemesin onları aradan biraz geçmiş gitmiş kapılarını çalmış tak tak tak, kim o demiş keloğlan, kim uyur kim uyanık demiş dev,

Herkes uyuyo bi keloğlan uyanık demiş

Niye uyumuyorsun keloğlan demiş

Annem bana gece yatmadan önce bi tane koyun keserdi pişirdi yerdim öyle uyurdum demiş

Hemen dev koşarak gitmiş bi tane koyun kesmiş fırında pişirmiş getirmiş keloğlan yemiş yatmış. Aradan biraz geçmiş de gene gelmiş kapıya

Kim uyur kim uyanık demiş dev,

Herkes uyuyo bi keloğlan uyanık demiş

Neden uyumuyorsun keloğlan demiş

Annem bana demiş süt sağardı kaynatırdı içerdim de öyle uyurdum demiş.

Uyanık keloğlan çünkü eğer uyursa kızları yiyecek uyumamak için habire bir şeyler istiyo devden. Dev koşmuş bi tane inek sağmış. Sütünü kaynatmış getirmiş içirmiş ondan sonra dev gitmiş o gider gitmez keloğlan kızlara demiş ki hadi demiş sabah oluyo çabuk kalkın dev bizi yiyecek. O arada dev yine gelmiş kapıya

Kim uyur kim uyanık demiş dev,

Herkes uyuyo bi keloğlan uyanık demiş

Neden uyumuyorsun keloğlan demiş

Annem bana kalburla su taşırdı dereден onu içerdim öyle uyurdum demiş hemen dev kalburunu almış koşmuş dereye kalburlan su getirecek keloğlana o arada bunlar hemen toparlanmışlar çıkmışlar yola gitmişler evlerine herkes keloğlana birer tane odun vermiş onun da kırk tane odunu olmuş annesi odunlardan ateş yakmış keloğlana çorba pişirmiş keloğlan da afiyetle yemiş masal da burada bitmiş.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, Adı : Cürgül, Burcu

Uyruğu : T.C

Eğitim

Derece tarihi	Eğitim Birimi	Mezuniyet
Yüksek lisans	Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi/ Türk Halk Bilimi ABD	
Lisans	Gazi Üniversitesi / Türk Dili ve Edebiyatı	2016
Lise	Bulancak Anadolu Lisesi	2012

Deneyim

Kurum	Görev	Çalışma Yılları
Yunus Emre Enstitüsü	Okutman	2021 Mart – 2021 Ağustos
Lokman Hekim Üniversitesi	Okutman	2021 Ekim - Hâlen

Yabancı Dil

İngilizce

